

20.04.2020

SEKCJE
PRAKTYKÓW
PRAWA

ORACJONALNA RADA ADWOKACKA W WARSZAWIE

TARCZA ADWOKACKA 2020 DLA PRZEDSIĘBIORCÓW

OPRACOWANIE SEKCJI PRAKTYKÓW PRAWA ORA WARSZAWA

AUTORZY:

ADWOKAT
dla przedsiębiorcy

Kamil Szmid (red.), Magdalena Niegierewicz (red.), Michał Kibil (red.)
Karolina Barszczewska, Aleksander Bobrowski, Tomasz Budnikowski,
Aneta Czaińska, Katarzyna Dąbrowska, Monika Domańska,
Ilona Kuźniecowa, Joanna Namojlik, Paweł Pawłowski, Piotr Pawłowski,
Beata Paxford, Marcin Piechocki, Wojciech Piłat, Katarzyna Przyłuska-
Ciszewska, Joanna Tkaczyk, Bartosz Ulczycki, Piotr Warchoń,
Monika Witkowska

SPIS TREŚCI

I.	WPROWADZENIE	2
II.	POMOC DLA PRACODAWCÓW, ZLECENIODAWCÓW I SAMOZATRUDNIONYCH	3
1.	Zwolnienie ze składek ZUS (Karolina Barszczewska, red. Michał Kibil).....	3
2.	Dofinansowanie z urzędów pracy dla mikro- małych i średnich przedsiębiorców (Karolina Barszczewska, red. Michał Kibil).....	8
3.	Dofinansowanie na rzecz ochrony miejsc pracy ze środków Funduszu Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych (Joanna Namojlik, Ilona Kuźniecowa, red. Michał Kibil)	13
4.	Zawarcie porozumienia o wprowadzeniu równoważnego systemu czasu pracy z dopuszczalnością przedłużenia dobowego wymiaru czasu pracy w dłuższym okresie rozliczeniowym (Monika Domańska, red. Michał Kibil)	23
5.	PPK w dobie COVID-19 (Aleksander Bobrowski, red. Michał Kibil).....	27
6.	Na jakie dofinansowanie bezpośrednio może liczyć mikroprzedsiębiorca z tzw. tarczy antykryzysowej? (Bartosz Ulczycki, red. Michał Kibil).....	29
7.	Badania profilaktyczne (Joanna Namojlik red. Michał Kibil).....	32
8.	Legalność pobytu i zatrudnienia cudzoziemców w okresie stanu zagrożenia epidemicznego wywołanego COVID-19 (Aneta Czaińska, red. Michał Kibil).....	34
III.	UMOWY GOSPODARCZE (UMOWY NAJMU, RENEGOCJACJE UMÓW)	37
1.	Najem lokalu użytkowego w erze epidemii COVID-19 (Kamil Szmida, Piotr Warchoła)	37
2.	Koronawirus jako siła wyższa mająca wpływ na realizację kontraktów handlowych w Polsce i za granicą (Marcin Piechocki)	50
3.	Klauzula <i>rebus sic stantibus</i> jako możliwość zmiany lub rozwiązania umowy na skutek pandemii COVID-19 – ujęcie polsko-niemieckie (Tomasz Budnikowski).....	54
IV.	SPÓŁKI I RESTRUKTURYZACJA	57
1.	Nowelizacja Kodeksu spółek handlowych (Magdalena Niegierewicz)	57
2.	Restrukturyzacja – koronawirus a adaptacja do nowej rzeczywistości (Wojciech Piłat).....	60
VII.	PODATKI I FINANSE	65
1.	Podatki (Piotr Pawłowski, Paweł Pawłowski).....	65
2.	Alert bankowo-finansowy (Beata Paxford).....	73
VIII.	POSTĘPOWANIA I SPORY	75
1.	Zmiany w przepisach regulujących postępowania przed sądami i organami administracji publicznej (Joanna Tkaczyk)	75
2.	Postępowanie przed Urzędem Patentowym RP (Monika Witkowska)	88
3.	Alternatywne metody rozwiązywania sporów i konfliktów w dobie pandemii Covid-19 (Katarzyna Przyłuska-Ciszewska)	89
IX.	PRAWO KARNE	91
1.	Prawo karne a pandemia z perspektywy przedsiębiorcy (Katarzyna Dąbrowska)	91

I. WPROWADZENIE

W dniu 9 kwietnia 2020 r. odbyło się w Izbie Adwokackiej w Warszawie webinarium online pt.: „TARCZA ADWOKACKA” dedykowane przedsiębiorcom (głównie sektora MŚP) i adwokatom (pełnomocnikom). Wydarzenie odbyło się w ramach programu „Adwokat dla przedsiębiorcy”, który został zapoczątkowany przez Sekcje Praktyków Prawa przy Okręgowej Radzie Adwokackiej w Warszawie w 2019 r. Program objęty jest patronatem Rzecznika Małych i Średnich Przedsiębiorstw.

Adwokaci zrzeszeni w Sekcjach Praktyków Prawa przeprowadzili prelekcje i konsultacje w blokach tematycznych poświęconych kluczowym zagadnieniom tzw. „tarczy antykryzysowej”, tj. ściśle ustawy z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych (Dz.U. z 2020 r., poz. 374) oraz ustawy nowelizującej (ustawy z dnia 31 marca 2020 r. o zmianie ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych oraz niektórych ustaw z dnia (Dz.U. z 2020 r., poz. 568), a także zagadnieniom pojawiającym się wokół „tarczy”.

W ramach webinarium omówiono zagadnienia z następujących bloków tematycznych: a) pomoc dla przedsiębiorców, zleceniodawców i samozatrudnionych, b) kwestie podatkowe i finansowe, c) umowy gospodarcze (umowy najmów, renegotjacja umów), d) spółki i restrukturyzacja, e) zamówienia publiczne, f) postępowania i spory oraz g) współpraca zagraniczna i międzynarodowe kontrakty handlowe. W panelach tematycznych wzięli udział: adw. Michał Kibil, adw. Piotr Bocianowski, adw. Piotr Pawłowski, adw. dr Beata Paxford, adw. dr Kamil Szmid, adw. Anna Atanasow, adw. Piotr Warchoń, adw. Magdalena Niegierewicz, adw. dr Wojciech Piłat, adw. Paweł Lewandowski, adw. Magdalena Falkowska, adw. Joanna Tkaczyk, adw. Agata Rewerska, adw. Katarzyna Przyłuska-Ciszewska, adw. Wojciech Bagiński, adw. Marcin Piechocki (LL.M), adw. Tomasz Budnikowski.

Niniejsza publikacja jest syntetycznym przedstawieniem wybranych zagadnień wprowadzonych „tarczą”, omówionych przez poszczególnych prelegentów podczas webinarium.

II. POMOC DLA PRACODAWCÓW, ZLECENIODAWCÓW I SAMOZATRUDNIONYCH

1. Zwolnienie ze składek ZUS (Karolina Barszczewska, red. Michał Kibil)

Specustawa (z uwzględnieniem późniejszej ustawy zmieniającej, tj. tzw. Tarczy 2.0) wprowadziła możliwość zwolnienia pewnych grup przedsiębiorców z obowiązku opłacania nieopłaconych należności z tytułu składek ZUS.

KOGO DOTYCZY	» Płatnik, który: 1) na dzień 29 lutego 2020 r. zgłosił do ubezpieczeń społecznych mniej niż 10 ubezpieczonych , a także był zgłoszony jako płatnik składek przed dniem 1 lutego 2020 r.;
	2) na dzień 31 marca 2020 r. zgłosił do ubezpieczeń społecznych mniej niż 10 ubezpieczonych , a także był zgłoszony jako płatnik składek w okresie od dnia 1 lutego 2020 r. do dnia 29 lutego 2020 r.;
	» na dzień 30 kwietnia 2020 r. zgłosił do ubezpieczeń społecznych mniej niż 10 ubezpieczonych , a także był zgłoszony jako płatnik składek w okresie od dnia 1 marca 2020 r. do dnia 31 marca 2020 r.;
	» Płatnik będący osobą prowadzącą pozarolniczą działalność, o której mowa w art. 8 ust. 6 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych , opłacający składki wyłącznie na własne ubezpieczenia społeczne lub zdrowotne (tzw. <i>samoatrudniony</i>), jeżeli prowadził działalność przed 1 kwietnia 2020 r. i przychód z tej działalności uzyskany w pierwszym miesiącu, za który składany jest wniosek, nie był wyższy niż 300 % prognozowanego przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto w gospodarce narodowej w 2020 r. (tj. nie był wyższy niż 15 681,00 zł).
	» Płatnik będący spółdzielnią socjalną, jeżeli był zgłoszony jako płatnik składek przed dniem 1 kwietnia 2020 r.

WYJĄTEK → ZWOLNIENIE W WYSOKOŚCI 50%

Przysługuje płatnikowi, który:

- 1) na dzień 29 lutego 2020 r. **zgłosił do ubezpieczeń społecznych od 10 do 49 ubezpieczonych**, a także był zgłoszony jako płatnik składek przed dniem 1 lutego 2020 r.;
- 2) na dzień 31 marca 2020 r. **zgłosił do ubezpieczeń społecznych od 10 do 49 ubezpieczonych**, a także był zgłoszony jako płatnik składek w okresie od dnia 1 lutego 2020 r. do dnia 29 lutego 2020 r.;

- 3) na dzień 30 kwietnia 2020 r. zgłosił do ubezpieczeń społecznych od 10 do 49 ubezpieczonych, a także był zgłoszony jako płatnik składek w okresie od dnia 1 marca 2020 r. do dnia 31 marca 2020 r.;

ISTOTNA INFORMACJA

→ Liczbę ubezpieczonych oblicza się NIE UWZGLĘDNIAJĄC ubezpieczonych będących PRACOWNIKAMI MŁODOCIANYMI.

Ta forma wsparcia **nie jest uzależniona od pogorszenia się sytuacji ekonomicznej przedsiębiorcy**, tj. nie jest skorelowana ze spadkiem obrotów gospodarczych i nie dotyczy tylko osób zatrudnionych na podstawie umowy o pracę, ale także umowy agencyjnej, umowy zlecenia oraz innej umowy o świadczenie usług.

WĄTPLIWOŚCI:

Czy z prezentowanego rozwiązania będą mogli skorzystać także samozatrudnieni objęci tzw. ulgą na start?

Odpowiedź brzmi: *Nie*.

Dla potrzeb wprowadzonej specustawy płatnik prowadzący pozarolniczą działalność definiowany jest na gruncie art. 8 ust. 6 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych. Wskazany przepis wskazuje na pewne wyłączenie określone w ust. 6a tego samego artykułu, który z kolei zawiera przepis odsyłający do art. 18 ust. 1 ustawy Prawo przedsiębiorców stanowiący właśnie o tzw. uldze na start.

Art. 8 ust. 6 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych:

6. Za osobę prowadzącą pozarolniczą działalność uważa się:

- 1) osobę prowadzącą pozarolniczą działalność gospodarczą na podstawie przepisów ustawy z dnia 6 marca 2018 r. - Prawo przedsiębiorców lub innych przepisów szczególnych, z wyjątkiem ust. 6a. (...)*

Art. 8 ust. 6a ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych:

6a. Za osobę prowadzącą pozarolniczą działalność nie uważa się w rozumieniu niniejszej ustawy osoby fizycznej, o której mowa w art. 18 ust. 1 ustawy z dnia 6 marca 2018 r. - Prawo przedsiębiorców.

Art. 18 ust. 1 ustawy Prawo przedsiębiorców

1. Przedsiębiorca będący osobą fizyczną, który podejmuje działalność gospodarczą po raz pierwszy albo podejmuje ją ponownie po upływie co najmniej 60 miesięcy od dnia jej ostatniego zawieszenia lub zakończenia i nie wykonuje jej na rzecz byłego pracodawcy, na rzecz którego przed dniem rozpoczęcia działalności gospodarczej w bieżącym lub w poprzednim roku kalendarzowym wykonywał w ramach stosunku pracy lub spółdzielczego stosunku pracy czynności wchodzące w zakres wykonywanej działalności gospodarczej, nie podlega obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym przez okres 6 miesięcy od dnia podjęcia działalności gospodarczej.

Co z przedsiębiorcami, którzy nie kwalifikują się do zwolnienia?

- Niestety obecne rozwiązania specustawy nie przewidują analogicznych rozwiązań dla większych przedsiębiorców, toteż obecnie sugerowanym rozwiązaniem dla nich jest złożenie w Zakładzie Ubezpieczeń Społecznych uproszczonego wniosku o odroczenie terminu płatności składek (formularz ZUS EOP). W tym względzie również przewidziano pewne udogodnienia w postaci zwolnienia przedsiębiorcy z ewentualnej opłaty prolongacyjnej, którą musi ponieść w przypadku składania wniosku po upływie terminu płatności należności ze składek.

CO OBEJMUJE ZWOLNIENIE	» płatnika, zatrudniającego mniej niż 10 ubezpieczonych, zatrudniającego od 10 do 49 ubezpieczonych, a także będącego spółdzielnią socjalną: <ul style="list-style-type: none">• ubezpieczenia społeczne,• ubezpieczenie zdrowotne,• składki na Fundusz Pracy, Fundusz Solidarnościowy, Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych lub Fundusz Emerytur Pomostowych.
	» samozatrudnionego: <ul style="list-style-type: none">• obowiązkowe ubezpieczenia emerytalne i rentowe oraz wypadkowe,• dobrowolne ubezpieczenie chorobowe,• ubezpieczenie zdrowotne,• składki na Fundusz Pracy i Fundusz Solidarnościowy.

OKRES ZWOLNIENIA:

Zwolnienie z obowiązku opłacania nieopłaconych należności z tytułu składek ZUS może obejmować maksymalnie **3 miesiące: od 1 marca 2020 r. do 31 maja 2020 r.**

Okres ten jest zatem określony bardzo dokładnie poprzez wskazanie konkretnego okresu w kalendarzu, przez który obowiązek w zakresie regulowania składek na ubezpieczenia społeczne niejako zostanie przejęty przez państwo.

- » Taki zapis jest o tyle korzystny dla beneficjentów, że daje możliwość ubiegania się o przedmiotowe zwolnienie za okres zaledwie jednego lub dwóch miesięcy. Wobec tego samozatrudnieni, w odniesieniu do których wprowadzone jest kryterium wysokości osiąganego przychodu, ze zwolnienia będą mogli skorzystać w kwietniu oraz maju, jeśli w marcu osiągnęli jeszcze przychód niekwalifikujący ich do zwolnienia.

WNIOSEK:

Zwolnienie odbywać się będzie na **wniosek**, który płatnik składek musi przekazać do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych nie później niż **do 30 czerwca 2020 r.**

Wniosek może zostać złożony bezpośrednio w najbliższym oddziale ZUS (do którego przedsiębiorca jest przypisany), za pośrednictwem poczty tradycyjnej lub za pośrednictwem portalu PUE ZUS,

w którym już zostały udostępnione niezbędne formularze: wniosek RDZ wraz z niezbędnym załącznikiem.

Wniosek o zwolnienie z opłacania składek zawiera:

- 1) dane płatnika składek:
 - a) imię i nazwisko, nazwę skróconą,
 - b) numer NIP i REGON, a jeżeli płatnikowi składek nie nadano tych numerów lub jednego z nich – numer PESEL lub serię i numer dowodu osobistego albo paszportu,
 - c) adres do korespondencji,
- 2) oświadczenie płatnika składek, potwierdzające uzyskanie w pierwszym miesiącu, za który jest składany wniosek o zwolnienie z opłacania składek, przychodu z działalności nie wyższego niż 300% prognozowanego przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto w gospodarce narodowej w 2020 r.,
- 3) inne informacje niezbędne do umorzenia składek,
- 4) podpis wnioskodawcy (w przypadku składania wniosku za pośrednictwem platformy PUE ZUS może być to kwalifikowany podpis elektroniczny, podpis zaufany albo tradycyjny podpis osobisty).

Ponadto, płatnik obowiązany jest przysyłać do organu **deklaracje rozliczeniowe** lub **imiennie raporty miesięczne**, chyba że jest zwolniony z obowiązku ich składania. Deklaracje lub raporty powinny zostać przekazane najpóźniej do 30 czerwca 2020 r.

ROZPOZNANIE WNIOSKU:

→ Wniosek rozpoznawany jest przez ZUS w terminie nie dłuższym niż 30 dni od dnia przesłania deklaracji rozliczeniowej lub imiennych raportów miesięcznych należnych za ostatni miesiąc wskazany we wniosku o zwolnienie z opłacania składek, a w przypadku, gdy płatnik składek zwolniony jest z obowiązku ich składania – w terminie nie dłuższym niż 30 dni od terminu, w którym powinna być opłacona składka za ostatni miesiąc wskazany we wniosku o zwolnienie z opłacania składek.

→ ZUS ma obowiązek poinformować wnioskodawcę o przyznaniu zwolnienia. Jeżeli wniosek został złożony za pośrednictwem platformy PUE ZUS, obowiązek informacyjny zostaje zrealizowany poprzez umieszczenie informacji na platformie.

→ W sytuacji gdy organ odmawia przyznania zwolnienia, wydaje stosowną decyzję, od której przysługuje prawo złożenia wniosku do Prezesa ZUS o ponowne rozpatrzenie sprawy.

**SANKCJA ZA
WPROWADZENIE
ORGANU W BŁĄD**

W przypadku stwierdzenia rozbieżności pomiędzy przychodem zadeklarowanym we wniosku o zwolnienie z opłacania składek a przychodem zadeklarowanym dla celów podatkowych (uznawanego za wprowadzenie w błąd Zakładu Ubezpieczeń Społecznych), **płatnik składek będzie zobowiązany do ich opłacenia wraz z odsetkami za zwłokę w terminie 30 dni** od otrzymania decyzji w tym przedmiocie.

Co ze spółkami osobowymi?

W przypadku spółek osobowych (spółki jawnej, partnerskiej, komandytowej, czy też komandytowo-akcyjnej) wspólnicy nie będą mieścić się w limicie osób zgłoszonych przez płatnika do składek. W rozumieniu przepisów są oni traktowani jako indywidualni przedsiębiorcy, niezależnie od tego, czy składki za nich płaci Spółka, czy też płacą je oni samodzielnie. To oznacza, że o ich zwolnieniu będzie decydowało to, jakie przychody otrzymywali oni w poprzednich miesiącach (czy nie przekroczyli wcześniej wskazywanego progu 15.681,00 zł). W realiach rynkowych, większość wspólników spółek osobowych nie będzie kwalifikowała się do zwolnienia, jako, że ich przychodem w rzeczywistości jest odpowiedni udział w przychodzie całej spółki.

Póki co Ustawodawca nie przewiduje zmian w tym zakresie.

Sekcje Praktyków Prawa

2. Dofinansowanie z urzędów pracy dla mikro- małych i średnich przedsiębiorców (Karolina Barszczewska, red. Michał Kibil)

W specustawie przewidziano również formę dofinansowania wynagrodzeń pracowników ze środków przyznawanych przez urząd pracy (starostę). Takie rozwiązanie przewidziane zostało wyłącznie w stosunku do **mikro-, małych i średnich przedsiębiorców**, którzy **odnotowali spadek obrotów gospodarczych** w następstwie wystąpienia pandemii. Do grupy beneficjentów zaliczać będziemy więc wszystkie podmioty, które w jednym z ostatnich dwóch lat obrotowych:

- zatrudniały **mniej niż 250 pracowników**, i
- ich roczny obrót nie przekraczał **50 mln euro** lub roczna suma bilansowa nie przekraczała **43 mln euro**.

» **MIKROPRZEDSIĘBIORCA** - przedsiębiorca, który w co najmniej jednym roku z dwóch ostatnich lat obrotowych spełniał łącznie następujące warunki:

a) zatrudniał średniorocznie **mniej niż 10 pracowników** oraz

b) osiągnął roczny obrót netto ze sprzedaży towarów, wyrobów i usług oraz z operacji finansowych nieprzekraczający równowartości w złotych **2 milionów euro**, lub sumy aktywów jego bilansu sporządzonego na koniec jednego z tych lat nie przekroczyły równowartości w złotych **2 milionów euro**.

» **MAŁY PRZEDSIĘBIORCA** - przedsiębiorca, który w co najmniej jednym roku z dwóch ostatnich lat obrotowych spełniał łącznie następujące warunki:

a) zatrudniał średniorocznie **mniej niż 50 pracowników** oraz

b) osiągnął roczny obrót netto ze sprzedaży towarów, wyrobów i usług oraz z operacji finansowych nieprzekraczający równowartości w złotych **10 milionów euro**, lub sumy aktywów jego bilansu sporządzonego na koniec jednego z tych lat nie przekroczyły równowartości w złotych **10 milionów euro**;

- i nie jest mikroprzedsiębiorcą.

» **ŚREDNI PRZEDSIĘBIORCA** - przedsiębiorca, który w co najmniej jednym roku z dwóch ostatnich lat obrotowych spełniał łącznie następujące warunki:

a) zatrudniał średniorocznie **mniej niż 250 pracowników** oraz

b) osiągnął roczny obrót netto ze sprzedaży towarów, wyrobów i usług oraz z operacji finansowych nieprzekraczający równowartości w złotych **50 milionów euro**, lub sumy aktywów jego bilansu sporządzonego na koniec jednego z tych lat nie przekroczyły równowartości w złotych **43 milionów euro**;

- i nie jest małym przedsiębiorcą.

GRUPA PRACOWNIKÓW OBJĘTYCH DOFINANSOWANIEM

Niemale wątpliwości budzi ustalenie posiadania statusu mikro-, małego albo średniego przedsiębiorcy pod kątem liczby zatrudnianych pracowników. Jak wskazują definicje z ustawy Prawo przedsiębiorców mowa tutaj o pracownikach, tj. osobach zatrudnionych na podstawie umowy o pracę, powołania, mianowania, wyboru.

Rodzi się wobec tego pytanie: Co z osobami zatrudnionymi na podstawie umów cywilnoprawnych?

Zgodnie z założeniami prezentowanego rozwiązania – dofinansowanie obejmuje osoby zatrudnione na podstawie:

- umowy o pracę;
- umowy o pracę nakładczą;
- umowy zlecenia;
- innej umowy o świadczenie usług, do której zgodnie z Kodeksem cywilnym stosuje się przepisy dotyczące zlecenia;
- innej niż stosunek pracy na rzecz pracodawcy będącego rolniczą spółdzielnią produkcyjną lub inną spółdzielnią zajmującą się produkcją rolną, jeżeli z tytułu wykonywania tej pracy zarobkowej podlegają obowiązkowi ubezpieczeń: emerytalnemu i rentowemu (z wyjątkiem pomocy domowej zatrudnionej przez osobę fizyczną).

Wobec tego zasadnym byłoby przyjąć, że dla ustalenia statusu przedsiębiorcy należy brać pod uwagę również te grupy zatrudnionych. Tymczasem badając przepis pod kątem jego literalnego brzmienia takie założenie ciężko jest przyjąć. Tym samym o dofinansowanie będzie mógł się starać także podmiot zatrudniający co prawda do 249 pracowników, ale równolegle zatrudniający nawet kilkaset osób na umowach cywilnoprawnych.

SPADEK OBROTÓW GOSPODARCZYCH

Warunkiem otrzymania dofinansowania od starosty jest **wykazanie spadku obrotów gospodarczych** przedsiębiorstwa, rozumianego jako *zmniejszenie sprzedaży towarów lub usług w ujęciu ilościowym lub wartościowym obliczone jako stosunek łącznych obrotów w ciągu dowolnie wskazanych 2 kolejnych miesięcy kalendarzowych, przypadających w okresie po dniu 1 stycznia 2020 r. do dnia poprzedzającego dzień złożenia wniosku o przyznanie dofinansowania, w porównaniu do łącznych obrotów z analogicznych 2 kolejnych miesięcy kalendarzowych roku poprzedniego, przy czym za miesiąc uważa się także 30 kolejno po sobie następujących dni kalendarzowych, w przypadku gdy dwumiesięczny okres porównawczy rozpoczyna się w trakcie miesiąca kalendarzowego, to jest w dniu innym niż pierwszy dzień danego miesiąca kalendarzowego.*

→ Co to oznacza w praktyce?

Jeżeli wniosek zdecydujemy się złożyć 8 kwietnia 2020 r., to do porównania będziemy brali 2 następujące po sobie miesiące (wedle wyboru wnioskodawcy), które muszą mieścić się pomiędzy 1 stycznia 2020 r. a 8 kwietnia 2020 r. Jako że u znacznej części przedsiębiorców spadek obrotów narastał w perspektywie czasu, najprawdopodobniej najniższe obroty będą się pojawiały bezpośrednio przed złożeniem wniosku, niemniej jednak nie można zapominać o możliwości odwołania się do wcześniejszych miesięcy.

Analogicznie rzecz się będzie miała przy porównywaniu dwóch miesięcy 2020 r. z analogicznym okresem z roku poprzedniego.

W każdym przypadku (o czym nie można zapominać) spadek obrotów musi być powiązany z wystąpieniem pandemii. Powinniśmy się więc oprzeć pokusie odwoływania się do spadku obrotów między styczniem i lutym, jeżeli faktyczną przyczyną spadku nie był Covid-19.

WYSOKOŚĆ DOFINANSOWANIA

Dofinansowanie przyznawane jest na pokrycie części kosztów wynagrodzeń pracowników oraz należnych od nich składek na ubezpieczenia społeczne. Wysokość przyznanego dofinansowania zależy będzie od wielkości spadku obrotów gospodarczych przedsiębiorstwa.

Ustawodawca przewidział w tym względzie 3 pułapy:

min. 30% spadku obrotów	Dofinansowanie maksymalnie w kwocie stanowiącej sumę 50% wynagrodzeń poszczególnych pracowników objętych wnioskiem wraz z należnymi od ich wynagrodzeń składkami ZUS nie więcej niż 50% kwoty minimalnego wynagrodzenia za pracę powiększonego o składki ZUS w odniesieniu do każdego pracownika, tj. maksymalnie 1533 zł na dofinansowanie każdego pracownika i/lub współpracownika.
min. 50% spadku obrotów	Dofinansowanie maksymalnie w kwocie stanowiącej sumę 70% wynagrodzeń poszczególnych pracowników objętych wnioskiem wraz z należnymi od ich wynagrodzeń składkami ZUS i jednocześnie nie więcej niż 70% kwoty minimalnego wynagrodzenia za pracę powiększonego o składki ZUS w odniesieniu do każdego pracownika, tj. maksymalnie 2146 zł na dofinansowanie każdego pracownika i/lub współpracownika.
min. 80% spadku obrotów	Dofinansowanie maksymalnie w kwocie stanowiącej sumę 90% wynagrodzeń poszczególnych pracowników objętych wnioskiem wraz z należnymi od ich wynagrodzeń składkami ZUS i jednocześnie nie więcej niż 90% kwoty minimalnego wynagrodzenia za pracę powiększonego o składki ZUS w odniesieniu do każdego pracownika, tj. maksymalnie 2760 zł na dofinansowanie każdego pracownika i/lub współpracownika.

Warunek zachowania dofinansowania to **utrzymanie deklarowanego we wniosku poziomu zatrudnienia pracowników** objętych wnioskiem przez okres, na który przyznane zostało dofinansowanie.

→ Co to oznacza w praktyce?

Jeżeli pracodawca będzie pobierał dofinansowanie przez okres 3 miesięcy, to w tym okresie, nie będzie mógł rozstać się z żadnym z pracowników, których wskazał przy składaniu wniosku o dofinansowanie.

Warunek ten budzi wiele wątpliwości interpretacyjnych. Z jednej strony literalna jego wykładnia nie dopuszcza sytuacji, w której stan zatrudnienia nie zmienia się, ale pracodawca zwolni jednego pracownika i w jego miejsce zatrudni nowego. Ponieważ ustawodawca nie wyłączył tylko możliwości likwidacji stanowiska pracy, ale nakazał utrzymanie stanu zatrudnienia, całkowicie wykluczone wydaje się rozwiązanie z pracownikiem umowy o pracę także z przyczyn stojących wyłącznie po jego stronie (w tym w drodze zwolnienia dyscyplinarnego). Prawo pracy nie przewidywało dotąd tak szerokiej ochrony nawet względem kobiet w ciąży, czy też osób w wieku przedemerytalnym, szczególnie mając na względzie sankcje za naruszenie obowiązków pracowniczych. Co wymaga podkreślenia, całkowicie niejasną będzie sytuacja, w której pracownik sam złoży wypowiedzenie. W tym jednak wypadku, żądanie od pracodawcy zwrotu środków (o ile pracodawca swoim działaniem nie doprowadził do zwolnienia się z pracy przez pracownika) należałoby traktować co najmniej jako nadużycie prawa. Z drugiej strony (którą też trzeba mieć na względzie) zakaz nie obejmuje złożenia pracownikowi wypowiedzenia umowy w trakcie pobierania świadczenia. Tym samym, dosyć ryzykowne, aczkolwiek prawidłowe na gruncie treści ustawy, wydaje się złożenie pracownikowi oświadczenia o wypowiedzeniu w trakcie pobierania świadczenia, tak tylko aby okres wypowiedzenia skończył się nie wcześniej niż z ostatnim dniem za który pobierane jest świadczenie.

SANKCJA

W przypadku niedochowania powyższego warunku, pracodawca będzie zobowiązany **zwrócić kwotę dofinansowania bez odsetek** od czasu, kiedy przestał spełniać warunki jego otrzymania. Przewidzianym ułatwieniem ma być tutaj wypłacanie dofinansowania w miesięcznych transzach po uprzednim złożeniu przez pracodawcę oświadczenia o zatrudnianiu w danym miesiącu pracowników objętych wnioskiem (a następnie zawartą ze starostą umową), kosztach ich wynagrodzeń oraz wysokości należnych od nich składek według stanu na ostatni dzień miesiąca, za który jest wypłacane dofinansowanie.

Co interesujące, przepisy w żaden sposób nie ograniczają możliwości obniżania pracownikom wymiarów czasu pracy, czy też zawierania porozumień o obniżeniu wynagrodzenia przestojowego, we wskazanym okresie pobierania w/w świadczeń.

Dofinansowanie będzie wypłacane w miesięcznych transzach. Maksymalny okres na jaki można je otrzymać wynosi 3 miesiące. Specustawa dopuszcza jednak sytuację, w której Rada Ministrów w drodze rozporządzenia przedłuży okres pobierania dofinansowania.

Zgodnie z aktualnym brzmieniem ustawy:

Dofinansowanie, o którym mowa w ust. 1, może być przyznane mikroprzedsiębiorcom, małym oraz średnim przedsiębiorcom w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 6 marca 2018 r. – Prawo przedsiębiorców na okres nie dłuższy niż 3 miesiące, przypadające od miesiąca złożenia wniosku, o którym mowa w ust. 10.

Istotnym jest także, że przedsiębiorca nie może otrzymać dofinansowania w części, w której te same koszty zostały lub zostaną dofinansowane z innych środków publicznych, bez względu na to czy pochodzą one z innych rozwiązań specustawy, czy też nie. Powyższe poważnie ogranicza możliwość otrzymania dofinansowania m.in. na dofinansowanie stanowiska z PFRON'u.

WNIOSEK

Wniosek o dofinansowanie do wypłaty części wynagrodzeń i związanych z nimi składek należy złożyć do **powiatowego urzędu pracy** właściwego ze względu na **siedzibę przedsiębiorcy** lub **miejsce wykonywania pracy przez pracowników**.

Termin na jego złożenie nie jest natomiast terminem określonym kalendarzowo. Uzależniony jest od tego, kiedy dyrektor konkretnego powiatowego urzędu pracy ogłosi nabór wniosków. Od tego dnia przysługiwać będzie **14 dni** na złożenie wniosku.

WE WNIOSKU O PRYZNANIE DOFINANSOWANIA PRZEDSIĘBIORCA OŚWIADCZA O:

1. wystąpieniu spadku obrotów gospodarczych w określonej wysokości w związku ze stanem pandemii;
2. braku przesłanek do ogłoszenia upadłości przedsiębiorcy;
3. niezaleganiu w regulowaniu zobowiązań podatkowych, składek na ubezpieczenia społeczne, ubezpieczenie zdrowotne, Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych, Fundusz Pracy lub Fundusz Solidarnościowy do końca trzeciego kwartału 2019 r.;
4. posiadaniu statusu mikroprzedsiębiorcy, małego albo średniego przedsiębiorcy;
5. zatrudnianiu pracowników objętych wnioskiem;
6. wysokości wynagrodzenia każdego z pracowników objętych wnioskiem i należnych od tego wynagrodzenia składek na ubezpieczenia społeczne;
7. numerze rachunku bankowego albo numerze rachunku prowadzonego w spółdzielczej kasie oszczędnościowo-kredytowej właściwego dla prowadzonej działalności gospodarczej.

Co także podkreślamy w części o dofinansowaniach z FGŚP, jako że powyższe oświadczenia (w tym to o braku przesłanek do ogłoszenia upadłości przedsiębiorcy) składane są pod rygorem odpowiedzialności karnej za składanie fałszywych zeznań, przedsiębiorca powinien wyraźnie zweryfikować, czy to, co oświadcza jest prawdziwe (szczególnie wtedy kiedy pod wpływem kryzysu przestał spłacać swoje bieżące zobowiązania).

Obecnie powiatowe urzędy pracy rozpoczęły już nabór przedmiotowych wniosków, udostępniając wnioskodawcom przygotowane wcześniej formularze, które należy wypełnić. Co ciekawe, część urzędów pracy po rozpoczęciu naborów je anulowała i wyznaczyła nowe terminy, pozostawiając wcześniej złożone wnioski jako bezprzedmiotowe. Trzeba więc w przypadku tego dofinansowania ciągle trzymać rękę na pulsie.

3. Dofinansowanie na rzecz ochrony miejsc pracy ze środków Funduszu Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych (Joanna Namojlik, Ilona Kuźniecowa, red. Michał Kibil)

I. Warunki przyznania dofinansowania

Przedsiębiorca, który wskutek epidemii koronawirusa odnotował spadek obrotów, może zawrzeć z przedstawicielami pracowników (w tym związkami zawodowymi) porozumienie o obniżeniu wymiaru czasu pracy poszczególnych grup pracowników i/lub o obniżeniu wynagrodzenia pracowników w okresie przestoju. Obniżając wynagrodzenie pracowników, przedsiębiorca, może ubiegać się o dofinansowanie ze środków Funduszu Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych ich wynagrodzeń. Świadczenie na rzecz ochrony miejsca pracy przeznaczone jest na pokrycie części wynagrodzeń pracowników, jak również może być przyznane na pokrycie składek na ubezpieczenie społeczne od takiego wynagrodzenia.

UWAGA:

W rozumieniu ustawy **pracownikiem** jest osoba fizyczna, która podlega obowiązkowi ubezpieczeń: emerytalnemu i rentowemu oraz:

- 1) zatrudniona jest na podstawie umowy o pracę,
- 2) zatrudniona jest na podstawie umowy o pracę nakładczą,
- 3) zatrudniona jest na podstawie umowy zlecenia,
- 4) zatrudniona jest na podstawie innej umowy o świadczenie usług, do której zgodnie z Kodeksem cywilnym stosuje się przepisy dotyczące zlecenia,
- 5) wykonuje pracę zarobkową na podstawie innej niż stosunek pracy na rzecz pracodawcy będącego rolniczą spółdzielnią produkcyjną lub inną spółdzielnią zajmującą się produkcją rolną.

Należy przyjąć, że pracownikiem nie jest osoba zatrudniona na umowę o dzieło lub umowę agencyjną. Można mieć wątpliwości czy zakwalifikować do tego kręgu osoby samozatrudnione współpracujące z nami, niemniej jednak w naszej opinii należy je wyłączyć z katalogu „pracowników” o którym mówi ustawa.

Przedsiębiorca, który chce ubiegać się o dofinansowanie musi spełnić następujące warunki:

1. Posiadanie statusu:

- a. przedsiębiorcy w rozumieniu art. 4 ust. 1 lub 2 ustawy z dnia 6 marca 2018 r. Prawo przedsiębiorców,
- b. organizacji pozarządowej w rozumieniu art. 3 ust. 2 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie,
- c. podmiotu prowadzącego działalność pożytku publicznego o którym mowa w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie;

- d. państwowej osoby prawnej w rozumieniu ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych.

Przedsiębiorcą jest osoba fizyczna, osoba prawna lub jednostka organizacyjna niebędąca osobą prawną, której odrębna ustawa przyznaje zdolność prawną, wykonująca działalność gospodarczą. Przedsiębiorcami są także wspólnicy spółki cywilnej w zakresie wykonywanej przez nich działalności gospodarczej.

Organizacjami pozarządowymi są osoby prawne lub jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej, którym odrębna ustawa przyznaje zdolność prawną, w tym fundacje i stowarzyszenia, z wyłączeniem partii politycznych; europejskich partii politycznych; związków zawodowych i organizacji pracodawców; samorządów zawodowych; fundacji utworzonych przez partie polityczne; europejskich fundacji politycznych.

- 1) niebędące jednostkami sektora finansów publicznych w rozumieniu ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych lub przedsiębiorstwami, instytutami badawczymi, bankami i spółkami prawa handlowego będącymi państwowymi lub samorządowymi osobami prawnymi,
- 2) niedziałające w celu osiągnięcia zysku.

Działalność pożytku publicznego może być prowadzona także przez:

- 1) osoby prawne i jednostki organizacyjne działające na podstawie przepisów o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej, o stosunku Państwa do innych kościołów i związków wyznaniowych oraz o gwarancjach wolności sumienia i wyznania, jeżeli ich cele statutowe obejmują prowadzenie działalności pożytku publicznego;
- 2) stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego;
- 3) spółdzielnie socjalne;
- 4) spółki akcyjne i spółki z ograniczoną odpowiedzialnością oraz kluby sportowe będące spółkami działającymi na podstawie przepisów ustawy z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie (Dz.U. z 2018 r. poz. 1263 i 1669), które nie działają w celu osiągnięcia zysku oraz przeznaczają całość dochodu na realizację celów statutowych oraz nie przeznaczają zysku do podziału między swoich udziałowców, akcjonariuszy i pracowników.

2. Wprowadzenie porozumieniem przestoju ekonomicznego lub obniżonego wymiaru czasu pracy

Prześtój ekonomiczny rozumiemy jako okres niewykonywania pracy przez pracownika z przyczyn nie dotyczących pracownika pozostającego w gotowości do pracy.

Obniżony wymiar czasu pracy to obniżony przez przedsiębiorcę wymiar czasu pracy pracownika z przyczyn nie dotyczących pracownika na warunkach określonych poniżej, jednak nie więcej niż do połowy wymiaru czasu pracy.

3. Niezaleganie z regulowaniem zobowiązań podatkowych, składek na ubezpieczenia społeczne, ubezpieczenie zdrowotne, Fundusz lub Fundusz Pracy do końca III kwartału 2019

Aby otrzymać dofinansowanie z FGŚP nie możesz zalegać z regulowaniem zobowiązań podatkowych oraz składek ZUS. Ustawa przewiduje jednak sytuacje, w których pomimo istnienia zaległości w regulowaniu powyższych należności, można otrzymać dofinansowanie. Podstawowym warunkiem

jest niezaleganie z regulowaniem zobowiązań do końca III kwartału 2019 r. Ponadto, możesz ubiegać się o dofinansowanie pomimo powstałych zaległości, jeżeli:

- zawarłeś umowę z ZUS lub otrzymałeś decyzję z Urzędu Skarbowego w sprawie spłat zadłużenia i terminowo opłacasz raty lub korzystasz z odroczenia terminu płatności, lub też
- zaleganie w regulowaniu składek na ubezpieczenie społeczne, ubezpieczenie zdrowotne, Fundusz lub Fundusz Pracy powstało w okresie spadku obrotów gospodarczych, tj. od 1 stycznia 2020 r.

UWAGA:

Gdy zaległości w regulowaniu składek na ubezpieczenie społeczne, ubezpieczenie zdrowotne, Fundusz lub Fundusz Pracy powstały w okresie spadku obrotów gospodarczych, tj. od 1 stycznia 2020 r., powinieneś dołączyć do wniosku o dofinansowanie plan spłaty zadłużenia uprawdopodobniający poprawę kondycji finansowej i pełną spłatę zaległości wraz z kopią wniosku do ZUS o rozłożenie na raty należności z tytułu tych składek lub o odroczenie płatności tych składek.

4. Brak przesłanek do ogłoszenia upadłości, o których mowa w art. 11 lub art.13 ust. 3 ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe

Ocena czy zachodzą przesłanki do ogłoszenia upadłości nie jest oczywista i najlepiej tą kwestię skonsultować z własnym księgowym, niemniej jednak istnieją takie okoliczności, których nie da się pominąć przy kwalifikacji przedsiębiorstwa do upadłości. Są to m.in.

- opóźnienie w wykonaniu zobowiązań pieniężnych przekraczające trzy miesiące (tworzące domniemanie spełnienia warunków do ogłoszenia upadłości),
- przewaga zobowiązań pieniężnych nad wartością aktywów (majątku) przedsiębiorcy, gdy stan ten utrzymuje się przez co najmniej 24 miesiące.

5. Zatrudnianie pracowników zarabiających mniej niż 300% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia z poprzedniego kwartału (ok. 15,6 tys.).

Dofinansowanie przysługuje wyłącznie na wynagrodzenie pracowników, których wynagrodzenie jest niższe niż 300% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia z poprzedniego kwartału (15.595,74 zł). We wniosku o dofinansowanie należy pominąć tych pracowników, których wynagrodzenie przekracza wskazany poziom. Ponadto, jeśli przedsiębiorca zatrudnia wyłącznie pracowników, których wynagrodzenie przekracza 15.595,74 zł (co raczej rzadko będzie miało miejsce), nie będzie mógł on skorzystać z tego dofinansowania.

6. Nieotrzymanie pomocy w odniesieniu do tych samych pracowników w zakresie takich samych tytułów wypłat na rzecz ochrony miejsc pracy

Przedsiębiorca nie może otrzymać dofinansowania z FGŚP, jeśli uprzednio skorzystał z innych dofinansowań, które były wypłacane w związku z ochroną miejsca pracy - również tych nieprzewidzianych przez tarczę antykryzysową. Uzyskanie dofinansowania od starosty na podstawie art. 15zzb tarczy antykryzysowej wyłącza możliwość otrzymania dofinansowania z FGŚP. Również skorzystanie ze świadczeń przyznanych na podstawie ustawy z dnia 11 października 2013 r.

o szczególnych rozwiązaniach związanych z ochroną miejsc prac wyłączać będzie możliwość otrzymania dofinansowania z FGŚP.

Powyższe nie znajduje zastosowania do tych pracowników, na rzecz których uprzednio nie otrzymaliśmy świadczenia w celu ochrony miejsca pracy.

Wydaje się też, że nie dotyczy to dofinansowania stanowisk pracy z PFRON, jeżeli tylko ich celem nie jest bezpośrednio utrzymanie stanowisk pracy, przy których istnieje ryzyko ich likwidacji. Niemniej jednak zawsze powinniśmy sprawdzać, czy dofinansowanie z PFRON nie jest przyznane, żeby ocalić stanowisko pracy, które chcemy zlikwidować.

7. Odnotowanie spadku obrotów gospodarczych wskutek COVID-19?

Nie każdy przedsiębiorca będzie mógł skorzystać z dofinansowania, lecz wyłącznie taki, u którego doszło do spadku obrotów gospodarczych **wskutek COVID-19**. Zatem epidemia koronawirusa musi mieć wpływ na obroty przedsiębiorstwa. Nie ma wątpliwości co do tego, że z takim przypadkiem będziemy mieli do czynienia, gdy przedsiębiorca nie może prowadzić swojej działalności w galeriach handlowych, lecz problematyczne będzie zakwalifikowanie do takiego kręgu Podmiotów, które ograniczyły swoje obroty niezależnie od wystąpienia epidemii (np. kończąc pod koniec zeszłego roku jakąś część swojej działalności operacyjnej).

Spadek obrotów gospodarczych przedsiębiorcy jest rozumiany jako spadek sprzedaży towarów lub usług, w ujęciu ilościowym lub wartościowym. W zależności od okresu jaki przedsiębiorca przyjmie do porównania spadku obrotów gospodarczych - poprzedni rok lub poprzedni miesiąc - musi on wynosić odpowiednio co najmniej 15% lub 25%.

W pierwszym przypadku porównujemy łączne obroty w ciągu dowolnie wskazanych dwóch kolejnych miesięcy kalendarzowych, przypadających w okresie po 1 stycznia 2020 r. do dnia poprzedzającego dzień złożenia wniosku o dofinansowanie z łącznymi obrotami z analogicznych dwóch kolejnych miesięcy kalendarzowych roku poprzedniego. Spadek obrotów musi wynosić co najmniej 15%.

W drugim przypadku porównujemy obroty z dowolnie wskazanego miesiąca kalendarzowego przypadającego po 1 stycznia 2020 r. do dnia poprzedzającego dzień złożenia wniosku o dofinansowanie z obrotami z miesiąca poprzedniego. Spadek obrotów musi wynosić co najmniej 25%.

UWAGA:

Gdy okres porównawczy rozpoczyna się w trakcie miesiąca kalendarzowego, za miesiąc uważa się 30 kolejno po sobie następujących dni kalendarzowych.

II. Zakres pomocy udzielanej w celu ochrony miejsc pracy

Jak wskazywaliśmy powyżej, świadczenie z FGŚP przysługuje na:

- dofinansowanie wynagrodzenia pracowników oraz
- opłacanie składek na ubezpieczenia społeczne pracowników należnych od pracodawcy na podstawie ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. z 2020 r., poz. 266 i 321) od przyznanych świadczeń.

W zależności od tego, czy przedsiębiorca będzie ubiegał się o dofinansowanie z FGŚP w związku z przestojem ekonomicznym, czy też z obniżonym wymiarem czasu pracy, wysokość świadczenia będzie się różniła.

1. Przejście ekonomiczne a wysokość świadczenia

Przedsiębiorca może na czas przejścia ekonomicznego obniżyć wynagrodzenie pracownikom objętym przejściem. Wynagrodzenie może zostać obniżone maksymalnie o 50%, lecz nie może być niższe niż minimalne wynagrodzenie za pracę (2600 zł brutto) ustalane na podstawie przepisów o minimalnym wynagrodzeniu za pracę, z uwzględnieniem wymiaru czasu pracy.

Tak obniżone wynagrodzenie może zostać dofinansowane ze środków FGŚP w wysokości 50% minimalnego wynagrodzenia za pracę (maksymalnie 1.300,00 zł), z uwzględnieniem wymiaru czasu pracy. Ponadto pracodawca może otrzymać również dofinansowanie na opłacanie składek na ubezpieczenia społeczne pracowników od części finansowanego wynagrodzenia.

2. Obniżony wymiar czasu pracy a dofinansowanie

Przedsiębiorca może obniżyć wymiar czasu pracy maksymalnie o 20%, nie więcej niż do 0,5 etatu, z zastrzeżeniem, że wynagrodzenie nie może być niższe niż minimalne wynagrodzenie za pracę ustalane na podstawie przepisów o minimalnym wynagrodzeniu za pracę (2600 zł brutto), z uwzględnieniem wymiaru czasu pracy.

Dofinansowanie z FGŚP przysługuje do wysokości połowy wynagrodzenia, które pracownik otrzyma po obniżeniu wymiaru czasu pracy, jednak nie więcej niż 40% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia z poprzedniego kwartału ogłaszanego przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego na podstawie przepisów o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Ponieważ do dnia przygotowania niniejszego opracowania GUS nie ogłosił wysokości przeciętnego wynagrodzenia za 1Q 2020r. Pozostaje nam bazować na wskaźniku z 4Q2019 r., co daje maksymalną kwotę dofinansowania na poziomie 2.079,43 zł.

→ Problemy praktyczne

Dofinansowanie dla pracowników z minimalnym wynagrodzeniem

Przy dofinansowaniu z FGŚP poważne wątpliwości budzi kwestia obniżenia wymiaru czasu pracy oraz obniżenia wynagrodzenia jak również dofinansowania wynagrodzeń osób, które jeszcze przed obniżeniem otrzymywały minimalne wynagrodzenie lub posiadały obniżony wymiar czasu pracy. Przepisy w tym zakresie niestety są wyjątkowo nieprecyzyjne.

W przypadku obniżania wynagrodzenia przejściowego nie możemy tego wynagrodzenia obniżyć poniżej progu minimalnego wynagrodzenia z uwzględnieniem wymiaru czasu prac.

Zgodnie ze stanowiskiem rządu, który częściowo rozwiewa powyższe wątpliwości, pracownikowi, który przed obniżeniem był zatrudniony w wymiarze pełnego etatu z wynagrodzeniem 2600 zł, po obniżeniu do 0,8 etatu należy zagwarantować wynagrodzenie minimalne proporcjonalne do zastosowanego obniżenia, co w sytuacji 0,8 etatu- wynagrodzenie może być obniżone do 2080 zł. Zatem ustawodawca w swej interpretacji dopuszcza obniżenie wynagrodzenia poniżej minimalnego kierując się wymiarem czasu pracy po obniżeniu wymiaru czasu pracy. To pozytywna informacja dla pracodawców, którzy mogą objąć porozumieniem pracowników, którzy na dziś dzień otrzymywali minimalne wynagrodzenie, albowiem

początkowe interpretacje wskazywały na to, że pracownicy otrzymujący minimalne wynagrodzenie, nie będą mogli być objęci porozumieniem, a pracodawca nie będzie mógł otrzymać w zakresie ich wynagrodzeń dofinansowania. Naturalnie jest to wyłącznie wyjaśnienie intencji ustawodawcy umieszczone na stronie internetowej, nie gwarantujące jednak, że organ przyznający dofinansowanie nie przyjmie innej wykładni przepisu (choć prawdopodobieństwo takiego zdarzenia oceniamy jako wyjątkowo niskie).

Wątpliwość pozostaje jednak w przypadku pracowników, których wymiar etatu wynosi aktualnie ½ lub mniej, etatu, ponieważ zgodnie z przepisami nie możemy już bardziej obniżyć wymiaru czasu pracy.

Jeżeli więc nie możemy obniżyć wymiaru czasu pracy, to zgodnie z przepisami nie możemy starać się o dofinansowanie. Jedynym rozwiązaniem jest przyjęcie porozumienia, w którym obejmiemy pracowników z już niskim wymiarem czasu pracy przyjmując fikcję, że pomimo, że wymiar czasu pracy nie ulega obniżeniu (bo bardziej nie może) to dofinansowanie z FGŚP powinno być przyznane (bo porozumienie – nawet nieskuteczne – zawarliśmy) i obniżymy ich wynagrodzenie w taki sposób, aby nie było niższe niż minimalne z uwzględnieniem ich wymiaru czasu pracy.

Aby zminimalizować ryzyko, że FGŚP, będzie żądał zwrotu dofinansowania, rekomendujemy zaznaczyć we wniosku przypadki osób, których wymiar czasu pracy faktycznie się nie obniża, pomimo, że porozumieniem są objęci. Jeżeli pomimo takiego zastrzeżenia finansowanie z FGŚP zostanie nam przyznane, możemy w przyszłości próbować twierdzić, że przyznając dofinansowanie, FGŚP zastosował korzystną dla nas interpretację przepisów.

Jeśli trzymamy się literalnego brzmienia przepisów ustawy to de facto zamykają one szanse otrzymania dofinansowania dla pracodawców, którzy zatrudniają pracowników w obniżonym wymiarze czasu pracy, bo być może nie było ich stać na wypłatę wyższych wynagrodzeń.

Wierząc w racjonalność ustawodawcy, wierzymy, że te wątpliwości zostaną rozstrzygnięte na korzyść przedsiębiorców, a FGŚP nie będzie blokował finansowania, nawet jeżeli zgodnie z przepisem do obniżenia wymiaru czasu pracy nie dochodzi.

Co ciekawe, art. 15zf dopuszcza możliwość zmieniania pracownikom indywidualnych warunków zatrudnienia wynikających z umów o pracę, w drodze porozumienia z takimi samymi reprezentacjami pracowników co art. 15g, nie narzucając jednocześnie żadnego minimalnego progu zmiany. Oznacza to, że tak jak obniżenie wymiaru czasu pracy poniżej połowy etatu nie jest możliwe w jednym typie porozumień, tak w przypadku drugiego typu, wydaje się być ono całkowicie zgodne z przepisami.

Dofinansowanie dla pracowników z wynagrodzeniem chorobowym

Na gruncie przepisów, nie jest jasne, czy dofinansowaniem powinny być objęte osoby otrzymujące m.in. wynagrodzenie chorobowe.

Ustawa z 2013 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z ochroną miejsc pracy, do której odwołuje się Tarcza Antykryzysowa, wprowadza co prawda zakaz dofinansowywania tego typu świadczeń (a także zasiłków wszelkiego rodzaju), niemniej akurat ten przepis (art. 7) nie jest stosowany odpowiednio do Tarczy. Tym samym, w naszej ocenie, jeżeli tylko koszt wynagrodzenia chorobowego był pokrywany przez pracodawcę, powinien on oczekiwać (przy spełnieniu pozostałych warunków), że FGŚP dofinansuje jego koszt. W przypadku zasiłków, jako że nie jest to koszt, który obciąża pracodawcę, nie można oczekiwać od FGŚP odpowiedniego dofinansowania.

Co jeżeli pracownik uda się na zwolnienie lekarskie?

Jeżeli jakiegokolwiek okoliczności wskazane w treści wniosku do FGŚP, wpływające na wysokość dofinansowania uległyby zmianie (np. któryś pracownik rozpoczęłby korzystanie z zasiłku), wyraźnie rekomendujemy poinformować o tym, składając stosowną korektę wniosku, a nadpłacone przez FGŚP środki zwrócić. Inaczej możemy się narazić na zarzut nieprawidłowego wydatkowania środków publicznych, co może nas z kolei narazić na odpowiedzialność w zakresie zwrotu dofinansowania, a także w skrajnym przypadku odpowiedzialność karną.

III. Wymagane dokumenty oraz procedura postępowania w sprawie przyznania świadczeń z FGŚP

1. Wniosek

Świadczenia przyznawane są na podstawie **wniosku złożonego przez przedsiębiorcę do dyrektora wojewódzkiego urzędu pracy właściwego ze względu na siedzibę przedsiębiorcy.**

We wniosku o przyznanie świadczeń przedsiębiorca składa oświadczenia o tym, że:

- 1) jest przedsiębiorcą, u którego wprowadzono przestój ekonomiczny lub obniżony wymiar czasu pracy, w związku ze spadkiem obrotów gospodarczych w następstwie wystąpienia COVID-19, rozumianych jako sprzedaż towarów lub usług, liczony w ujęciu ilościowym lub wartościowym,
- 2) nie zachodzą przesłanki do ogłoszenia upadłości,
- 3) nie zalega z uregulowaniem zobowiązań podatkowych, składek na ubezpieczenia społeczne, ubezpieczenie zdrowotne, FGŚP, fundusz pracy lub fundusz solidarnościowy do końca III kwartału 2019 r.,
- 4) wniosek nie obejmuje pracowników, którzy w miesiącu poprzedzającym miesiąc złożenia wniosku uzyskali wynagrodzenie wyższe niż 300% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia z poprzedniego kwartału ogłaszanego przez Prezesa GUS na podstawie przepisów o emeryturach i rentach z funduszu ubezpieczeń społecznych, obowiązującego na dzień złożenia wniosku,
- 5) przedsiębiorca nie ubiegał się i nie będzie ubiegał się o pomoc w odniesieniu do tych samych pracowników w zakresie takich samych tytułów wypłaty na rzecz ochrony miejsc pracy,
- 6) przedsiębiorca zamierza/nie zamierza skorzystać ze zwolnień w opłacaniu składek na ubezpieczenie społeczne, o których mowa w ustawie covid-19,
- 7) przedsiębiorca odprowadzał składki na ubezpieczenie społeczne od wynagrodzeń pracowników ujętych w wykazie pracowników dołączonym do wniosku.

ISTOTNE

Informacje i oświadczenia podane we wniosku są składane **pod rygorem odpowiedzialności karnej.**

2. Umowa

Wraz z wnioskiem należy przekazać umowę o wypłatę świadczeń na rzecz ochrony miejsc pracy ze środków FGŚP na dofinansowanie wynagrodzenia pracowników objętych przestojem ekonomicznym albo obniżonym wymiarem czasu pracy w następstwie wystąpienia COVID-19, według

określonego wzoru (plik w formacie pdf). Umowa ma charakter nieedytowalny i wymagane jest wyłącznie dołączenie dokumentu do wniosku przez przedsiębiorcę.

Umowę wraz z wypełnionym wnioskiem i dołączonymi do niego załącznikami należy podpisać osobiście (jeżeli chcemy je wysłać w wersji papierowej) lub za pomocą kwalifikowanego podpisu elektronicznego lub podpisu zaufanego (jeżeli wysyłamy je w wersji elektronicznej). Podpisana umowa oraz wniosek wraz z załącznikami stanowią integralną całość, którą należy przesłać w postaci elektronicznej do właściwego wojewódzkiego urzędu pracy.

Umowa zawierana jest pomiędzy dyrektorem wojewódzkiego urzędu pracy a przedsiębiorcą. Wpłaty będą wykonywane w transzach miesięcznych (ilość transz uzależniona jest od okresu, na jaki wnioskowana jest pomoc) w oparciu o złożony wykaz pracowników uprawnionych do świadczeń. Przekazanie środków przez dyrektora wojewódzkiego urzędu pracy następuje na rachunek przedsiębiorcy wskazany we wniosku.

3. Załączniki

Do wniosku należy załączyć:

- 1) kopię porozumienia z określonymi warunkami i trybem wykonywania pracy w okresie przestoju ekonomicznego lub obniżonego wymiaru czasu pracy, o których mowa w art. 15g ust. 11 ustawy,
- 2) wykaz pracowników uprawnionych do świadczeń wypłacanych z FGŚP (wg. określonego wzoru dostępnego na stronie rządowej - <https://www.gov.pl/web/rodzina/dofinansowanie-do-wynagrodzen>),
- 3) kopię pełnomocnictwa w przypadku osoby upoważnionej do reprezentacji.

4. Porozumienie

Porozumienie stanowiące podstawę wniosku o dofinansowanie zawierane jest:

- 1) z organizacjami związkowymi reprezentatywnymi, z których każda zrzesza co najmniej 5% pracowników zatrudnionych u pracodawcy,
- 2) z organizacjami związkowymi reprezentatywnymi, jeśli u pracodawcy nie działają reprezentatywne zakładowe organizacje związkowe zrzeszające co najmniej 5% pracowników zatrudnionych u pracodawcy,
- 3) z zakładową organizacją związkową – jeżeli u pracodawcy działa jedna organizacja związkowa,
- 4) z przedstawicielami pracowników wyłonionymi w trybie przyjętym u danego pracodawcy – jeżeli u pracodawcy nie działa zakładowa organizacja związkowa.

W przypadku trudności w przeprowadzeniu wyborów przedstawicieli pracowników z powodu COVID-19, w szczególności wywołanych nieobecnością pracowników, trwającym przestojem lub wykonywaniem przez część pracowników pracy zdalnej, porozumienie to może być zawarte z przedstawicielami pracowników wybranymi przez pracowników uprzednio dla innych celów przewidzianych w przepisach prawa pracy (np. dla celów ustalenia regulaminu wynagrodzeń czy PPK).

Porozumienie powinno zawierać co najmniej następujące elementy:

- 1) wskazanie grup zawodowych objętych przestojem ekonomicznym lub obniżonym wymiarem czasu pracy;

- 2) obniżony wymiar czasu pracy obowiązujący pracowników;
- 3) okres, przez jaki obowiązują rozwiązania dotyczące przestoju ekonomicznego lub obniżonego wymiaru czasu pracy.

Jak zaznaczaliśmy powyżej, brak zawarcia umowy, czy też brak zawarcia porozumienia, skutkuje brakiem możliwości ubiegania się o dofinansowanie do wynagrodzeń z FGŚP.

Kopię porozumienia należy przekazać właściwemu Okręgowemu Inspektorowi Pracy w terminie 5 dni roboczych od dnia jego zawarcia.

Uwaga: To do którego Okręgowego Inspektora Pracy będzie zależało nie od siedziby pracodawcy, tylko od tego, gdzie jest prowadzony zakład, w którym zatrudniani są pracownicy objęci porozumieniem. Jeżeli porozumieniem obejmujemy pracowników różnych zakładów, kopię porozumienia powinniśmy wysłać do wszystkich właściwych Okręgowych Inspektorów Pracy. Nie ma przeciwwskazań, aby kopia porozumienia była wysłana w formie dokumentowej, tj. np. przez e-mail wraz z załączonym skanem porozumienia.

→ Problemy praktyczne

Zawieranie porozumień w jednoosobowych zakładach pracy

Pomimo tego, że przepisy mówią o konieczności posiadania reprezentacji pracowników, która powinna się składać z więcej niż jednej osoby, stoimy na stanowisku, że zawarcie porozumienia (tak o obniżeniu wynagrodzenia w okresie przestoju, jak i o obniżeniu wymiarów czasu pracy) jest możliwe, gdy zatrudniamy tylko jednego pracownika. W takim przypadku dany pracownik negocjując treść porozumienia, będzie de facto osobą negocjującą obniżenie wyłącznie swojego wymiaru czasu pracy lub obniżenie swojego wynagrodzenia. Pomimo tego, że ta konstrukcja wydaje się mocno specyficzna, jeżeli Ustawodawca dopuścił dofinansowanie dla przedsiębiorcy nie wskazując przy tym limitu zatrudnionych osób (jak w przypadku zwolnienia z ZUS) to ograniczanie możliwości zawarcia porozumienia z jednym pracownikiem byłoby sprzeczne z celem przepisów.

Zawarcie porozumienia z przedstawicielami pracowników powołanymi do innych celów.

W sytuacji, w której u nie działają organizacje związkowe, a pracownicy wykonują pracę z domu i niemożliwe czy też bardzo utrudnione byłoby przeprowadzenie wyborów przedstawicieli pracowników, pracodawcy pojawiają się praktyczne wątpliwości, czy przedstawiciele powołani uprzednio dla zupełnie innych celów (np. PPK) mogą reprezentować pracowników w celu podpisania porozumienia bez konieczności przeprowadzania wyborów.

W naszej ocenie przedstawiciele pracowników wybrani uprzednio (nawet dla innych celów niż wynikających bezpośrednio z prawa pracy, ale powiązanych z kwestiami zatrudniania pracowników) reprezentować mogą ich interes również i przy podpisywaniu porozumień przewidzianych tarczą antykryzysową. Ważne jest jedynie, aby te wcześniejsze wybory były przeprowadzone prawidłowo. W innym wypadku narażamy się na zarzut, że porozumienie było zawarte wadliwie.

IV. Obowiązki przedsiębiorcy wynikające z zawartej umowy

Zawarcie umowy o wypłatę świadczeń z FGŚP zobowiązuje przedsiębiorcę do wykorzystania środków na warunkach określonych w umowie. Wprowadza przy tym zakaz wypowiedzania umów o pracę z przyczyn nie dotyczących pracownika, w okresie pobierania przez pracownika wynagrodzenia z dofinansowaniem z FGŚP.

Sprowadza się to do tego, że kosztem otrzymania dofinansowania, możemy nie móc zlikwidować stanowiska pracownika, przez okres dofinansowania (dopiero po upływie 3 miesięcy będziemy mogli złożyć oświadczenie o wypowiedzeniu umowy z przyczyn stojących po stronie organizacji). Naturalnie możliwe będzie wypowiedzenie takiemu pracownikowi umowy z przyczyn stojących po jego stronie. Powinniśmy być przy tym jednak bardzo ostrożni, bo w razie zakwestionowania przyczyn wypowiedzenia, ryzykujemy nie tylko odszkodowaniem dla pracownika, czy też odprawą, ale koniecznością zwrotu całego dofinansowania.

Przedsiębiorca zobowiązany jest udokumentować wykorzystanie środków zgodnie z przeznaczeniem w terminie do 30 dnia po otrzymaniu ostatniej transzy świadczenia oraz udokumentować fakt, iż zatrudniał pracowników, na których otrzymał świadczenie przez określony powyżej okres.

V. Naruszenie umowy i konsekwencje

Naruszenie warunków umowy stanowić będzie przede wszystkim: wykorzystanie środków w sposób niezgodny z przeznaczeniem, zwolnienie pracowników objętych dofinansowaniem wbrew warunkom ustawy, odmowa poddania się kontroli.

W przypadku naruszenia warunków umowy przedsiębiorca zobowiązany jest do zwrotu części lub całości środków wraz z odsetkami w wysokości określonej jak dla zaległości podatkowych.

VI. Okres dofinansowania

Dofinansowanie będzie przysługiwało przez okres 3 miesięcy przypadających od miesiąca złożenia wniosku. Zatem będzie możliwe otrzymanie dofinansowania niejako wstecz, niezależnie od tego w którym dniu miesiąca złożymy wniosek. Ustawodawca zastrzegł, że maksymalny okres otrzymywania dofinansowania może być przez niego później wydłużony do 6 miesięcy. Będzie to jednak wymagało kolejnej nowelizacji przepisów.

4. Zawarcie porozumienia o wprowadzeniu równoważnego systemu czasu pracy z dopuszczalnością przedłużenia dobowego wymiaru czasu pracy w dłuższym okresie rozliczeniowym (Monika Domańska, red. Michał Kibil)

W dobie kryzysu spowodowanego pandemią Ustawodawca stara się zapobiegać skutkom kryzysu ekonomicznego oraz wspomagać przedsiębiorców. Służyć temu ma szereg rozwiązań wprowadzonych Tarczą Antykryzysową. Nie wszystkie rozwiązania przy tym zostały nastawione na dofinansowanie działalności pracodawcy lub obniżenie jego kosztów funkcjonowania. Część daje pracodawcy możliwość uelastycznienia zatrudnienia. Takie instytucje przewiduje art. 15zf ustawy, wprowadzający m.in. możliwość ustalania elastycznych zasad czasu pracy pracowników, wprowadzania równoważnego systemu czasu pracy, czy też nawet zawarcia porozumienia o stosowaniu mniej korzystnych warunków zatrudnienia niż wynikające z umów o pracę zawartych z tymi pracownikami.

KTO MOŻE SKORZYSTAĆ?

Wskazane rozwiązanie dotyczy pracodawcy, u którego wystąpił spadek obrotów gospodarczych w następstwie COVID-19. Pracodawca, chcąc skorzystać z przedmiotowej regulacji, nie może zalegać w regulowaniu zobowiązań podatkowych, składek na ubezpieczenia społeczne, ubezpieczenia zdrowotne, Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych, Fundusz Pracy lub Fundusz Solidarnościowy do końca trzeciego kwartału 2019 r.

--- SPADEK OBROTÓW W NASTĘPSTWIE COVID-19 ---

Definicja spadku obrotów nie budzi wątpliwości, ponieważ została wprost określona w ustawie. Spadek obrotów to spadek sprzedaży towarów i usług w ujęciu ilościowym lub wartościowym:

1. nie mniejszym niż 15%, obliczony jako stosunek łącznych obrotów w ciągu dowolnie wskazanych 2 kolejnych miesięcy kalendarzowych, przypadających w okresie po dniu 1 stycznia 2020 r. do dnia poprzedzającego dzień złożenia wniosku, o którym mowa w ust. 1, w porównaniu do łącznych obrotów z analogicznych 2 kolejnych miesięcy kalendarzowych roku poprzedniego lub
2. nie mniejszym niż 25%, obliczony jako stosunek obrotów z dowolnie wskazanego miesiąca kalendarzowego, przypadającego po dniu 1 stycznia 2020 r. do dnia poprzedzającego dzień złożenia wniosku, o którym mowa w ust. 1, w porównaniu do obrotów z miesiąca poprzedniego.

W uproszczeniu, tak jak w przypadku m.in. dofinansowania z FGŚP i od Starosty, pracodawca może wykazać faktyczny spadek obrotów spowodowany przez epidemię na dwa sposoby:

1. wykazanie, iż łączne obroty z dwóch kolejnych miesięcy w tym roku są niższe o co najmniej 15% od obrotów z analogicznych 2 miesięcy poprzedniego roku lub
2. wykazanie, iż w jednym miesiącu w tym roku obroty przedsiębiorcy są niższe o co najmniej 25% w stosunku do miesiąca poprzedniego.

Co więcej, za miesiąc uważa się 30 kolejno po sobie następujących dni kalendarzowych w przypadku gdy okres porównawczy rozpoczyna się w trakcie miesiąca kalendarzowego, to jest w dniu innym niż pierwszy dzień danego miesiąca kalendarzowego.

--- BRAK ZALEGŁOŚCI ---

Wymogu uregulowania zobowiązań podatkowych i składowych nie stosuje się do przedsiębiorcy, tj. osoby fizycznej, osoby prawnej lub jednostki organizacyjnej niebędącej osobą prawną, której odrębna ustawa przyznaje zdolność prawną wykonującej działalność gospodarczą, a także wspólników spółki cywilnej w zakresie wykonywanej przez nich działalności gospodarczej, gdy:

1. zadłużony przedsiębiorca zawarł umowę z ZUS lub Urzędem Skarbowym w sprawie spłaty zadłużenia i terminowo ją wypełnia lub korzysta z odroczenia terminu płatności,
2. zaleganie przez przedsiębiorcę w regulowaniu składek na ubezpieczenia społeczne, ubezpieczenie zdrowotne, Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych lub Fundusz Pracy powstało w okresie spadku obrotów gospodarczych na gruncie omawianej ustawy, a przedsiębiorca dołączył do wniosku o przyznanie świadczeń plan spłaty zadłużenia uprawdopodobniający poprawę kondycji finansowej i pełną spłatę zaległości w regulowaniu ww. składek wraz z kopią wniosku do ZUS o rozłożenie na raty lub odroczenie płatności należności z tytułu przedmiotowych składek.

Pomimo wprowadzenia do ustawy definicji spadku obrotów, nie znajdziemy w niej odpowiedzi na pytanie, kiedy należy uznać, iż spadek obrotów nastąpił w następstwie COVID-19. Takie wątpliwości wyjaśnia jednak uzasadnienie do przedmiotowej ustawy wskazujące, iż nadrzędnym celem regulacji było udzielenie pomocy przedsiębiorcom w trudnej sytuacji ekonomicznej pogorszonej wskutek wystąpienia epidemii. Zdecydowanie nie należy więc utożsamiać sformułowania „w następstwie COVID-19” z przymusem wystąpienia u przedsiębiorcy przypadku zarażenia wirusem.

SPOSÓB NA WPROWADZENIE RÓWNOWAŻNEGO SYSTEMU CZASU PRACY, OGRANICZENIA NIEPRZERWANEGO ODPOCZYNKU ORAZ ZASTOSOWANIA MNIEJ KORZYSTNYCH WARUNKÓW ZATRUDNIENIA.

--- WARUNKI POROZUMIENIA ---

Jeżeli tylko Pracodawca spełnia warunki wskazane powyżej, będzie mógł on wprowadzić w zakładzie pracy wymieniane na wstępie rozwiązania. Równoważny system czasu pracy oraz wprowadzenie mniej korzystnych warunków zatrudnienia niż wynikałoby to z umów o pracę wprowadza się w formie porozumienia z reprezentacją pracowników. Z kolei ograniczenie wymiaru odpoczynku może nastąpić uznaniową decyzją pracodawcy.

Takie porozumienie powinno zawierać czas wydłużenia okresu rozliczeniowego i/lub czas stosowania mniej korzystnych warunków zatrudnienia, a także zakres wprowadzanych zmian (w tym m.in. zakres w jakim pogarszamy warunki zatrudnienia pracowników).

Przedłużony dobowy wymiar czasu pracy nie może być dłuższy niż 12 godzin w okresie rozliczeniowym, który nie może być dłuższy niż 12 miesięcy, a równoważony jest krótszym dobowym wymiarem czasu pracy w niektórych dniach lub dniami wolnymi od pracy.

Warunki zatrudnienia pracowników nie mogą być mniej korzystne niż te gwarantowane przez obowiązujące przepisy prawa pracy. W szczególności nie możemy pracownikom obniżyć wynagrodzenia poniżej minimalnego wynagrodzenia za pracę, proporcjonalnie do wymiaru etatu.

--- REPREZENTACJA PRACOWNIKÓW ---

Porozumienie o wprowadzeniu równoważnego systemu czasu pracy pracodawca wprowadza z organizacjami związkowymi reprezentowanymi w rozumieniu przepisu art. 25³ ust. 1 lub 2 ustawy o związkach zawodowych albo z zakładową organizacją związkową, jeżeli u pracodawcy działa tylko jedna taka organizacja. Jeżeli organizacji związkowej nie ma u pracodawcy - porozumienie o wprowadzeniu równoważnego systemu czasu pracy pracodawca zawiera z przedstawicielami pracowników wyłonionymi w trybie przyjętym u pracodawcy.

Trudno uznać, że w czasie pandemii u każdego pracodawcy chcącego skorzystać z wprowadzenia systemu równoważonego czasu pracy będzie istniała możliwość wyłonienia reprezentacji pracowników. Co do zasady taka reprezentacja powinna być wybierana *ad hoc* do decydowania o kwestiach, dla których została powołana, dlatego też rozwiązania przewidziane przez ustawę dopuszczają możliwość zawarcia porozumienia z przedstawicielami pracowników wybranymi uprzednio dla innych celów przewidzianych w przepisach prawa.

Ustawodawca nie przewiduje wymogów, jakie powinna spełniać procedura wyboru reprezentacji pracowników, dlatego też wybór pracowników może odbyć się nawet w formie on-line.

Kopię porozumienia o wprowadzeniu systemu równoważnego czasu pracy i/lub o pogorszeniu indywidualnych warunków zatrudnienia pracowników należy przekazać właściwemu okręgowemu inspektorowi pracy w terminie 5 dni roboczych.

W sytuacji gdy u pracodawcy funkcjonuje ponadzakładowy układ zbiorowy pracy, inspektor pracy przekazuje porozumienie wprowadzające system równoważnego czasu pracy do rejestru ponadzakładowych układów pracy.

W zakresie i w trakcie trwania porozumienia nie stosuje się warunków umów o pracę czy innych aktów stanowiących postawę nawiązania stosunku pracy wynikających z ponadzakładowego, jak i zakładowego układu zbiorowego pracy.

O CZYM NALEŻY PAMIĘTAĆ SKRACAJĄC ODPOCZYNEK?

Jak zostało to wskazane powyżej, pracodawca, który spełnia warunki ekonomiczne, może skrócić swoim pracownikom wymagalny odpoczynek dobowy i średniodobowy. Nie oznacza to jednak, że może on eksploatować swoich pracowników bez granic.

Pracownikom będzie przysługiwać równoważny okres odpoczynku w wymiarze różnicy między 11 godzinami a liczbą godzin krótszego wykorzystanego przez pracownika okresu odpoczynku. Równoważnego okresu odpoczynku pracodawca musi udzielić pracownikowi w okresie nie dłuższym niż 8 tygodni. Naruszenie tego obowiązku, będzie się wiązało z odpowiedzialnością wykroczeniową za naruszenie przepisów dot. czasu pracy.

Zgodnie z zasadami ergonomii pracy, pracownicy przeciążeni pracą są bardziej narażeni na zachorowania. Tym samym skracając ich odpoczynek powinniśmy mieć na względzie, że zwiększamy ich podatność na zachorowania w okresie trwającej epidemii.

CZY TO COŚ NOWEGO?

Rozwiązania zawarte w Tarczy Antykryzysowej, miały doprowadzić do uelastycznienia czasu pracy między innymi poprzez łatwiejszą procedurę wprowadzenia równoważnego systemu czasu pracy. Ciężko uznać jednak, że zostało to osiągnięte. Procedura wydłużania okresu rozliczeniowego jest wyjątkowo zbliżona do tej przewidzianej przy zmianie regulaminu pracy, wprowadzaniu układu zbiorowego pracy bądź wprowadzaniu zmian w obszarze czasu pracy, gdy regulaminu pracy nie ma. Jedynym elementem różnicującym jest okres wejścia w życie zmian (brak 14-dniowego wyczekiwania). Co do zmiany warunków pracy pracowników, takie rozwiązanie obowiązuje już w przepisach Kodeksu pracy. W wersji wskazanej w Kodeksie pracy nie dotyczy ono jedynie podmiotów objętych Układem Zbiorowym Pracy. Tym samym takie przedsiębiorstwa będą jedynymi beneficjentami tej zmiany (z zastrzeżeniem, że tarcza antykryzysowa dotyczy tylko tych podmiotów, których obroty zostały wyraźnie ograniczone na skutek Covid-19).

Jedynie skrócenie wymaganego okresu odpoczynku, na gruncie samych przepisów Kodeksu pracy nie było dotąd możliwe. Można mieć jednak przy tym wątpliwość, czy ta zmiana jest na pewno potrzebna i czy nie będzie za sobą niosła negatywnego skutku w postaci przeciążenia pracowników oraz zwiększenia liczby ich absencji chorobowych. Główną potrzebą przedsiębiorców jest wsparcie wobec zmniejszonego zapotrzebowania na pracę pracowników, a nie zwiększonego - na co ta zmiana mogłaby wskazywać.

Przy porozumieniach wymaganych do wprowadzenia równoważnego systemu czasu pracy oraz pogorszenia warunków zatrudnienia pracowników nie przewidziano żadnego maksymalnego terminu na negocjacje z reprezentantami pracowników, co przy ich złej woli może się ciągnąć w nieskończoność. Czy można to przyspieszyć? Teoretycznie tak – zarzucając reprezentacji pracowników złą wolę przy negocjacjach - niemniej jednak z tego samego mechanizmu (w oparciu o aktualne orzecznictwo) można skorzystać przy „tradycyjnym” negocjowaniu zmian w obszarze czasu pracy.

5. PPK w dobie COVID-19 (Aleksander Bobrowski, red. Michał Kibil)

Jednym z obowiązków nałożonych w ostatnim czasie na pracodawców, który generuje duże obciążenie finansowe, jest przystąpienie do Pracowniczych Planów Kapitałowych (dalej jako PPK).

Od stycznia ustawą objęci są pracodawcy zatrudniający na dzień 30 czerwca 2019 r. co najmniej 50 pracowników. Według ustawy o PPK do 24 kwietnia br. wskazani pracodawcy mieli czas na zawarcie umów o zarządzanie środkami z instytucjami finansowymi, a następnie do 11 maja mieli zawrzeć umowy o prowadzenie PPK na rzecz pracowników.

Ustawodawca reagując na apele pracodawców, dla których wdrożenie PPK w okresie epidemii wiązało się ze znacznymi obciążeniami oraz problemami organizacyjnymi w tzw. tarczy antykryzysowej wprowadził przepisy prolongujące obowiązki wdrożenia PPK u wskazanych wyżej przedsiębiorców do czasu obowiązującego przedsiębiorców z tzw. trzeciej transzy (tj. podmiotów które zatrudniają co najmniej 20 osób zatrudnionych według stanu na dzień 31 grudnia 2019 r.).

Obowiązek zawarcia umów o zarządzanie pracowniczymi planami kapitałowymi dla pracowników zatrudniających co najmniej 50 osób został odroczony do dnia 27 października 2020 r. Z kolei umowy o prowadzenie PPK w imieniu i na rzecz osób, które zamierzają oszczędzać w programie zostały odroczone do 10 listopada 2020 r. Tym samym pierwsze wpłaty nastąpią dopiero w grudniu 2020 r. lub nawet w styczniu przyszłego roku.

Ewidentnym brakiem tarczy antykryzysowej jest nieuwzględnienie zwolnienia pracodawców, którzy wdrożyli już PPK od dokonywania wpłat. Tym samym czytając literalnie treść tarczy antykryzysowej w związku z ustawą o PPK zarówno podmioty, zatrudniające co najmniej 250 osób według stanu na dzień 31 grudnia 2018 r., jak i te zatrudniające co najmniej 50 osób, według stanu na dzień 30 czerwca 2019 r. które wdrożyły PPK przed wejściem w życie przepisów tarczy antykryzysowej, są obowiązane wypełniać wszystkie ustawowe obowiązki. Niewywiązanie się z obowiązku wpłaty może skutkować nałożeniem na pracodawcę kary grzywny w wysokości nawet do 1 mln złotych.

O czym warto pamiętać, ustawa o PPK przewiduje możliwość zawieszenia finansowania wpłat podstawowych i wpłat dodatkowych w okresie przestoju ekonomicznego, w okresie obniżonego wymiaru czasu pracy czy też w przypadku zaistnienia przesłanek niewypłacalności pracodawcy. Wszystkie te rozwiązania odwołują się jednak do porozumień zawieranych w trybie ustawy z dnia 11 października 2013 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z ochroną miejsc pracy, a nie tarczy antykryzysowej. Co można zrobić, aby z tego rozwiązania skorzystać? Najprostszym rozwiązaniem, gdy pracodawca zawiera porozumienie o obniżeniu wymiaru czasu pracy, czy też określa warunki wynagradzania pracowników pozostających na przestoju, jest odwołanie się nie tylko do przepisów tarczy antykryzysowej, ale także do przepisów w/w ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z ochroną miejsc pracy. Nawet jeżeli po zawarciu takiego porozumienia, pracodawca będzie ubiegał się o dofinansowanie z Funduszu Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych w trybie wskazanym w tarczy antykryzysowej, taki zabieg powinien pozwolić mu na zwolnienie się ze składek na PPK (względem pracowników objętych porozumieniem).

Jeżeli pracodawca nie zastosowałby wskazanego rozwiązania, zgodnie z ustawą o PPK *może on w każdym momencie zmienić wysokość wpłaty dodatkowej (która jest przez niego finansowana) lub zrezygnować z jej dokonywania w formie zmiany umowy o zarządzanie PPK. Zmieniona wysokość wpłaty dodatkowej obowiązuje od miesiąca następującego po miesiącu, w którym została dokonana zmiana.* Powyższe naturalnie nie dotyczy wpłaty podstawowej w wysokości 1,5% wynagrodzenia.

UWAGA:

Ponieważ zgodnie z ustawą o PPK, wpłaty są naliczane od wynagrodzeń wyliczanych jako podstawa wymiaru składek na ubezpieczenie emerytalne i rentowe, obniżenie wynagrodzeń pracowników, w okresie kryzysu, nawet przy ich dofinansowaniu, chociażby ze środków Urzędu Pracy, będzie proporcjonalnie obniżało obowiązkową składkę.

Sekcje Praktyków Prawa

6. Na jakie dofinansowanie bezpośrednio może liczyć mikroprzedsiębiorca z tzw. tarczy antykryzysowej? (Bartosz Ulczycki, red. Michał Kibil)

Tarcza antykryzysowa wprowadza pożyczkę udzielaną mikroprzedsiębiorcom, czyli - zgodnie z ustawą z dnia 6 marca 2018 r. Prawo przedsiębiorców - podmiotom, które w co najmniej jednym roku z dwóch ostatnich lat obrotowych spełniały łącznie następujące warunki:

- i. zatrudniały średniorocznie mniej niż 10 pracowników,
- ii. osiągnęły roczny obrót netto ze sprzedaży towarów, wyrobów i usług oraz z operacji finansowych nieprzekraczający równowartości w złotych 2 milionów euro, lub sumy aktywów jego bilansu sporządzonego na koniec jednego z tych lat nie przekroczyły równowartości w złotych 2 milionów euro.

Warunki uzyskania pożyczki

Do uzyskania pożyczki w wysokości do 5 000 złotych niezbędne jest:

1. złożenie poprawnie sporządzonego wniosku do Powiatowego Urzędu Pracy właściwego ze względu na miejsce prowadzenia działalności gospodarczej po ogłoszeniu naboru przez dyrektora PUP (większość PUP, jeżeli nie wszystkie, już ogłosiły nabór na składanie wniosków),
2. prowadzenie działalności gospodarczej przez mikroprzedsiębiorcę przed dniem 1 marca 2020 r.,
3. złożenie oświadczenia o stanie zatrudnienia na dzień 29 lutego 2020 r. w przeliczeniu na pełny wymiar czasu pracy,
4. złożenie powyższych oświadczeń pod rygorem odpowiedzialności karnej, które zgodnie z art. 233 Kodeksu karnego zagrożone są karą pozbawienia wolności do 8 lat.

Aby wniosek został możliwie najszybciej rozpatrzony, należy złożyć go za pośrednictwem portalu praca.gov.pl i opatrzyć podpisem zaufanym albo kwalifikowanym podpisem elektronicznym. Jeżeli nie mamy takiej możliwości wniosek należy złożyć w postaci papierowej bezpośrednio we właściwym Urzędzie Pracy lub za pośrednictwem poczty, co niestety znacząco przedłuża okres oczekiwania i obniża nasze szanse na uzyskanie pożyczki, ponieważ środki będą dysponowane zgodnie z polskim przysłowiem „kto pierwszy ten lepszy”.

Pożyczka jest oprocentowana w wysokości 0,05 stopy redyskonta weksli przyjmowanych przez Narodowy Bank Polski w skali roku, a oprocentowanie jest stałe.

Udzielana jest na okres 12 miesięcy, w którym to okresie należy ją spłacić, natomiast pierwszą ratę należy uiścić dopiero po upływie 3 miesięcy od dnia jej udzielenia. Ustawodawca zostawił Radzie Ministrów możliwość przedłużenia okresu spłaty pożyczki w drodze rozporządzenia.

Jak wynika z informacji pochodzących ze stron internetowych Urzędów Pracy¹, mikroprzedsiębiorcy niezatrudniającemu pracowników nie przysługuje pożyczka. **Mamy przy tym poważne wątpliwości co do takiej interpretacji.** Co wynika jednoznacznie z przepisów, przedsiębiorcy niezatrudniającemu pracowników pożyczka przysługuje, a jedynie nie będzie mógł się ubiegać o umorzenie pożyczki

¹ <https://warszawa.praca.gov.pl/-/11923033-tarcza-antykryzysowa-niskooprocentowana-pozyczka-z-funduszu-pracy-dla-mikroprzedsiębiorców>, <https://czestochowa.praca.gov.pl/-/11992116-pozyczka-dla-mikroprzedsiębiorcy-wyjasnienia>;

(odmiennie w Tarczy 2.0., o której w dalszej części). Tarcza antykryzysowa 1.0. w postanowieniach dotyczących pożyczki nie przewiduje warunku udzielenia pożyczki w postaci zatrudniania pracowników, a jedynie wskazuje, że umorzenie pożyczki będzie przysługiwało pod warunkiem braku zmniejszenia stanu zatrudnienia. Jednocześnie zwracamy uwagę, iż mikroprzedsiębiorcą jest podmiot zatrudniający do 10 pracowników, czyli także niezatrudniający nikogo. Do czasu jednak, aż Powiatowe Urzędy Pracy nie zmienią swojego stanowiska, są małe szanse, aby (nawet jeżeli interpretacja Urzędów Pracy w naszej ocenie jest niewłaściwa) pożyczkę uzyskać.

Mając na uwadze fakt, iż nowelizacją z dnia 16 kwietnia 2020 r. Tarcza 2.0 wprowadziła inny warunek umorzenia pożyczki, Urzędy Pracy będą zmuszone do zmiany powyższego stanowiska, a co za tym idzie, będą zobowiązane do udzielenia pożyczek także przedsiębiorcom, których stan zatrudnienia na dzień 29 lutego 2020 r. wynosił 0.

Określenie stanu zatrudnienia

Wśród części przedsiębiorców wątpliwość wzbudza określenie stanu zatrudnienia oraz w jaki sposób dokonać takowego wyliczenia. Stan zatrudnienia w przeliczeniu na pełny wymiar czasu pracy odnosi się do pracowników zatrudnionych wyłącznie na podstawie umowy o pracę. Jeżeli przedsiębiorca zatrudnia 2 pracowników, każdego w wymiarze połowy etatu, to stan zatrudnienia w przeliczeniu na pełny wymiar czasu pracy wynosi 1 etat.

Natomiast jeżeli przedsiębiorca zatrudnia 18 pracowników na pół etatu - wymiar czasu pracy wyniesie 9 etatów, lecz nie przysługuje mu pożyczka, ponieważ nie jest mikroprzedsiębiorcą (przekroczył warunek zatrudnienia mniej niż 10 pracowników).

Czy przedsiębiorca musi szczegółowo rozliczyć się z pożyczki?

Nie, ustawa nie nakłada na przedsiębiorców takiego obowiązku. Pożyczka jest udzielana na pokrycie bieżących kosztów prowadzenia działalności gospodarczej. Środki z niej pochodzące można wydać na bieżące potrzeby przedsiębiorcy, tj. zapłata wynagrodzeń pracowników, zapłata czynszu itp. Niemniej, we wniosku nie trzeba dokładnie wskazać na co jaka kwota zostanie przeznaczona. Nie przewidziano takiego obowiązku również przy wniosku o umorzenie pożyczki, a zatem nikt nie będzie weryfikował jej przeznaczenia.

Niemniej §2 wzoru umowy o pożyczkę opublikowany na stronach PUP zobowiązuje przedsiębiorcę do wykorzystania pożyczki zgodnie z jej celem tj. na pokrycie bieżących kosztów prowadzenia działalności gospodarczej.

Czy pożyczka podlega zajęciu komorniczemu?

Z uwagi na brak uregulowania tego aspektu w ustawie, należy wskazać, że jest wysokie ryzyko, iż komornik w trakcie postępowania egzekucyjnego będzie mógł zająć środki pochodzące z pożyczki. Jedynie co do świadczenia postojowego Ustawodawca w art. 15zu ust. 3 wskazał, iż ze świadczenia postojowego nie dokonuje się potrąceń i egzekucji.

Kiedy pożyczka podlega obowiązkowemu umorzeniu?

Tarcza 1.0 przewidywała, że pożyczka ulega umorzeniu, jeżeli przedsiębiorca przez 3 miesiące od dnia jej udzielenia nie zmniejszył stanu zatrudnienia w przeliczeniu na pełny wymiar czasu pracy w stosunku do jego stanu na dzień 29 lutego 2020 r., to podlega ona umorzeniu wraz z odsetkami.

Natomiast zgodnie z nowelizacją, warunkiem umorzenia pożyczki jest dalsze prowadzenie działalności gospodarczej przez okres 3 miesięcy od dnia udzielenia pożyczki.

Czy umorzenie następuje automatycznie?

Nie. Do umorzenia pożyczki należy złożyć wniosek o umorzenie, którego wzór jest załącznikiem nr 2 do wniosku o udzielenie pożyczki. Wniosek o umorzenie pożyczki należy złożyć do Powiatowego Urzędu Pracy w terminie 14 dni od dnia upływu 3 miesięcy od udzielenia pożyczki.

Co jeżeli pożyczka nie będzie spłacana pomimo braku jej umorzenia?

Jeżeli mikroprzedsiębiorca opóźni się w spłacie co najmniej 2 rat pożyczki, Starosta reprezentowany przez Dyrektora Urzędu Pracy będzie uprawniony do wypowiedzenia umowy pożyczki, co będzie skutkowało natychmiastową wymagalnością kwoty pozostałej do spłacenia wraz z odsetkami. Nie dotyczy to naturalnie sytuacji, w której pożyczka zostaje umorzona.

Sekcje Praktyków Prawa

7. Badania profilaktyczne (Joanna Namojlik red. Michał Kibil)

1. Zawieszenie badań okresowych

Na czas trwania stanu zagrożenia epidemicznego oraz później stanu epidemii tarcza antykryzysowa zawiesiła obowiązek wykonywania **okresowych badań pracowników**, badań lekarskich i psychologicznych kierowców wykonujących przewóz drogowy zgodnie z ustawą o transporcie drogowym oraz maszynistów zgodnie z ustawą o transporcie kolejowym.

Zawieszenie obowiązku wykonywania okresowych badań (w tym również do pierwszego badania okresowego) ma również zastosowanie do funkcjonariuszy Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego i Centralnego Biura Antykorupcyjnego.

Zawieszono również m.in.:

- obowiązek kierowcy uzyskania wpisu do polskiego krajowego prawa jazdy potwierdzającego spełnienie wymagań w zakresie braku przeciwwskazań zdrowotnych i psychologicznych do wykonywania pracy na stanowisku kierowcy,
- obowiązek przedsiębiorcy lub innego podmiotu wykonującego przewóz drogowy do kierowania kierowców na szkolenia okresowe i badania lekarskie i psychologiczne,
- obowiązek ukończenia szkoleń okresowych przez kierowcę odpowiednio do pojazdu, którym wykonuje on przewóz drogowy,
- obowiązek ukończenia szkolenia okresowego przez kierowcę dla możliwości zatrudnienia kierowcy wykonującego przewóz drogowy.

Zawieszono również stojący po stronie pracodawcy obowiązek w zakresie wystawiania skierowań na badania okresowe oraz zapewniania badań okresowych pracownikom zatrudnionym w warunkach narażenia na działanie substancji i czynników rakotwórczych lub pyłów zwłókniających.

Ustawodawca określił także limity czasowe na przeprowadzenie zawieszonych czynności, nakładając zarówno na pracodawcę, jak i pracownika obowiązek ich dokonania w okresie **nie dłuższym niż 60 dni** od dnia odwołania danego stanu zagrożenia epidemicznego (lub stanu epidemii, jeśli zostanie wprowadzony).

2. Zdalne wykonywanie badań wstępnych i kontrolnych

Co istotne, **Ustawodawca nie zawiesił obowiązku przeprowadzania badań wstępnych i kontrolnych**. Zmianie uległ jedynie sposób ich przeprowadzania. Zmiana polega na tym, że w przypadku braku dostępności lekarza uprawnionego do przeprowadzenia badania wstępnego lub kontrolnego, badanie takie może przeprowadzić i wydać odpowiednie orzeczenie lekarskie **inny lekarz, niż lekarz medycyny pracy**.

Dopuszczono również możliwość **zdalnego przeprowadzania badań** oraz wydawania orzeczeń za pośrednictwem systemów teleinformatycznych lub systemów łączności. Jednostki medyczne pracują nad wdrożeniem rozwiązania, które będzie zgodne z zalecaniami Ministra Zdrowia i Konsultanta Krajowego w Dziedzinie Medycyny Pracy w tym zakresie.

Orzeczenie lekarskie wydane przez innego lekarza włącza się do akt osobowych pracownika, lecz co istotne – traci ono moc po upływie 30 dni od odwołania stanu zagrożenia epidemicznego lub epidemii - jeśli zostanie ogłoszony. A zatem po odwołaniu stanu zagrożenia epidemicznego (ewentualnie – stanu

epidemii) pracodawca jest zobowiązany skierować pracownika ponownie na badania, z uwzględnieniem nałożonego limitu czasowego - 60 dni.

➔ Problemy praktyczne

Co jeżeli nie możemy przeprowadzić badania u innego lekarza, w tym w formie zdalnej? Formalnie pracodawca naraża się, w przypadku kontroli Państwowej Inspekcji Pracy, na nałożenie na niego grzywny w formie mandatu (w praktyce do 3.000 zł).

Jeżeli pracodawca będzie w stanie udowodnić, że podejmował próby skierowania pracownika na badanie lekarskie, ale ze względu na brak możliwości odbycia wizyty stacjonarnie (np. w szczególności ze względu na obawę przed zarażeniem się pracownika wirusem) lub online nie było to możliwe, podczas kontroli powinien on przedstawić stosowne potwierdzenia swoich starań, co powinno stanowić okoliczność wyłączającą winę, a tym samym uzasadniającą odstąpienie od ukarania.

Naturalnie przypadek każdego pracownika powinien być rozpatrywany przez pracodawcę indywidualnie. Jeżeli dopuścimy pracownika do pracy biurowej w formie home-office bez badania lekarskiego, raczej ciężko sobie wyobrazić, aby ten brak mógł skutkować jakimiś poważnymi konsekwencjami. Z inną sytuacją będziemy mieli do czynienia, jeżeli dopuścimy na przykład do pracy zawodowego kierowcę, bez koniecznych badań lekarskich, a on ze względu na nieujawnioną przez lekarza wadę wzroku spowoduje wypadek. W takim przypadku pracodawca może, ponieść nawet odpowiedzialność karną, za swoje rażące niedbalstwo (pracodawca powinien wiedzieć, że u pracownika wykonującego tego typu pracę, nie jest możliwe dopuszczenie do pracy bez odpowiednich badań).

O czym warto pamiętać, od 2019 r. badań wstępnych nie trzeba przeprowadzać w przypadku osób, które są przyjmowane do pracy na stanowisko, które pełnili u poprzedniego pracodawcy nie dalej niż 30 dni wcześniej, jeżeli posiadają one od poprzedniego pracodawcy aktualne orzeczenie lekarskie, stwierdzające brak przeciwwskazań do pracy, a nowy pracodawca stwierdzi, że warunki te odpowiadają warunkom występującym na danym stanowisku pracy (tym, na które pracownik jest rekrutowany).

3. Ważność orzeczeń lekarskich po dniu 7 marca 2020 r.

Orzeczenia lekarskie wydane w ramach wstępnych, okresowych i kontrolnych badań lekarskich, których ważność upłynęła po dniu 7 marca 2020 r., zachowują ważność, nie dłużej jednak niż do upływu 60 dni dnia odwołania stanu zagrożenia epidemicznego albo stanu epidemii.

8. Legalność pobytu i zatrudnienia cudzoziemców w okresie stanu zagrożenia epidemicznego wywołanego COVID-19 (Aneta Czaińska, red. Michał Kibil)

Wśród rozwiązań tarczy antykryzysowej nie zabrakło regulacji dotyczących sytuacji znaczącej grupy pracowników, jaką stanowią pracujący w Polsce cudzoziemcy. W subtelnej opozycji do licznych głosów krytyki, odnoszącej się zarówno do oceny „pakietu” antykryzysowego jako całości, jak też do jego poszczególnych elementów, rozwiązania przyjęte w tej materii nie budzą raczej większych wątpliwości. Głównym zastrzeżeniem jest to, że niestety nie dotyczą one wszystkich obszarów, które wymagałyby zaopiekowania.

I. Na czym polega automatyzm przedłużenia okresów ważności zezwoleń i terminów?

Istota przyjętej regulacji sprowadza się do automatycznego przedłużenia do 30 dnia następującego po dniu odwołania stanu zagrożenia epidemicznego lub epidemii - w zależności od tego, który ze stanów obowiązywał jako ostatni - terminów związanych z pobytami i pracą cudzoziemca na terytorium Polski. Odnosi się do sytuacji, gdy upływ okresu ważności zezwoleń i terminów wypadnie w czasie obowiązywania któregoś ze wskazanych wyżej stanów. Zaletą takiego rozwiązania jest brak konieczności podejmowania w okresie epidemii jakichkolwiek dodatkowych czynności zarówno ze strony cudzoziemca, jak i organu. Pierwsze czynności będzie trzeba podjąć dopiero w ciągu 30 dni od ustania stanu epidemii lub zagrożenia epidemiologicznego (w zależności od tego które nastąpi później).

W praktycznym uproszczeniu oznacza to, że:

- organ nie wydaje dodatkowej decyzji (zaświadczenia, potwierdzenia) w przedmiocie przedłużenia,
- cudzoziemiec nie musi składać żadnych dokumentów, występować z wnioskiem o objęcie przedłużeniem czy też uzyskiwać karty pobytu na okres przedłużenia lub naklejki wizowej (w zależności od podstawy legalnego pobytu).

UWAGA:

W treści przepisów pojawiają się dwa pojęcia, niezbędne do prawidłowego obliczenia okresu przedłużenia, których nie można mylić, ani używać zamiennie. Wyróżniamy:

- **stan zagrożenia epidemicznego** – wprowadzony od dnia 14 marca 2020 r., uchylony z dniem 20 marca 2020 r.
- **stan epidemii** – wprowadzony od dnia 20 marca 2020 r. i trwający obecnie.

Pamiętajmy, że w perspektywie kilku tygodni nie można wykluczyć możliwości odwołania stanu epidemii i ponownego ogłoszenia stanu zagrożenia epidemicznego. Rozporządzenia dotyczące tego zakresu wydaje Minister ds. Zdrowia.

II. Automatyzm przedłużeń – zakres przedmiotowy

Z mocy prawa przedłużeniu ulegają:

- ⇒ okresy ważności zezwoleń na pobyt czasowy,
- ⇒ okresy pobytu i okresy ważności wiz krajowych,
- ⇒ zezwolenia na pracę,
- ⇒ zezwolenia na pracę sezonową,
- ⇒ dopuszczalne okresy wykonywania pracy na podstawie oświadczeń o powierzeniu wykonywania pracy cudzoziemcowi, wpisanych do ewidencji oświadczeń,
- ⇒ terminy do złożenia wniosku o udzielenie zezwolenia na pobyt czasowy, zezwolenia na pobyt stały, zezwolenia na pobyt rezydenta długoterminowego UE,
- ⇒ terminy do złożenia wniosku o przedłużenie wizy lub o przedłużenie pobytu w ramach ruchu bezwizowego,
- ⇒ terminy opuszczenia terytorium RP na podstawie art. 299 ust. 6 ustawy o cudzoziemcach (koniecznego ze względu na m.in. ostateczność decyzji odmawiającej udzielenia zezwolenia pobytowego, umarzającej postępowanie pobytowe, czy też decyzji cofającej udzielone wcześniej zezwolenie),
- ⇒ terminy dobrowolnego opuszczenia terytorium RP (bez konieczności stosowania przymusu).

Przedłużenie terminów z mocy prawa będzie dotyczyć tych terminów, które rozpoczęły swój bieg przed datą wprowadzenia stanu zagrożenia epidemicznego (14 marca 2020 r.), ale do tej daty nie upłynęły, jak i tych, które rozpoczęłyby swój bieg w okresie stanu zagrożenia epidemicznego lub epidemii.

III. Warunek legalności pobytu oraz przedłużenie zezwolenia na pracę

Z przyjętych rozwiązań jednoznacznie wynika, że cudzoziemcy, których dokumenty pobytowe utraciły ważność po 14 marca 2020 r., mogą pozostać w Polsce i pracować do 30-ego dnia po ustaniu stanu zagrożenia epidemicznego lub epidemii. Warunkiem zachowania przymiotu legalności pobytu na terytorium RP w tym okresie będzie złożenie wniosku o legalizację do właściwego wojewody w czasie trwania pobytu – najpóźniej ostatniego dnia pobytu przedłużonego z mocy prawa. Podobnie - jeżeli w czasie obowiązywania stanu zagrożenia lub epidemii upłynie ważność zezwolenia na pracę, wniosek o przedłużenie zezwolenia będzie można złożyć w przedłużonym terminie (tj. nie na 30 dni przed upływem okresu zezwolenia, tylko do ostatniego dnia obowiązywania zezwolenia, z uwzględnieniem jego przedłużenia), z zachowaniem możliwości wykonywania pracy legalnie.

Szczególną uwagę na dotrzymanie terminów do dokonania odpowiednich czynności po ustaniu stanu epidemii lub zagrożenia epidemicznego powinni zwrócić cudzoziemcy, dla których legalność pobytu i zachowanie jej ciągłości ma istotne znaczenie ze względu na ubieganie się o zezwolenie na pobyt czasowy i pracę po ustaniu stanu zagrożenia epidemicznego lub epidemii.

IV. Regulacje dotyczące pobytów na podstawie krótkoterminowych tytułów pobytowych, w tym również ruchu bezwizowego

Regulacje zawarte w tarczy antykryzysowej obejmują swoim zastosowaniem także sytuacje cudzoziemców przebywających w Polsce na podstawie krótkoterminowych tytułów pobytowych. Ich pobyt uznawany będzie za legalny od dnia następującego po ostatnim dniu legalnego pobytu wynikającego z wiz, dokumentów pobytu lub ruchu bezwizowego, do upływu 30-go dnia po dniu odwołania stanu zagrożenia lub epidemii. Wskazana grupa cudzoziemców uprawniona została

do wykonywania pracy na terytorium Polski w okresie pobytu uznawanego za legalny (zgodnie z powyższą regulacją) pod warunkiem posiadania:

- ważnego zezwolenia na pracę lub zezwolenia na pracę sezonową,
- oświadczenia o powierzeniu wykonywania pracy wpisane do ewidencji oświadczeń na podstawie art. 88z ust. 2 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy.

Dodatkowo automatycznemu przedłużeniu do upływu 30-go dnia następującego po dniu odwołania stanu zagrożenia epidemicznego lub epidemii ulega okres ważności kart pobytu i tymczasowych zaświadczeń tożsamości cudzoziemca, wydawanych obcokrajowcom, którzy ubiegają się o ochronę międzynarodową, jeżeli koniec okresu ważności tych dwóch dokumentów wypadałby w okresie trwania stanu zagrożenia epidemicznego lub stanu epidemii.

Sekcje Praktyków Prawa

III. UMOWY GOSPODARCZE (UMOWY NAJMU, RENEGOCJACJE UMÓW)

1. Najem lokalu użytkowego w erze epidemii COVID-19 (Kamil Szmid, Piotr Warchoł)

Ustawą o zmianie ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych oraz niektórych ustaw z dnia 31 marca 2020 r. (Dz.U. z 2020 r., poz. 568), ogłoszoną 31 marca 2020 r., wprowadzono specyficzne uregulowanie najmów w galeriach handlowych powyżej 2000m². Otóż, zgodnie z art. 15ze przedmiotowej Ustawy w okresie obowiązywania zakazu prowadzenia działalności w obiektach handlowych o powierzchni sprzedaży powyżej 2000 m² zgodnie z właściwymi przepisami, **wygasają wzajemne zobowiązania stron umowy najmu, dzierżawy lub innej podobnej umowy, przez którą dochodzi do oddania do użytkowania powierzchni handlowej (umowy).** Uprawniony do użytkowania powierzchni handlowej (uprawniony) powinien złożyć udostępniającemu bezwarunkową i wiążącą ofertę woli przedłużenia obowiązywania umowy na dotychczasowych warunkach o okres obowiązywania zakazu przedłużony o sześć miesięcy; oferta powinna być złożona w okresie trzech miesięcy od dnia zniesienia zakazu. Z chwilą bezskutecznego upływu tego terminu (niezłożenia powyższej oferty przez najemcę w terminie), wynajmujący nie jest związany regułą o wygaśnięciu wzajemnych zobowiązań, co w praktyce oznacza, że może np. naliczyć czynsz i inne opłaty eksploatacyjne z mocą wsteczną. W dalszej części Ustawodawca przewidział, że szczególne rozwiązania obowiązują od dnia wprowadzonego zakazu określonej działalności najemcy, zaś termin dla najemcy na złożenie oferty liczony jest od dnia zniesienia takiego zakazu. Co więcej, Ustawodawca przewidział, że uregulowanie to nie uchybia właściwym przepisom ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny regulujący stosunki zobowiązaniowe stron w stanach, w których wprowadzone są ograniczenia prawne swobody działalności gospodarczej. Literalnie nie dokonano żadnego rozróżnienia, czy na korzystniejsze podstawy będzie mógł się powołać tylko najemca czy również wynajmujący, jeśli tylko wynikają z mocy ogólnych rozwiązań dopuszczalnych na gruncie prawa cywilnego.

Zapamiętaj:

- ▶ **wygasają wzajemne zobowiązania stron;**
- ▶ **uprawniony do użytkowania powierzchni handlowej (uprawniony) powinien złożyć udostępniającemu bezwarunkową i wiążącą ofertę woli przedłużenia obowiązywania umowy na dotychczasowych warunkach o okres obowiązywania zakazu przedłużony o sześć miesięcy;**
- ▶ **oferta powinna być złożona w okresie trzech miesięcy od dnia zniesienia zakazu. Postanowienia ust. 1 przestają wiązać oddającego z chwilą bezskutecznego upływu na złożenie oferty;**
- ▶ **wygaszenie wchodzi w życie od dnia zakazu, a postanowienie ust. 2 od dnia zniesienia zakazu;**

- ▶ postanowienia powyższe **nie uchybiają właściwym przepisom ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. - Kodeks cywilny** regulującym stosunki zobowiązaniowe stron w stanach, w których wprowadzane są ograniczenia prawne swobody działalności gospodarczej.

Warto w tym miejscu podkreślić, że pierwotna regulacja (ostatecznie nie uchwalona), zaproponowana drukiem sejmowym nr 299 zakładała, że jeżeli działalność najemcy powierzchni w obiekcie handlowym o powierzchni powyżej 2000 m² w okresie stanu zagrożenia epidemicznego lub stanu epidemii została zakazana lub ograniczona na podstawie przepisów prawa, a najemca działalności tej nie prowadzi, wysokość czynszu najmu za ten okres **ulega obniżeniu o 90%** w stosunku do czynszu przysługującego wynajmującemu na podstawie umowy, chyba że umowa przewiduje korzystniejsze dla najemcy obniżenie czynszu. Jeżeli wymagały tego względy słuszności, sąd mógł po rozważeniu interesów stron, zgodnie z zasadami współżycia społecznego, inaczej oznaczyć wysokość świadczenia, o którym mowa w ust. 1 lub 2. Tym samym regulacja pierwotna zakładała jedynie ingerencję w podstawowe warunki umowy najmu, a nie wszystkie wzajemne zobowiązania stron. W mojej ocenie ma to kluczowe znaczenie także dla interpretacji obecnych (uchwalonych) przepisów, o czym w dalszej części opracowania.

ZAKAZY PROWADZENIA DZIAŁALNOŚCI ZGODNIE Z WŁAŚCIWYMI PRZEPISAMI

W pierwszej kolejności ustalić należy, czy działalność najemcy jest objęta zakazem prowadzenia działalności. Dla analizy kluczowe znaczenie będą miały trzy rozporządzenia wydane przez Ministra Zdrowia. Każdorazowo zakres przedmiotowy i czas trwania zakazu będziemy musieli ustalić w oparciu o uważną analizę szczegółowych rozwiązań ww. rozporządzeń, tj:

- ▶ **Rozporządzenie Ministra Zdrowia w sprawie ogłoszenia na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu zagrożenia epidemicznego** z dnia 13 marca 2020 r. (Dz.U. z 2020 r., poz. 433), ogłoszonego 13 marca 2020 r., oraz
- ▶ **Rozporządzenie Ministra Zdrowia w sprawie ogłoszenia na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu epidemii** z dnia 20 marca 2020 r. (Dz.U. z 2020 r., poz. 491), ogłoszonego 20 marca 2020 r.,
- ▶ **Rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii** z dnia 31 marca 2020 r. (Dz.U. z 2020 r., poz. 566), ogłoszonego 31 marca 2020 r.

Rozporządzeniem z 13 marca 2020 r. wprowadzono m.in. ograniczenia funkcjonowania określonych instytucji lub zakładów pracy. Wprowadzono całkowity zakaz handlu detalicznego **najemcom powierzchni handlowej** w obiektach handlowych o powierzchni sprzedaży powyżej 2000m², których przeważająca działalność polega na handlu:

- ▶ **wyrobami tekstylnymi,**
- ▶ **wyrobami odzieżowymi,**
- ▶ **obuwiami i wyrobami skórzanymi,**
- ▶ **meblami i sprzętem oświetleniowym,**
- ▶ **sprzętem radiowo-telewizyjnym lub sprzętem gospodarstwa domowego,**
- ▶ **artykułami piśmiennymi i księgarskimi.**

Dodatkowo wprowadzono w tożsamych obiektach handlowych o powierzchni sprzedaży powyżej 2000m² **całkowity zakaz prowadzenie działalności gastronomicznej i rozrywkowej.**

Zakaz ten obowiązuje w okresie od dnia 14 marca br. do odwołania, tj. do dnia 20 marca br. (Rozporządzenie z 13 marca 2020 r. czytane łącznie z Rozporządzeniem z 20 marca 2020 r.)

Od dnia 21 marca br., do odwołania, w obiektach handlowych o powierzchni powyżej 2000 m² **całkowicie zakazany** jest jakikolwiek handel detaliczny najemcom powierzchni handlowej, **z wyłączeniem pewnej kategorii najemców**, których przeważająca działalność polega na sprzedaży określonych dóbr:

- ▶ **żywności** w rozumieniu art. 3 ust. 1 ustawy z dnia 25 sierpnia 2006 r. o bezpieczeństwie żywności i żywienia (Dz.U. z 2019 r. poz. 1252 oraz z 2020 r. poz. 284 i 285),
- ▶ **produktów kosmetycznych** w rozumieniu art. 2 pkt 9 ustawy z dnia 4 października 2018 r. o produktach kosmetycznych (Dz.U. poz. 2227) innych niż przeznaczone do perfumowania lub upiększania,
- ▶ **artykułów toaletowych,**
- ▶ **środków czystości,**
- ▶ **produktów leczniczych** w rozumieniu art. 2 pkt 32 ustawy z dnia 6 września 2001 r. - Prawo farmaceutyczne (Dz.U. z 2019 r. poz. 499 ze zm.), w tym w aptekach lub punktach aptecznych,
- ▶ **wyrobów medycznych** w rozumieniu art. 2 ust. 1 pkt 38 ustawy z dnia 20 maja 2010 r. o wyrobach medycznych (Dz.U. z 2020 r., poz. 186),
- ▶ **środków spożywczych specjalnego przeznaczenia żywieniowego** w rozumieniu art. 3 ust. 3 pkt 43 ustawy z dnia 25 sierpnia 2006 r. o bezpieczeństwie żywności i żywienia,
- ▶ **gazet,**
- ▶ **artykułów budowlanych lub remontowych,**
- ▶ **artykułów dla zwierząt domowych lub**
- ▶ **paliw.**

Od 21 marca br., do odwołania, wprowadzono także całkowity zakaz prowadzenia działalności usługowej najemcom powierzchni usługowej, **z wyłączeniem najemców**, których przeważająca działalność polega na świadczeniu usług: **medycznych, bankowych, ubezpieczeniowych, pocztowych, pralniczych lub gastronomicznych polegających jedynie na przygotowywaniu i dostarczaniu żywności.**

Od tego dnia obowiązuje także całkowity zakaz prowadzenia handlu detalicznego lub prowadzenia działalności usługowej **na wispach handlowych.** Jeśli zatem chodzi o działalność prowadzoną na wispach, to żadne wyłączenia od zakazu nie obowiązują.

Rozporządzeniem z 31 marca br. w obiektach handlowych o powierzchni powyżej 2000m² utrzymano tożsame zakazy względem Rozporządzenia z 20 marca br.

Należy podkreślić, iż poza kwestiami zakazów działalności w tzw. „galeriach handlowych” **przedmiotowe rozporządzenia regulują ogólne (czasowe na okres epidemii lub zagrożenia epidemicznego) zakazy prowadzenia określonych działalności, bez względu na rodzaj powierzchni czy obiektu, w których lokal się znajduje.** I tak zakazowi podlega działalność przedsiębiorcy lub innego podmiotu:

- ▶ polegająca na przygotowywaniu i podawaniu posiłków i napojów gościom siedzącym przy stołach lub gościom dokonującym własnego wyboru potraw z wystawionego menu, spożywanych

na miejscu (ujętej w Polskiej Klasyfikacji Działalności w podklasie 56.10.A), z wyłączeniem realizacji usług polegających na przygotowywaniu i podawaniu żywności na wynos lub jej przygotowywaniu i dostarczaniu oraz działalności restauracyjnej lub barowej prowadzonej w środkach transportu, wykonywanej przez oddzielne jednostki (od 14 marca br., Rozporządzenie z 13 marca 2020 r.),

- ▶ związana z organizacją, promocją lub zarządzaniem imprezami, takimi jak targi, wystawy, kongresy, konferencje, spotkania, włączając działalności polegające na zarządzaniu i dostarczaniu pracowników do obsługi terenów i obiektów, w których te imprezy mają miejsce (ujętej w Polskiej Klasyfikacji Działalności w podklasie 82.30.Z),
- ▶ twórcza związanej z wszelkimi zbiorowymi formami kultury i rozrywki (ujętej w Polskiej Klasyfikacji Działalności w dziale 90.0),
- ▶ związana ze sportem, rozrywkowej i rekreacyjnej (ujętej w Polskiej Klasyfikacji Działalności w dziale 93.0), w szczególności polegającej na prowadzeniu miejsc spotkań, klubów, w tym klubów tanecznych i klubów nocnych oraz basenów, siłowni, klubów fitness,
- ▶ związana z projekcją filmów lub nagrań wideo w kinach, na otwartym powietrzu lub w pozostałych miejscach oraz działalności klubów filmowych (ujętej w Polskiej Klasyfikacji Działalności w podklasie 59.14.Z),
- ▶ związana z konsumpcją i podawaniem napojów (ujętej w Polskiej Klasyfikacji Działalności w podklasie 56.30),
- ▶ związanej z prowadzeniem kasyn, z wyłączeniem kasyn internetowych,
- ▶ związana z fryzjerstwem i pozostałymi zabiegami kosmetycznymi (ujętej w Polskiej Klasyfikacji Działalności w podklasie 96.02.Z),
- ▶ związana z działalnością salonów tatuażu i piercingu (ujętej w Polskiej Klasyfikacji Działalności w podklasie 96.09.Z),
- ▶ usługowa związanej z poprawą kondycji fizycznej (ujętej w Polskiej Klasyfikacji Działalności w podklasie 96.04.Z),
- ▶ związana z prowadzeniem usług hotelarskich w rozumieniu art. 3 ust. 1 pkt 8 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o usługach hotelarskich oraz usługach pilotów wycieczek i przewodników turystycznych (Dz.U. z 2019 r. poz. 238).

Zakres przedmiotowy ww. zakazu ulegała modyfikacjom w kolejnych rozporządzeniach Ministra Zdrowia z 13, 20 i 31 marca br. Niemniej Ustawodawca nie zdecydował się na szczególną regulację stosunku najmu w przypadku prowadzenia zakazanych działalności poza obiektami handlowymi o powierzchni powyżej 2000m². Nie oznacza to jednak, iż najemcy pozbawieni są argumentów natury prawnej o zbliżonych w skutkach konsekwencjach do tych przyjętych specustawą z 31 marca 2020 r., o czym w dalszej części opracowania.

Wracając do przepisu art. 15ze Ustawy, omówienia wymagają wątpliwości interpretacyjne jakie nasuwa jego brzmienie. Otóż z jednej strony wygasają wzajemne zobowiązania stron, z drugiej zaś najemca zobowiązany jest złożyć bezwarunkową i wiążącą ofertę woli przedłużenia obowiązywania umowy na dotychczasowych warunkach. Tym samym nie można przyjąć, iż na gruncie ww. ustawy doszło do zakończenia stosunku najmu, a jedynie wygaśnięciu ulegały wzajemne zobowiązania stron wynikające z tego stosunku, sama zaś umowa trwa nadal, ale niejako ulega ona „zamrożeniu” na okres trwania epidemii. Stąd przyjęto, iż umowa ta ulega przedłużeniu, a nie dochodzi do zawarcia nowej umowy po okresie ustania zakazów epidemicznych. Tym samym Ustawodawca przyjął zbliżoną regulację do art. 495 k.c. cywilnego, który stanowi, iż jeżeli jedno ze świadczeń wzajemnych stało się

nierozwiązań, niemożliwe wskutek okoliczności, za które żadna ze stron odpowiedzialności nie ponosi, strona, która miała to świadczenie spełnić, nie może żądać świadczenia wzajemnego, a w wypadku, gdy je już otrzymała, obowiązana jest do zwrotu według przepisów o bezpodstawnym wzbogaceniu. Jeżeli świadczenie jednej ze stron stało się niemożliwe tylko częściowo, strona ta traci prawo do odpowiedniej części świadczenia wzajemnego. Jednakże druga strona może od umowy odstąpić, jeżeli wykonanie częściowe nie miałoby dla niej znaczenia ze względu na właściwości zobowiązania albo ze względu na zamierzony przez tę stronę cel umowy, wiadomy stronie, której świadczenie stało się częściowo niemożliwe.

Regulacja najmu w galeriach handlowych na czas trwania epidemii (zakazów) zdaje się utożsamiać prawny zakaz z praktyczną niemożliwością świadczenia ze strony wynajmującego co do możliwości oddania powierzchni handlowej w najem celem czerpania z niej korzyści finansowych. Tym samym dezaktualizuje się obowiązek najemcy do świadczenia w zamian za umożliwienie korzystania z takiej powierzchni. Inaczej rzecz ujmując, skoro najemca nie może korzystać z powierzchni handlowej (lub usługowej), to trudno oczekiwać od najemcy, aby ten miał za ten okres płacić czynsz lub inne opłaty eksploatacyjne. Wynajmujący również nie ponosi winy za zaistniałą sytuację, albowiem to prawny zakaz (ustawowy) zabrania mu udostępnić najemcy taką powierzchnię. Jak wskazano w uzasadnieniu Ustawy, najemca nie prowadząc działalności, nie osiąga żadnych związanych z nią przychodów, co w przypadku przedłużającego się okresu zakazu może negatywnie wpłynąć na jego płynność finansową (niewypłacalność).

Niewątpliwie stan zagrożenia epidemicznego, epidemii, która prawnie została stwierdzona przedmiotowymi rozporządzeniami Ministra Zdrowia z 13, 20 i 31 marca br., należy traktować jako zdarzenie związane z siłami przyrody (siłą wyższą). Do zjawiska siły wyższej odwołał się zresztą sam Ustawodawca w uzasadnieniu do projektu Ustawy, wskazując dodatkowo, iż zaprzestanie określonej działalności i „utrata” przychodów z tej działalności są związane z zapobieganiem wzrostowi zakażeń i ochroną społeczeństwa przed narażeniem swojego i ich życia lub zdrowia.

Początkowo, w pierwotnym projekcie (druk 299 Ustawy) Ustawodawca jednak bardziej dostrzegał zasadność zastosowania swoistej, bo ustawowej, klauzuli *rebus sic stantibus*, wyrażonej w art. 357¹ k.c. W tym kierunku zmierzała niewątpliwie próba uregulowania w sposób ustawowy zakresu zwolnienia najemcy z czynszu w okresie zakazów do wysokości co najmniej 90%, nie wyłączając możliwości skorzystania przez najemcę z korzystniejszych rozwiązań, o ile zostały zastrzeżone w umowie. Reguła „*rebus sic stantibus*” przewiduje, że jeżeli z powodu nadzwyczajnej zmiany stosunków spełnienie świadczenia byłoby połączone z nadmiernymi trudnościami albo groziłoby jednej ze stron rażąca strata, czego strony nie przewidywały przy zawarciu umowy, sąd może po rozważeniu interesów stron, zgodnie z zasadami współżycia społecznego, oznaczyć sposób wykonania zobowiązania, wysokość świadczenia lub nawet orzec o rozwiązaniu umowy. Rozwiązując umowę sąd może w miarę potrzeby orzec o rozliczeniach stron, kierując się zasadami określonymi w zdaniu poprzedzającym. Jeżeli zatem najemca ponosi rażąca strata, gdyż nie może uzyskiwać przychodów z działalności wskutek zamknięcia galerii handlowej, to można argumentować, iż nie jest spełniony cel umowy, w której obie strony mają czerpać z niej korzyści gospodarcze. Najemca po to bowiem wynajmuje powierzchnię handlową, by móc z niej korzystać, czerpiąc zyski, które następnie przeznacza na spłatę zobowiązań wynajmującemu.

W doktrynie przyjmuje się, że nadmierna trudność spełnienia świadczenia dotyczy przed wszystkim dłużnika. Może mieć ona charakter osobisty lub majątkowy. Jak się powszechnie przyjmuje przykładem trudności pierwszego rodzaju może być przypadek klęski żywiołowej, w następstwie której spełnienie świadczenia mogłoby grozić dłużnikowi niebezpieczeństwem utraty życia, uszczerbkiem zdrowia, itp. Charakter majątkowy będzie mieć utrudnienie świadczenia, gdy w następstwie klęski żywiołowej

spełnienie świadczenia wiązać się będzie z koniecznością poniesienia znacznie wyższych nakładów i kosztów niż brano pod uwagę w momencie zawierania umowy. Trudności, o których mowa, mogą powstać z przyczyn technicznych lub gospodarczych. Do pierwszej kategorii zalicza się np. wycofanie z produkcji lub sprzedaży określonych materiałów, odczynników, części zamiennych itp. Za przyczyny natury gospodarczej uznawano do tej pory np. zawieszenie funkcjonowania określonych tras lub środków transportowych. Tak samo zatem można traktować stan epidemii, tym bardziej jeśli jest połączony z zakazem prowadzenia określonej działalności gospodarczej.

Warto mieć na względzie, iż rażąca strata to nie musi być nawet strata, która zachwiałaby kondycją finansową wykonawcy bądź groziłaby mu upadłością, wystarczy zwykła rażąca strata transakcyjna. Za nadzwyczajną zmianę stosunków należy zatem uznać taką, która niweczy kalkulację dokonywaną przez wykonawcę z uwzględnieniem zwykłego ryzyka kontraktowego (I ACa 179/16 - wyrok SA Kraków z dnia 25-05-2016). W orzecznictwie przyjmuje się nawet, iż zmiana sytuacji strony umowy w sferze stosunków podatkowych w następstwie nagłych zmian obowiązujących w tej dziedzinie przepisów, może być w konkretnych okolicznościach uznana za przesłankę rozwiązania umowy lub modyfikacji zobowiązania na podstawie art. 3571 kc (IV CSK 290/06 - wyrok SN - Izba Cywilna z dnia 06-12-2006). Nadzwyczajną zmianą stosunków (art. 3571 kc) może być taka zmiana legislacyjna, której zakres, kształt i stopień, wcześniej niemożliwe w szczegółach do przewidzenia, wpłynęły w istotny sposób na sytuację majątkową co najmniej jednej strony umowy (III CK 645/04 - wyrok SN - Izba Cywilna z dnia 21-04-2005).

W kontekście powyższego, niewątpliwie można podnosić, iż strony umowy najmu inaczej kalkulowałyby swoje zobowiązania na wypadek gdyby obowiązywał dla najemcy całkowity zakaz prowadzenia działalności handlowej w galerii, a wręcz najemca po prostu takiej umowy w ogóle by nie zawarł. Z pewnością, w takiej sytuacji, najemca nie poddałby się obowiązkowi zapłaty czynszu i opłat eksploatacyjnych. Zakładano pierwotnie jednak, iż obniżka musi uwzględniać fakt, że wynajmujący nie może przeznaczać powierzchni na aktywne wykonywanie określonych rodzajów działalności, ale przykładowo może przechowywać czy zapewniać ochronę mienia najemcy. Tym samym obniżka czynszu miałaby na celu zapewnienie sprawiedliwego rozłożenia ciężarów między stronami umowy najmu wynikającymi ze stanu zagrożenia epidemicznego lub stanu epidemii.

Ostatecznie jednak Ustawodawca zamiast obniżki czynszu zdecydował o wygaszeniu wszystkich wzajemnych obowiązków stron umowy najmu na czas trwania zakazów określonych właściwymi przepisami, wychodząc najwyraźniej z założenia, że w ogóle świadczenie wynajmującego stało się niemożliwe. Pewną rekompensatą dla wynajmującego ma stanowić obowiązek złożenia oferty przez najemcę o przedłużeniu okresu najmu o okres trwania zakazu i dodatkowo o okres 6 miesięcy. Cele jednak jakie stawiał sobie Ustawodawca nie pozostają obojętne dla interpretacji obecnego art. 15ze Ustawy.

Pierwsze pytanie jakie się nasuwa, to czy w okresie trwania zakazów najemca ma prawo wypowiedzieć umowę najmu, o ile np. umowa dopuszcza takie jego uprawnienia z uwagi na wystąpienie siły wyższej (przyjmując, że epidemia ma taki charakter na gruncie danej umowy). Wynika to z faktu, iż pomimo, że standardowo umowy najmu powierzchni w galeriach handlowych zawarte są na czas określony, to na wypadek wystąpienia siły wyższej (np. pożaru, trzęsienia ziemi), często umowy takie przewidują możliwość wypowiedzenia umowy przez najemcę. W praktyce istniał od dawna spór co do tego typu klauzuli, które część prawników traktowała jako bezskuteczne, albowiem w przypadku zniszczenia całości lub istotnej części budynku np. na skutek pożaru, raczej przyjąć należało w oparciu o art. 495 k.c., iż świadczenia wynajmującego stało się niemożliwe i zobowiązania stron wobec tego wygasły. Spór ten w istocie przypomina obecny, a dotyczący założeń regulacji art. 15ze, które dla przemijającej przeszkody epidemii przyjęły skutek wygaśnięcia zobowiązań stron, chociaż można by twierdzić

właśnie, że skoro jest to przeszkoda przemijająca to brak jest podstaw do „wygaszenia” wszystkich zobowiązań, a najemca powinien być za ten okres po prostu zwolniony z obowiązku płatności czynszu i innych opłat. Podobnie kwestię tą regulują czasem niektóre postanowienia umów najmu, które dopuszczają możliwość „odbudowania budynku” przez wynajmującego na wypadek jego uszkodzenia w okresie przykładowo 6 miesięcy lub też udostępnienia najemcy pomieszczeń zamiennych. Problem w tym, że w przypadku zakazów prawnych takie udostępnienie alternatywnej powierzchni nie mogłoby nastąpić, przynajmniej jeśli chodzi o galerię handlowe powyżej 2000m². Otwartym pozostaje jednak pytanie co jeśli wynajmujący w tym okresie gotowy byłby udostępnić najemcy inną powierzchnię, tj. w obiekcie powyżej 2000m², o ile oczywiście taką powierzchnią by dysponował.

Otóż, jak słusznie zwraca się uwagę, z następczą niemożliwością świadczenia mamy do czynienia wówczas, gdy ma ona charakter trwały. Przejściowe trudności w wykonaniu zobowiązania stanowią w istocie zwłokę lub opóźnienie dłużnika, w zależności od tego czy wynikają z okoliczności za które ponosi winę czy też nie. Stan niemożliwości przejawia się w tym, że nie tylko dłużnik, ale nikt inny w danych okolicznościach nie jest w stanie spełnić świadczenia (zob. wyrok SA w Poznaniu, I ACr 162/19, OSA 1992, Nr 12, poz. 90). Za najczęstszą przyczynę niemożliwości świadczenia podaje się utratę przedmiotu świadczenia, czy to w razie zniszczenia rzeczy oznaczonej co do tożsamości czy też zniszczenia całego gatunku. W przypadku umowy najmu w galerii handlowej przedmiotem umowy jest zwykle wynajęcie konkretnego lokalu w obiekcie o określonych parametrach użytkowych i funkcjonalnych mających uprawdopodobniać osiągnięcie przez najemcę wysokich przychodów z uwagi na atrakcyjność położenia centrum handlowego czy wzmógłony ruch osobowy. Jednakże niektóre postanowienia umów – jak wspomniano – dopuszczają możliwość udostępnienia podobnej powierzchni na wypadek zniszczenia rzeczy objętej najmem. Same zaś nawet zamknięcie centrum nie uniemożliwia wynajmującemu całkowicie udostępnienia innej powierzchni. Dywagacje tego typu jednakże tracą na znaczeniu, wobec treści art. 15ze Ustawy, w którym Ustawodawca przesądził, iż wygasają wszelkie zobowiązania stron, a zatem jeżeli wynajmujący miałby być zobowiązany do poszukiwania alternatywnej powierzchni dla najemcy w określonym terminie, to wówczas i taki obowiązek wynajmującego podlega „zamrożeniu”. Tym samym nie mogłoby zaktualizować się uprawnienie najemcy do wypowiedzenia umowy po upływie określonego czasu (dodatkowego terminu) na sanowanie naruszenia w przedmiocie najmu przez wynajmującego. Skoro zatem wynajmujący nie mógłby swojego obowiązku wykonać (jako że wygasł on ma mocy art. 15ze Ustawy), niewłaściwe byłoby przyjmowanie prawa najemcy do wypowiedzenia umowy na wypadek jego niewykonania.

Odrębnym zagadnieniem jest kwestia prawa wypowiedzenia umowy w trybie natychmiastowym, o ile najemca nie może wykonywać działalności na powierzchni w określonym czasie, przy czym podkreślić należy, iż zwykle prawo to jest obwarowane przesłanką winy po stronie wynajmującego. Przeważnie (choć nie można wykluczyć sytuacji odmiennych) siła wyższa będzie z kolei wyłączała odpowiedzialność wynajmującego za nieudostępnienie powierzchni najemcy, a tym samym prawo najemcy do wypowiedzenia umowy nie będzie miało większego praktycznego zastosowania. Nie można jednak wykluczyć umów, które wprost dają stronie (najemcy lub wynajmującemu albo obu) prawo wypowiedzenia na wypadek siły wyższej, niezależnie od zawinienia drugiej strony. Przykładowo umowa najmu może przewidywać, że jeżeli wynajmowane powierzchnie staną się całkowicie niezdatne do użytku na wypadek pożaru lub innego zdarzenia losowego, a naprawa uszkodzeń trwa dłużej niż 2 miesiące od dnia ich wystąpienia, każda ze stron może wypowiedzieć umowę, przy czym wypowiedzenie zostanie wystosowane na piśmie w ciągu jednego miesiąca od zaistnienia powyższych okoliczności, przy czym prawa i zobowiązania stron (z wyjątkiem tych wynikających z zaistniałych uprzednio naruszeń umowy) wygasają, a za tę część pomieszczeń, która będzie się nadawała do użytku, Najemca będzie zobowiązany do płacenia proporcjonalnej części czynszu i opłat eksploatacyjnych do momentu zwolnienia przez wynajmowanych powierzchni. Przy czym odrębną – wątpliwą -

kwestią jest jeszcze traktowanie zakazu prowadzenia działalności handlowej w galerii powyżej 2000m² jako wady prawnej w rozumieniu art. 664 §2 k.c.² Wskazać jednak należy, iż przepis art. 664 §2 k.c. daje wynajmującego prawo naprawienia wady w odpowiednim czasie, czego z mocy art. 15ze Ustawy wynajmujący nie mógłby uczynić z uwagi na wygaśnięcie wszelkie obowiązków, nadto naprawienie wady prawnej byłoby dla niego świadczeniem niemożliwym (mogłoby nastąpić tylko przez uchylenie zakazu wprowadzonego rozporządzeniem Ministra Zdrowia).

Tym samym wydaje się, że interpretacja prowadzona w kierunku dopuszczenia prawa wypowiedzenia umowy najmu przez najemcę prowadziła do wniosków niemożliwych do pogodzenia nie tylko z *ratio legis* art. 15ze Ustawy, ale także jego literalnym brzmieniem (kwestia niemożliwości wykonania obowiązków przez wynajmującego), nadto byłaby nie do pogodzenia z systematyką poszczególnych przepisów regulujących umowę najmu. Ustawodawca natomiast wprost uregulował kwestię wypowiedzenia umowy najmu przez wynajmującego. Przepis art. 31t wprowadza wprost zakaz dla wynajmującego, iż „do dnia 30 czerwca 2020 r. nie wypowiedzi się najemcy umowy najmu lub wysokości czynszu”. Przepisu nie stosuje się w przypadku wypowiedzenia umowy najmu lokalu o przeznaczeniu innym niż mieszkalne w związku z naruszeniem przez najemcę postanowień tej umowy najmu lub przepisów prawa dotyczących sposobu używania tego lokalu lub koniecznością rozbiórki lub remontu budynku, w którym znajduje się ten lokal. *A contrario* należy przyjąć, że wynajmujący nie ma prawa wypowiedzieć umowy najmu z powodu zaistnienia epidemii COVID-19. Pytanie czy może z innych niż COVID.

Z powyższych względów Ustawodawca zatem przyjął – i moim zdaniem słusznie – koncepcję wygaśnięcia zobowiązań stron, w sytuacji gdy żadna ze stron nie ponosi winy za zaistniałą sytuację. W trakcie procesu legislacyjnego zwracano uwagę także na potrzebę ochrony najemcy przed np. niezasadnym „pociągnięciem” gwarancji. Sytuacja interpretacyjna jednak się komplikuje albowiem Ustawodawca obwarował zwolnienie z czynszu powinnością dla najemcy wystosowania oferty o przedłużeniu umowy najmu po okresie trwania zakazu na dotychczasowych warunkach, przedłużonej o okres trwania zakazu i dodatkowo 6 miesięcy. Tym samym może być tak, że wypowiedzenie umowy przez najemcę, o ile z góry już obecnie wie, że na skutek trwania zakazów poniósł takie straty, że nie będzie mógł prowadzić działalności w wybranej galerii handlowej nawet po ustaniu epidemii i to przedłużonej o okres trwania pandemii i jeszcze okres 6 miesięcy, mogłoby się okazać korzystniejsze, zwłaszcza, jeżeliby następowało w trybie natychmiastowym, jedynie za powiadomieniem wynajmującego. W ten sposób najemca, które wie, że będzie musiał ograniczyć swoją działalność, nie ponosiłby dalszych ciężarów finansowych. Analiza literalna, celowościowa i systemowa przepisu art. 15ze Ustawy prowadzi jednak do wniosku, że takie prawo nie przysługuje. Za *ratio legis* bowiem przepisu art. 15ze leży wyważenie interesów obu stron stosunku najmu, a nie tylko naje(wynika to wprost z możliwości przedłużenia umów). Z tego też względu nie są dopuszczalne tego typu interpretacje, które prowadziłyby do odmiennego rozłożenia tych ryzyk, które podważałyby sens przepisu art. 15ze Ustawy. Gdyby bowiem przyjąć, że jedna ze stron może nadal wypowiedzieć umowę z powodów objętych hipotezą przepisu art. 15ze Ustawy, a z powołaniem się na rozwiązania przyjęte w umowie, to wówczas praktyczne znaczenie art. 15ze Ustawy byłoby zerowe. Wydaje się zatem, iż należy twierdzić, że uregulowanie to ma charakter całościowy, nawet jeśli korzystniejsze dla najemcy byłoby już obecnie wypowiedzenie umowy najmu. Takie działania prowadziłyby bowiem

² Jakkolwiek przepis art. 663 KC nie różnicuje uregulowania wad fizycznych i prawnych, w piśmiennictwie akcentuje się postulat jedynie ostrożnej, w tym zakresie, analogii do przepisów regulujących rękojmię w ramach umowy sprzedaży w odniesieniu do wad prawnych, wynika to z jednej strony z "enigmatyczności" uregulowania art. 664, a z drugiej – z odmiennych celów umowy sprzedaży i najmu (por. *H. Ciepla*, w: *G. Bieniek*, Komentarz KC, t. 2, 2011, s. 384; zob. też *J. Panowicz-Lipska*, w: SPP, t. 8, 2011, s. 31; *G. Kozieł*, w: *A. Kidyba*, Komentarz KC, t. 3, 2010, s. 367; zob. też wyr. SA w Krakowie z 23.5.2014 r., I ACa 390/14, Legalis).

także do pokrzywdzenia wynajmującego, który nie mógłby skorzystać z uprawnienia do przyjęcia oferty od najemcy przedłużenia umowy najmu. Co więcej, oczywistym jest również, że wynajmujący nie ponoszą winy za sytuację, w której znaleźli się najemcy. Z przepisu art. 15ze Ustawy nie wynika (wbrew pierwotnej treści), iż ma on chronić tylko najemcę.

Z tych samych względów, w mojej ocenie, nie jest dopuszczalna także taka interpretacja, która prowadziłaby do podważenia istoty przepisu, np. w kierunku możliwości twierdzenia, że najemca jest zobowiązany do zapłaty opłat za bezumowne korzystanie (np. opłat za magazynowanie). Wołą Ustawodawcy było całościowe (choć skrótowe) uregulowanie sytuacji stron na wypadek wprowadzenia zakazów. Najemca ma prawo pozostać na powierzchni najmu, a tym samym brak podstaw do wzywania najemcy do opuszczenia lokalu i potem ponownego „wprowadzenia” się najemcy po złożeniu oferty o „przedłużeniu umowy”. Podobnie, wynajmujący nie jest zobowiązany do zwrotu najemcy gwarancji bankowych czy kaucji zabezpieczających należności z umowy najmu. Strony nie są zobowiązane do przeprowadzenia rozliczeń końcowych z tytułu zakończenia stosunku najmu. Literalnie brak jest bowiem podstaw do odmiennego potraktowania tych obowiązków stron na gruncie wyraźnej treści art. 15ze Ustawy.

Na taką interpretację wskazuje także uzasadnienie do autopoprawki art. 15ze Ustawy, gdzie wyjaśniono, iż „umowy najmu albo inne umowy o korzystanie z powierzchni w tych galeriach powinny zostać czasowo wygaszone, aby najemcy i wynajmujący nie byli zobowiązani do wzajemnych świadczeń, generujących dla obu stron koszty w tym okresie”. Intencją Ustawodawcy było zatem swoiste „zamrożenie” stosunków między stronami tych umów najmu, a z pewnością nie piętzenie dodatkowych problemów. Gdyby bowiem przyjąć, że najemca miałby być zobowiązany do ponoszenia dodatkowych opłat za magazynowanie towarów, to konsekwentnie należałoby również wyposażyć najemcę w prawo wypowiedzenia takiego stosunku, w którym znalazł się przecież bez swojej winy. Z mocy art. 15ze Ustawy wydaje się to jednak wykluczone.

Niezależnie zatem od ewentualnej krytyki rozwiązania przyjętego w art. 15ze Ustawy, Ustawodawca nie niejako przesądził, iż zakazy prowadzenia określonej działalności przez najemców w galeriach o powierzchni powyżej 2000m² z powodu epidemii, należy traktować jako swoistą praktyczną częściową (bo przemijającą) niemożliwością świadczenia zbliżoną do art. 495 §2 kc., a to z uwagi na możliwość powstania sporów między stronami na tym gruncie, a także zróżnicowanej praktyki kontraktowej w tym względzie. Nie wyklucza to prowadzenia rozmów przez bezpośrednio zainteresowane strony takich umów, co do przyjęcia odmiennych skutków, np. zgody na ponoszenie opłat za magazynowanie towarów (świadczenie usług ochrony mienia) według stawek rynkowych, ale np. bez obowiązku składania oświadczenia o przedłużeniu umowy najmu. Trzeba też mieć na uwadze, że paradoksalnie Ustawodawca zastawił na najemcę pewną „pułapkę”, albowiem wygaszając obowiązki także wynajmującego, uniemożliwił najemcy wypowiedzenie umowy z powodu wad lokalu.

Odrębną kwestią wymagającą szczegółowej analizy, jest sytuacja najemców w powierzchniach nieobjętych hipotezą przepisu art. 15ze Ustawy. W mojej ocenie najemcy ci, w sensie faktycznym, o ile objęci są zakazem prowadzenia określonej działalności w czasie epidemii (np. najemcy siłowni, salonów fryzjerskich), znajdują się w tożsamej sytuacji jak najemcy w galeriach handlowych. Należałoby jednak oczekiwać od Ustawodawcy równego potraktowania sytuacji najemców niezależnie od rodzaju powierzchni, w której prowadzą oni swoją działalność gospodarczą. Właściwym kryterium nie powinien być rodzaj powierzchni, ale sytuacja braku możliwości prowadzenia działalności w jakiej najemca się znalazł w związku z wprowadzonymi całkowitymi zakazami lub ograniczeniami jego działalności w związku z epidemią.

Najemcy poza galeriami będą mogli powołać się na ogólne przepisy kodeksu cywilnego, w tym wspomniany art. 357¹ k.c. jak i ewentualnie art. 495 §2 k.c. Wybór podstawy będzie zależeć

od indywidualnej oceny sytuacji danego najemcy. Wskazać należy jednak, że powołanie się na art. 495 k.c., a zatem niemożliwość jednego ze świadczeń prowadzi do wygaśnięcia całego stosunku zobowiązaniowego (w tym przypadku umowy najmu). W tym przypadku brak jest szczegółowej regulacji, która pozwalałaby przyjąć, że stosunek najmu trwa nadal, a wygaszeniu ulegają tylko niektóre zobowiązania stron. W konsekwencji powołanie się przez najemców na tą podstawę może nie być atrakcyjne, albowiem prowadziłyby do utraty lokalu. Tym samym bardziej racjonalne wydaje się wskazanie na treść art. 357¹ k.c. (zresztą tak jak Ustawodawca wskazał pierwotnie w uzasadnieniu do Ustawy Covid-19) i powołanie się na nadzwyczajną zmianę stosunków uzasadniającą ewentualne obniżenie czynszu lub redukcje innych zobowiązań stron. Nie można jednak wykluczyć, że z perspektywy najemcy korzystniejsze będzie doprowadzenie do zakończenia całego stosunku najmu z uwagi na sytuację, w której się znalazł, a następnie po upływie epidemii wynajęcie niejako na nowo innego lokalu. Tym samym w obecnym systemie prawnym brak jest szczególnej normy prawnej, która by w sposób automatyczny bez utraty umowy najmu pozwalałaby na redukcję zobowiązań najemcy. Zastosowanie reguły *rebus sic stantibus* z art. 357¹ k.c. wymaga bowiem zwrócenia się na ścieżkę sądową.

STOSUNKI ZOBOWIĄZANIOWE STRON W STANACH, W KTÓRYCH WPROWADZANE SĄ OGRANICZENIA PRAWNE SWOBODY DZIAŁALNOŚCI GOSPODARCZEJ.

Ustawa Covid-19 w zakresie przepisów kodeksu cywilnego regulujących zobowiązania umowne stron poza przywołanym już art. 15ze ust. 4 tej Ustawy nie zawiera w zasadzie żadnego odwołania. W przedmiotowym przepisie ustawodawca zawarł ogólne odwołanie do **przepisów kodeksu cywilnego regulujących stosunki zobowiązaniowe stron w stanach, w których wprowadzane są ograniczenia prawne swobody działalności gospodarczej**, bez wskazania zatem do jakich przepisów kodeksu cywilnego odwołuje i bez doprecyzowania o jakich stanach mowa.

Przepis ten znajduje się w art. 15ze Ustawy, gdzie zostały uregulowane zobowiązania wzajemne stron najmu, dzierżawy lub innej podobnej umowy w obiektach handlowych powyżej 2000 m². Przepis odwołujący się do regulacji kodeksu cywilnego należy zatem w pierwszej kolejności odczytywać w kontekście kwestii poruszonych w ust. 1-3 tego artykułu. Wątpliwości, jakie mogą zatem powstać przy tego rodzaju ogólnej regulacji, to **określenie sytuacji, w której przepisy kodeksu cywilnego będą miały zastosowanie i ewentualnie wskazanie ich zakresu.**

Mając na uwadze treść ust. 1 tego przepisu, na podstawie którego wygasają wzajemne zobowiązania umowne stron można mieć wątpliwość czy w ogóle jest stan, do którego mogą się odnosić przepisy kodeksu cywilnego. Skoro bowiem nie ma wzajemnych zobowiązań umownych, bo wygasają, **to strony nie mogą żądać ich wykonania, jak i nie mogą z tytułu ich niewykonania dochodzić roszczeń wzajemnych.**

W tym miejscu należy odnieść się do treści ust. 2 tego przepisu, który w zdaniu drugim zdaje się wskazywać stan, w którym zastosowanie będą miały przepisy kodeksu cywilnego. Fragment ten wskazuje na moment, w którym postanowienie z ust. 1 przestaje wiązać, a więc w momencie, w którym upłynie bezskutecznie (a więc nie zakończony złożeniem oferty) trzy miesięczny okres na złożenie oferty przez korzystającego, o jakiej mowa w tym przepisie. Oferta o jakiej mowa powinna zawierać **bezwarunkową i wiążącą wolę najemcy do przedłużenia obowiązywania umowy na dotychczasowych warunkach o okres obowiązywania zakazu przedłużony o sześć miesięcy.**

Zaproponowana treść przepisu ze zd. drugiego ust. 2 może dodatkowo rodzić niejasności o jakim dokładnie momencie mowa. Wykładnia językowa może wskazywać, iż postanowienie z ust. 1 (stan, w którym wzajemne zobowiązania wygasły) przestaje wiązać w momencie bezskutecznego upływu

trzech miesięcy od dnia zniesienia zakazu (taki termin bowiem został przewidziany na złożenie oferty). Wykładnia taka byłaby jednak niespójna z treścią całego przepisu, który w ust. 1 wskazuje, iż stan, w którym wzajemne zobowiązania wygasły trwa w okresie obowiązywania zakazu prowadzenia działalności, a tym samym nie może trwać jeszcze przez trzy miesiące w oczekiwaniu na złożenie oferty. **Skutek tego przepisu należy zatem interpretować jako działający wstecz (*ex tunc*), a więc tak jakby wzajemne zobowiązania nie wygasły.**

Powyższe ma fundamentalne znaczenie dla przedsiębiorcy (korzystającego) planującego dalszą działalność. Jeżeli bowiem wyraża chęć skorzystania z ust. 1 tego przepisu i na jego podstawie powołuje się na brak wzajemnych zobowiązań w stosunku do udostępniającego, to musi świadomie akceptować sytuację, w której **po ustaniu zakazu prowadzenia działalności będzie zobowiązany do świadczeń nie tylko przez czas jaki pozostał mu jeszcze do końca trwania umowy, ale również przez czas dodatkowy o jaki umowa powinna zostać przedłużona na dotychczasowych warunkach, w tym warunkach cenowych.**

Przy analizie tej należy jednak uwzględnić sytuację, w której z powodów ekonomicznych, działalność ta nie będzie możliwa do kontynuacji przez pozostały czas umowy, a tym samym złożenie oferty jej przedłużenia, nie będzie możliwe i celowe. Sytuacja ta będzie, zatem oznaczać **możliwość zastosowania przepisów kodeksu cywilnego regulujących stosunki zobowiązaniowe stron w stanach, w których wprowadzane są ograniczenia prawne swobody działalności gospodarczej, nie tylko po ustaniu zakazu prowadzenia działalności, ale już od początku tego zakazu, tak jakby ust. 1 (stan, w którym wzajemne zobowiązania wygasły) nie obowiązywał.**

Zapamiętaj:

- ▶ Zobowiązania wzajemne nie wygasną, jeżeli nie złożysz bezwarunkowej i wiążącej oferty przedłużenia umowy na dotychczasowych warunkach, w tym cenowych w terminie trzech miesięcy od ustania zakazu prowadzenia działalności
- ▶ Przepisy kodeksu cywilnego w zakresie wzajemnych zobowiązań stron będą miały zastosowanie do relacji umownych po ustaniu zakazu prowadzenia działalności, a w przypadku bezskutecznego upływu trzy miesięcznego okresu na złożenie oferty, już od początku tego zakazu tak jakby wzajemne zobowiązania niewygasły.

Mając powyższe na uwadze, warto już teraz rozważyć jakie przepisy kodeksu cywilnego, regulujące stosunki zobowiązaniowe stron w stanach, w których wprowadzane są ograniczenia prawne swobody działalności gospodarczej, będą mogły być zastosowane, a jakie już mogą być i powinny być stosowane.

W pierwszej kolejności należy rozważyć możliwości negocjacyjne stron. Przepis, który powinien być brany pod uwagę na tym etapie to przepis określający swobodę zawierania umów (art. 353¹ kc). Uprawnia on bowiem strony do ułożenia stosunku prawnego według swego uznania, w tym do zawarcia/zmiany go przy uwzględnieniu nowej sytuacji związanej z epidemią. Przy istnieniu zatem **chęci podjęcia negocjacji z obu stron stosunku prawnego przepis ten pozwala na ułożenie stosunku niejako niezależnie od treści zaproponowanych rozwiązań zawartych w art. 15ze Ustawy.** Należy pamiętać jedynie o jego dalszej części, która zakazuje ułożenia stosunku prawnego w sposób, w którym jego treść lub cel byłyby sprzeczne z właściwością (naturą) tego stosunku, ustawą lub zasadami współżycia społecznego.

Przepisem, który zawiera podobne odwołanie do zasad współzycia społecznego jest przepis art. 354 kc zobowiązujący strony do wykonania zawartych umów, a więc zgodnie z zasadą *'pacta sunt servanda'* (umów należy dotrzymywać). Przepis ten wskazuje, iż zobowiązanie powinno być wykonane zgodnie z jego treścią określoną w umowie, ale również w sposób odpowiadający celowi społeczno-gospodarczemu oraz zasadom współzycia społecznego, a także zwyczajom. Powyższe o ile może być argumentem dla jednej ze stron, aby wykonywać umowę zgodnie z jej treścią, stanowi też potwierdzenie ogólnej zasady wyrażonej w obu przytoczonych powyżej przepisach, iż stosunek prawny nie powinien godzić w zasady współzycia społecznego. **Tym samym sytuacja, w której tylko jedna ze stron odnosi korzyść z zawartej umowy, na tle tych przepisów, mogłaby być uznana za niedopuszczalną.**

Finalnie jako element kluczowy negocjacji zobowiązań umownych stron, należy wskazać **postanowienie o sile wyższej**, które nie jest zdefiniowane w kodeksie cywilnym, ale jako postanowienie umowne, może być przy obecnych warunkach niezwykle istotne. Nie można bowiem pominąć postanowienia, dzięki któremu przy jego odpowiedniej treści, sytuacja stron może okazać się zgoła odmienna od zaproponowanej w przepisach art. 15ze Ustawy, a konsekwencje dużo bardziej daleko idące niż przewidział to ustawodawca, gdyby prowadziły np. do możliwości rozwiązania umowy po określonym okresie trwania siły wyższej. Oczywiście umową klauzulę siły wyższej należałoby skonfrontować z wymienionym już powyżej art. 31t Ustawy, która zakazuje do dnia 30 czerwca br. wypowiedzania umów najmu najemcy, a więc przez Wynajmującego – co jednocześnie oznacza, że nie stoi na przeszkodzie, aby to Najemca wypowiedział umowę Wynajmującemu, jeżeli odpowiedni zapis umowy mu na to zezwala.

Jeżeli etap negocjacyjny nie skończy się pozytywnym rozwiązaniem, to mając na uwadze, opisane powyżej sytuacje w których zastosowanie będą miały przepisy kodeksu cywilnego, należy rozważyć **odpowiedzialność przewidzianą w art. 471 kc za niewykonanie lub nienależyte wykonanie zobowiązania umownego**. Przepis ten wydaje się mieć dużo większe znaczenie w przypadku zobowiązań niepieniężnych przewidzianych w umowach, które w obecnej sytuacji mogą również być utrudnione do wykonania. W przypadku zobowiązań pieniężnych odpowiedzialność bowiem będzie określona kwotowo. Przy zobowiązaniach niepieniężnych może wymagać to dodatkowego rozważenia konsekwencji ich niewykonania, które nie zawsze będą możliwe do przełożenia na potencjalną wysokość szkody. Odpowiedzialność na podstawie tego przepisu wyłącza jedynie powołanie się na okoliczności, za które dłużnik nie ponosi odpowiedzialności. Epidemia jako zdarzenie zewnętrzne, niezależne od dłużnika może, w określonych okolicznościach umownych, być traktowane jako właśnie taka przesłanka wyłączająca odpowiedzialność za niewykonanie lub nienależyte wykonanie zobowiązania.

W zakresie umożliwiającym rozwiązanie stosunku prawnego, należy wspomnieć o przywoływanym już art. 495 kc, który w połączeniu z art. 475 kc stanowi podstawę do rozwiązania wzajemnych zobowiązań umownych. Zastosowanie tego przepisu nie jest jednak proste, gdyż wymaga wykazania stanu niemożliwości świadczenia, przez stronę powołującą się na tę okoliczność. Stan ten jak się wydaje powinien być stanem nieprzemijającym, a więc ciągłym. **Obecna zatem sytuacja związana z epidemią, która tylko czasowo wstrzymuje prowadzenia określonych działalności gospodarczych, może nie spełniać tego warunku.**

Kończąc rozważania dotyczące stosowania przepisów kodeksu cywilnego regulujących stosunki zobowiązaniowe stron w stanach, w których wprowadzane są ograniczenia prawne swobody działalności gospodarczej, należy wspomnieć o najczęściej wskazywanym przepisie, a więc art. 357¹ kc. Wyrażona w nim zasada *'rebus sic stantibus'* która umożliwia zmianę stosunku prawnego, wysokości świadczenia bądź nawet rozwiązanie umowy, obwarowana jest jednak określonymi warunkami. Za najbardziej istotny można wskazać, nie zawsze najbardziej oczywisty, a więc fakt, iż **skuteczne**

zastosowanie tego przepisu wymaga wydania wyroku przez sąd. Nie jest to zatem szybkie rozwiązanie, w szczególności w obecnych warunkach związanych z ograniczeniami w funkcjonowaniu sądów. Dodatkowo istniejąca niepewność co do rozstrzygnięcia może powodować, iż nie zawsze będzie to korzystne rozwiązanie dla stron. Rozwiązanie to powinno być zatem brane pod uwagę w kontekście ułożenia przyszłych relacji umownych. Ze względu jednak na czas wymagany do skutecznego zastosowania, powinno być rozważone już na wczesnym etapie planowania kolejnych kroków prawnych.

Warto podkreślić, iż oprócz czasu potrzebnego do wydania wyroku, wymagane jest wykazanie nadzwyczajnej zmiany stosunków, w których wykonanie świadczenia byłoby połączone z nadmiernymi trudnościami albo groziłoby jednej ze stron rażąca stratą. **Za przewidzianą w tym przepisie nadzwyczajną zmianę stosunków była już uznana epidemia** (tak w Wyroku SN z dnia 8 marca 2018 r., sygn. akt II CSK 303/17 oraz w wyroku SA w Katowicach z dnia 7 grudnia 2018 r., o sygn. akt I ACa 644/18).

Zapamiętaj:

- ▶ Sytuacja, w której tylko jedna ze stron odnosi korzyść z zawartej umowy, na tle przepisów zawierających odwołanie do zasad współzycia społecznego, mogłaby być uznana za niedopuszczalną.
- ▶ Odpowiedzialność przewidzianą w art. 471 kc za niewykonanie lub nienależyte wykonanie zobowiązania umownego, może wykluczyć powołanie się na okoliczności, za które dłużnik nie ponosi odpowiedzialności.
- ▶ Art. 495 kc - obecna sytuacja związana z epidemią, która tylko czasowo wstrzymuje prowadzenia określonych działalności gospodarczych, może nie spełniać warunku niemożliwości świadczenia.
- ▶ Za przewidzianą w art. art. 3571 kc nadzwyczajną zmianę stosunków była już uznana epidemia w orzecznictwie polskich sądów.

Podsumowując, należy mieć na uwadze już teraz konieczność dokonania analizy zastosowania przepisów kodeksu cywilnego regulujących stosunki zobowiązaniowe stron w stanach, w których wprowadzane są ograniczenia prawne swobody działalności gospodarczej. Dotyczy to w szczególności działalności gospodarczych które zostały wymienione wprost w Ustawie Covid-19, ale także każdej innej, na którą miały wpływ ograniczenia prawne swobody działalności gospodarczej. Ustawodawca postanowieniem z art. 15ze ust. 4 Ustawy niejako potwierdził, iż epidemia, na którą powołuje się cała Ustawa, stanowi podstawę do stosowania przepisów kodeksu cywilnego regulujących stosunki zobowiązaniowe stron w stanach, w których wprowadzone są ograniczenia prawne swobody działalności gospodarczej.

2. Koronawirus jako siła wyższa mająca wpływ na realizację kontraktów handlowych w Polsce i za granicą (Marcin Piechocki)

Patrząc z perspektywy kwietnia 2020 nikt by nie przypuszczał, że tajemnicza choroba która zaczęła tlić się w chińskim Wuhan z końcem 2019 roku, której źródłem okazał się wirus SARS-COVID-2, z początkiem Chińskiego Nowego Roku (tj. 25 stycznia 2020 r.) wstrząśnie zdrowiem publicznym skutkując zachorowaniem dziesiątek tysięcy ludzi w Chinach, a następnie rozleje się dosłownie na cały świat zarażając w dniu pisania niniejszego artykułu przeszło 2 miliony ludzi w 180 krajach świata.

Choroba COVID-19 nie tylko wywołała i ciągle wywołuje spustoszenie w ludzkim organizmie, ale również zainfekowała globalną gospodarkę brutalnie spowalniając wymianę handlową między rynkami i przerywając globalne łańcuchy dostaw. Stała się ona „czarnym łabędziem” czego konsekwencją były drastyczne spadki indeksów giełd i ropy naftowej na świecie (polski WIG zniżył o przeszło 35% w niecałe 2 tygodnie), a ceny złota na światowych rynkach zaczęły osiągać swoje historyczne szczyty.

Zamykanie przez poszczególne państwa na świecie granic i otaczanie przejść granicznych kordonami sanitarnymi, również na terenie Unii Europejskiej, co zgodnie z Traktatami tworzącymi Wspólnotę jest sytuacją absolutnie wyjątkową, wzmożone kontrole celne towarów, przymusowe kwarantanny, nakaz pozostawania w domach, konieczność przejścia na pracę zdalną skutkuje często koniecznością tymczasowego zamykania fabryk, a na pewno spowalnia realizowaną przez nich produkcję. Skutkuje to m.in. opóźnieniami w dostawach towarów oraz świadczonych usługach. Rozpoczyna się efekt domina, który jak druga fala tym razem gospodarza, w ślad za tą pierwszą – koronawirusa – rozlewa się na świat.

Brak realizacji umów handlowych w ustalonych przez kontrahentów terminie może skutkować koniecznością zapłaty kar umownych, odszkodowań, a także powstania ryzyka odstąpienia od umowy.

Pandemia koronawirusa spełnia wszelkie przesłanki siły wyższej (*vis maior, force majeure*). Pojęcie siły wyższej często jest wyrażane w wielu klauzulach umownych zawartych w umowach handlowych czy umowach ubezpieczeń, ale nie jest wciąż skodyfikowane w polskim systemie prawa, a definicja tego pojęcia została określona w orzecznictwie jak i doktrynie, które preferują koncepcję tzw. obiektywnej siły wyższej.

Zgodnie z tą koncepcją za siłę wyższą uznawane jest zdarzenie:

- 1) o charakterze zewnętrznym, a więc następuje poza strukturą przedsiębiorstwa, a więc poza sferą działania podmiotu czy osoby odpowiedzialnego za szkodę;
- 2) niemożliwe do przewidzenia, że to zdarzenie nastąpi, wskazuje się na jego nadzwyczajność i nagłość;
- 3) którego skutkom nie można było zapobiec – zdarzenie to jest nieuchronne, przemożne, a przedsiębiorstwo czy osoba jest niezdolna do odparcia następstw nadchodzącego niebezpieczeństwa, które to zdarzenie wywołuje

Przesłanki te powinny występować łącznie (por. m.in. orzeczenie SN z dnia 11 lipca 1930 r., III.2 C 167/30, PS 1931, poz. 498, wyrok SA w Lublinie z dnia 19 listopada 2019 roku, III APA 15/19, Legalis).

Nauka prawa grupuje zdarzenia będące siłą wyższą w trzy zasadnicze kategorie:

- 1) katastrofalne działania przyrody (np. tsunami, powódzie, trzęsienia ziemi, wybuch wulkanu);
- 2) akty władzy ustawodawczej jak i wykonawczej (np. wywłaszczenie, stany wojenne, stany wyjątkowe, etc.);
- 3) niektóre zaburzenia życia zbiorowego, w tym akty siły (np. wojny, zamieszki uliczne, ataki terrorystyczne, ostatnio coraz bardziej uznane – przerwy w dostawie prądu czy wody).

Jako przykład działania siły wyższej nie wskazywano wyraźnie epidemii, i trudno jej doszukać się również w drobiazgowo formułowanych postanowieniach klauzul umownych dot. siły wyższej w kontraktach handlowych, choć nie ulega wątpliwości, że epidemia wirusa SARS-COVID-2 spełnia przesłanki aby ją tak zakwalifikować. Potwierdza to sam ustawodawca, który w uzasadnieniu do ustawy z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych (Dz.U.2020.374) (zwana dalej „Ustawą COVID-19”) przyznał, że stosowane rozwiązania uzasadnione są działaniem choroby COVID-19 jako siły wyższej i związanej z nią epidemią, która została stwierdzona rozporządzeniem Ministra Zdrowia z dnia 13 marca 2020 r. (Dz.U. 2020 poz. 433).

W praktyce kontraktowej, o której mowa było powyżej siłą wyższą definiuje się często jeszcze szerzej, wliczając w to np. pożary, blokady czy inne okoliczności lub przyczyny niezależne od stron. Należy pamiętać, że wyliczenia w klauzulach dot. siły wyższej są jedynie przykładowe i nie wyczerpują różnorodności stanów faktycznych, które mogą wystąpić.

Jakie są praktyczne konsekwencje wystąpienia stanu siły wyższej dla działalności przedsiębiorców i realizowanych przez nich kontraktów? Na wstępie należy wskazać, że dopuszczalność i możliwość powołania się przez przedsiębiorcę lub jakąkolwiek inną osobę związaną umową na siłę wyższą zależy od tego jakemu prawu poddany jest dany kontrakt.

Tym nie mniej, niezależnie od systemu prawnego uniwersalnym celem powoływania się przez stronę umowy na siłę wyższą jest wyłączenie strony powołującej się nią jako okoliczności wyłączającej jej odpowiedzialności za brak realizacji zobowiązań.

Wprowadzone w Polsce rozwiązania systemowe, z wyjątkiem odnoszącym się do obniżenia czynszu z umów najmu, nie pomagają polskim przedsiębiorcom w rozwiązaniu problemów, które napotykają podczas realizacji kontraktów handlowych podczas epidemii i konieczne w tym miejscu staje się odniesienie do przepisów dot. zobowiązań określonych w Kodeksie cywilnym.

Jeżeli w umowie poddanej właściwości prawa polskiego nie ma odniesień do siły wyższej należy wskazać, że kodeks cywilny wprowadza zasadę zawinienia jeżeli chodzi o odpowiedzialność. Zgodnie z art. 471 k.c. dłużnik obowiązany jest do naprawienia szkody wynikłej z niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania, chyba, że niewykonanie lub nienależyte wykonanie zobowiązania jest następstwem okoliczności, za które dłużnik odpowiedzialności nie ponosi [tutaj tym zdarzeniem wyłączającym odpowiedzialność może być siła wyższa].

Należy wskazać, że sama odpowiedzialność kontraktowa oparta jest o zasadę domniemania winy. W praktyce oznacza to, że aby strona winy mogła uniknąć odpowiedzialności z tytułu niezrealizowanej umowy powinna brak swojej winy wykazać.

W praktyce strona umowy, aby wyłączyć swoją odpowiedzialność z tytułu niewykonania lub nienależytego wykonania umowy powinna:

- 1) zebrać dowody, które potwierdzą, że stan spowodowany epidemią koronawirusa był bezpośrednią przyczyną niewywiązania się z postanowień umownych;

2) wykazać należyłą staranność w podejmowanych działaniach w celu wykonania zobowiązania, i tak np. przerwy w dostawach towarów z krajów objętych epidemią zazwyczaj nie zwolnią z odpowiedzialności, gdy te same towary lub surowce można było zamówić z alternatywnego źródła w innym regionie świata.

Pomocne może być w tym przypadku np. powołanie się na otrzymany od swojego chińskiego kontrahenta, który nie wywiązał się z dostawy towarów na certyfikat „siły wyższej”, który jest wydawany przez Chińską Radę Promocji Handlu Międzynarodowego.

Przedstawienie swojemu kontrahentowi tych dowodów może mieć istotne znaczenie w procesie renegeacji warunków zawartej umowy, która winna dostosować kontrakt do nowych warunków zgodnie z interesami obu stron. Gdyby to nie było to jednak możliwe, tak zgromadzone dowody mogą być przydatne w procesie mediacji czy w sporze sądowym.

Kontrakty handlowe zawarte pomiędzy stronami mogą wskazywać na sposób postępowania w przypadku zaistnienia siły wyższej, a nawet w skrajnych przypadkach – wyłączać możliwość powołania się na siłę wyższą jako przyczynę niewykonania bądź nienależytego wykonania umowy bądź nawet wyłączać pewne zdarzenia jako przypadku siły wyższej. Stąd bardzo ważne jest zapoznanie się z zawartymi postanowieniami w tych kontraktach i sposobem postępowania w nich wskazanym

Autor rekomenduje, aby dochować należytej staranności i rozważyć możliwie szybkie poinformowanie swojego kontrahenta o wystąpieniu przypadku siły wyższej powodującej niewykonanie lub nienależyte wykonanie swojego zobowiązania.

Jeżeli chodzi o umowy zawarte pod prawem systemu *common law*, w szczególności pod prawem angielskim i amerykańskim należy zwrócić uwagę, że bardzo jest tutaj istotne brzmienie klauzul dot. siły wyższej zawarto w umowach. W przypadku braku tych klauzul odnośnie siły wyższej uwolnienie się od odpowiedzialności z tytułu braku realizacji umowy może okazać się trudne. W systemie *common law* to właśnie strony poprzez zawarcie umowy tworzą między sobą prawo, stąd spotykane są bardzo kazuistyczne klauzule dot. właśnie siły wyższej i sposoby postępowania z tym związane. Oczywiście jest możliwa próba powołania się na dobrą wiarę przy realizacji umowy (*good faith*), doktrynę *frustration of the contract*, doktrynę *hardship*. Warto wywiązać się jak najszybciej z obowiązku poinformowania (*notification*) drugiej strony o przypadku siły wyższej, który umożliwi drugiej stronie kontraktu zmniejszenie własnych szkód (*mitigation of losses*).

Jeżeli chodzi o regulacje prawa międzynarodowego warto zwrócić uwagę na art. 79 Konwencji Narodów Zjednoczonych o umowach międzynarodowej sprzedaży towarów, sporządzona w Wiedniu dnia 11 kwietnia 1980 r. (Dz.U. 1997 nr 45 poz. 286), która ma zastosowanie do międzynarodowych kontraktów handlowych, o ile nie zostanie przez strony wyłączona w umowie, która w znakomity sposób łączy rozwiązania systemu *civil and common law* i umożliwia powołanie się przez stronę na przypadek siły wyższej.

Zgodnie z art. 79 Konwencji:

(1) „Strona nie ponosi odpowiedzialności za niewykonanie któregoś ze swoich obowiązków, jeżeli udowodni, jeżeli niewykonanie to nastąpiło z powodu przeszkody od niej niezależnej i nie można było od niej rozsądnie oczekiwać wzięcia pod uwagę tej przeszkody w chwili zawarcia umowy lub uniknięcia bądź przewyciężenia przeszkody lub jej następstw.[...]”

(2) Zwolnienie od odpowiedzialności przewidziane w niniejszym artykule obowiązuje tylko w okresie trwania przeszkody.

(4) Strona nie wykonująca umowy powinna zawiadomić drugą stronę o przeszkodzie i oddziaływaniu przeszkody na jej zdolność do wykonania umowy. Jeżeli druga strona nie otrzymała zawiadomienia

w rozsądnym terminie od chwili, gdy strona nie wykonująca umowy wiedziała lub powinna była wiedzieć o przeszkodzie, strona ta odpowiada za szkodę wynikłą z nieotrzymania przez drugą stronę takiego zawiadomienia.”

Jeżeli by doszło do sporu między stronami co do wykonywaniu międzynarodowego kontaktu handlowego warto w tej sytuacji skorzystać z mediacji w szczególności ze względu na fakt, że przez ostatnie 5 lat komisja ONZ do spraw międzynarodowego prawa handlowego UNCITRAL pracowała nad dokumentem mającym na celu zwiększenie wiarygodności ugód mediacyjnych w obrocie międzynarodowym i sprawniejszy przebieg postępowań o charakterze polubownym przy rozwiązywaniu sporów powstałych w związku z wykonywaniem międzynarodowych umów handlowych. 26 czerwca 2019r. UNCITRAL zatwierdził ostateczny projekt Konwencji Narodów Zjednoczonych o międzynarodowych umowach ugodowych rozwiązywanych przez mediację. Konwencja Singapurska została podpisana uroczyście 7 sierpnia 2019 r. i która już weszła w życie po jej ratyfikacji przez 3 pierwsze państwa członkowskie ONZ. Została ona podpisana przez przeszło 60 państw i niestety wciąż nie ma w tym gronie Polski.

Sekcje Praktyków Prawa

3. Klauzula *rebus sic stantibus* jako możliwość zmiany lub rozwiązania umowy na skutek pandemii COVID-19 – ujęcie polsko-niemieckie (Tomasz Budnikowski)

SŁOWO WSTĘPNE

Skoro sprawy przybrały taki obrót... To nic innego jak polskie określenie łacińskiej klauzuli *rebus sic stantibus* zawartej w art. 357¹ kodeksu cywilnego jak również w § 313 BGB (Kodeksu Cywilnego Republiki Federalnej Niemiec). Już doktor Kościółka św. Tomasz z Akwinu rozważał, kiedy niedotrzymanie danego słowa nie będzie grzechem. Przekładając rozważania dominikanina na realia XXI - wiecznego obrotu gospodarczego pomiędzy krajami po obydwu stronach Odry, spróbujemy się zastanowić czy i kiedy pandemia COVID-19 będzie mogła stanowić przyczynę legalnego nie wywiązania się z zawartej umowy.

CASUS

Yab'co sp. z o.o. z Warki zawarła z frankfurcką spółką Ab'fel GmbH umowę dostawy 10 ton jabłek irga. Polski przedsiębiorca nie jest w stanie zrealizować terminowo umowy, jak twierdzi z powodu koronawirusa. Przeanalizujemy jakie ma możliwości takiego ukształtowania wiążącego go stosunku kontraktowego, ażeby bez negatywnych dla siebie konsekwencji został uwolniony od konieczności świadczenia na rzecz swojego niemieckiego kontrahenta. W opisywanym stanie faktycznym mamy do czynienia z polską i niemiecką spółką, przy czym, jeżeli stronami umowy byłyby dwa polskie podmioty, tok postępowania byłby, pomijając element transgraniczny, analogiczny.

PODSTAWA PRAWNA

Jak stanowi art. 357¹ KC jeżeli z powodu nadzwyczajnej zmiany stosunków, spełnienie świadczenia byłoby połączone z nadmiernymi trudnościami albo groziłoby jednej ze stron rażąca stratą, czego strony nie przewidywały przy zawarciu umowy, sąd może po rozważeniu interesów stron, zgodnie z zasadami współżycia społecznego, oznaczyć sposób wykonania zobowiązania, wysokość świadczenia lub nawet orzec o rozwiązaniu umowy. Rozwiązując umowę sąd może w miarę potrzeby orzec o rozliczeniach stron, kierując się zasadami określonymi w zdaniu poprzedzającym.

Dla porównania, niemiecki odpowiednik tego przepisu § 313 BGB rozszerza dyspozycję zredagowaną przez polskiego Ustawodawcę w taki sposób, że do podobnego brzmienia treści normy dodaje hipotezę, że gdyby strony przed zawarciem umowy, mogły przewidzieć nadzwyczajną zmianę stosunków, i nie zawarłyby umowy to mogą żądać jej zmiany, a gdy zaproponowana zmiana nie zostanie przyjęta przez drugą stronę, ta może od umowy odstąpić. W tym momencie warto zauważyć, że podobne klauzule występują w większości państw europejskich, a więc z dużą dozą prawdopodobieństwa niniejszy stan faktyczny można zastosować do umowy pomiędzy przedsiębiorstwami z innych krajów.

TEORIA

Ażeby móc skorzystać z dobrodziejstwa omawianej klauzuli, należy (po obydwu stronach Odry) stwierdzić nadzwyczajność zmiany stosunków i wynikające z nich nadmierne trudności w realizacji umowy, a dopiero potem – jak wprost stanowi polska ustawa - można zwrócić się do sądu. Ten zbada, czy zdarzenie znamionujące nadzwyczajną zmianę stosunków (pandemia koronawirusa) miało miejsce pomiędzy zawarciem umowy, a jej wykonaniem oraz czy miało trwały i powszechny charakter, a przede wszystkim związek tego wydarzenia z realizowaną umową.

W KANCELARII

Wracając do casusu, Yab'co sp. z o.o. chce się uwolnić od odpowiedzialności kontraktowej, gdyż jej właściciel zaraził się koronawirusem, z tego powodu trafił do szpitala, a wszyscy jego pracownicy musieli przejść obowiązkową kwarantannę. Nadto zgodnie z decyzją służb sanitarnych zmuszony był zutylizować wszystkie zgromadzone zapasy, które i tak przez kilka tygodni bez doglądania uległy znacznemu zniszczeniu. Co więcej z uwagi na panującą w kraju suszę plony, w dolinie Pilicy, gdzie położone są sady, okazały się być wyjątkowo ubogie. Po wyzdrowieniu przedsiębiorca udał się do adwokata, ten poprosił go o umowę i zaczął ją analizować. Klient przedstawił kontrakt zredagowany na jednej kartce papieru, będący w zamyśle stron tzw. formalnością, bo i tak przecież sobie ufają, w dwu jednobrzmiących wersjach językowych. Nie było w nim ani słowa o sądzie ani prawie właściwym dla rozpoznania sporu wynikłego na gruncie tej umowy, a jedynie to, kto ma świadczyć, w jakiej ilości, cenie, dla kogo oraz w jakim terminie.

DZIAŁAMY

Mecenas, zgodnie ze swoim zwyczajem, najpierw zaapelował o polubowne rozwiązanie sporu poprzez skierowanie do niemieckiego kontrahenta wniosku o renegotjowanie warunków umowy. Ab'fal GmbH pozostała jednak głucha na argumenty pełnomocnika sadownika, nie przyjmując oświadczenie o zmianie kontraktu skierowanego na gruncie niemieckich przepisów i domagając się dostawy jabłek. Ażeby uwolnić się od roszczeń w takiej sytuacji musimy skierować sprawę do sądu. Ze względów ekonomicznych i językowych chcemy ją jednak rozpoznać według jurysdykcji prawa polskiego. Pomimo, iż stronami umowy są podmiot polski i niemiecki, a umowa ma charakter transgraniczny i nie dokonano w umowie wyboru prawa właściwego, spór można rozpoznać w Polsce powołując się na przepisy art. 4 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) Nr 593/2008 z dnia 17 czerwca 2008 r. w sprawie prawa właściwe dla zobowiązań umownych (Rzym I), a także można posilić się regulacją zawartą w art. 1099¹ § 1 KPC, gdyż sprawa wykazuje dostateczny związek z polskim porządkiem prawnym.

W pozwie należy skupić się na udowodnieniu, że to właśnie nie przewidziane okoliczności jak w tej indywidualnej sprawie pandemia i związane z nią przeszkody jak hospitalizacja, kwarantanna, oraz zniszczenie towaru stały się przyczyną tego, że świadczenie (dostawa jabłek) grozić będzie przedsiębiorcy nadmiernymi trudnościami lub nadmierną stratą, gdyż nie ma, jak dostarczyć owoców na czas, chociaż zawierając umowę nie mógł przewidzieć, że tak się stanie.

Z DRUGIEJ STRONY

Wychodzimy z założenia, że pandemii nie był w stanie nikt przewidzieć, a zwłaszcza takich jej aspektów jak konieczności przebywania w szpitalu, izolacji pracowników, utylizacji „skażonej” żywności czy też niezbędnej kwarantanny, a nawet izolacji większości społeczeństwa. Można sobie jednak wyobrazić, że przedsiębiorca niemiecki będzie się bronił tym, że Chiny zmagają się z wirusem już od dłuższego czasu i Zachód mógł przewidzieć, że podobny los spotka naszą część świata, kiedy już choroba dotrze do Europy. Należy być przygotowanym na to, że adwokat pozwanego będzie rozumował i wywodził w taki właśnie sposób. Może też podnosić, że brak jabłek spowodowała np. susza czy też inne okoliczności. Wszak można sobie wyobrazić przedsiębiorcę nieuczciwego pragnącego wykorzystać panującą pandemię i chcącego wykorzystać ją, aby zatuszować swoją niegospodarność lub ochronić biznes przed ekonomicznymi skutkami suszy, dającą się jednak przewidzieć, w chwili podpisywania umowy.

WYROK

Jakiego wyroku możemy się spodziewać? Może być on w zasadzie dwojaki. W zależności od strat i oczywiście naszego wniosku, sąd może orzec o rozwiązaniu umowy, co skutkuje tym, że w obrocie

prawnym pomiędzy polską i niemiecką spółką umowa przestaje obowiązywać. Sąd ważąc interesy obydwu stron może również orzec o nowym zredagowaniu treści umowy i zmianie jej postanowień, dostosowując jej brzmienie do nowych realiów gospodarczych np. zmieniając termin dostawy.

ZAMIAST ZAKOŃCZENIA

Tylko pozornie zasada *rebus sic stantibus* jest zaprzeczeniem innej zasady prawa cywilnego: *pacta sunt servanda* (umów należy dotrzymywać) w praktyce jest ona jednak jej rozszerzeniem oraz uzupełnieniem. Cywilistyka jest bowiem kauzalna. A jeżeli kauzy, czyli przyczyny zawarcia umowy by zabrakło, strona nie zawarłaby umowy. Globalnie omawiana tu zasada chroni biznes sensu largo. Z punktu widzenia spółki, której kontrahent obronił się powołując się na klauzulę, jest niekorzystna. Dla obrotu gospodarczego rozumianego jako ogół umów i wytworzonych na ich podstawie towarów oraz usług, jej istnienie jest konieczne i pożądane. Żeby ustalić czy w tym czy innym przypadku możemy się tą klauzulą obronić, warto posłużyć się wskazówką zaproponowaną przez niemieckiego ustawodawcę, czy gdyby strony były w stanie przewidzieć zmianę okoliczności, to zawarłyby taką umowę.

Sekcje Praktyków Prawa

IV. SPÓŁKI I RESTRUKTURYZACJA

1. Nowelizacja Kodeksu spółek handlowych (Magdalena Niegierewicz)

Wraz z wprowadzeniem rozwiązań obejmujących pakiet pomocowy dla przedsiębiorców w ramach „Tarczy” przygotowano także nowelizację Kodeksu spółek handlowych (KSH). „Zdalne” funkcjonowanie organów spółek kapitałowych oraz umożliwienie im podejmowania decyzji o charakterze korporacyjnym drogą elektroniczną wychodzi naprzeciw realiom postępu technologicznego, a także zminimalizuje utrudnienia obowiązujące w trakcie stanu epidemii.

ZARZĄD

Nowe przepisy KSH przewidują udział w posiedzeniach zarządów spółek kapitałowych przy wykorzystaniu środków bezpośredniego porozumienia się na odległość. Ponadto, możliwe będzie podejmowanie uchwał:

- w trybie pisemnym;
- przy wykorzystaniu środków bezpośredniego porozumienia się na odległość;
- poprzez oddanie głosu na piśmie za pośrednictwem innego członka zarządu.

UWAGA:

Wskazane wyżej uprawnienia będą obowiązywały bez konieczności wprowadzania ich do umów lub statutów spółek. Jednak, **jeżeli umowa lub statut spółki zawierają postanowienia zakazujące takiego trybu procedowania, wówczas nie będzie możliwości skorzystania ze „zdalnych” udogodnień.**

RADA NADZORCZA

Nowelizacja wprowadziła także usprawnienia w funkcjonowaniu rad nadzorczych spółek kapitałowych. Obecnie, niezależnie od tego, czy statut lub umowa spółki przewidują taką możliwość, rada nadzorcza ma uprawnienia do:

- uczestniczenia w **posiedzeniach** rady nadzorczej **przy wykorzystaniu środków bezpośredniego porozumienia** się na odległość;
- **podejmowania uchwał oddając swój głos na piśmie za pośrednictwem innego członka** rady nadzorczej, z tym zastrzeżeniem, że tego rodzaju głosowanie nie może dotyczyć spraw wprowadzonych do porządku obrad na posiedzeniu rady nadzorczej;
- **podejmowania uchwał w trybie pisemnym lub przy wykorzystaniu środków bezpośredniego porozumiewania** się na odległość, przy czym uchwała będzie ważna, gdy wszyscy członkowie rady zostali powiadomieni o treści projektu uchwały oraz co najmniej połowa członków rady wzięła udział w podejmowaniu uchwały; umowa lub statut spółki będą mogły przewidywać w tym zakresie surowsze wymagania.

UWAGA:

Powyższe uprawnienia będą obowiązywały z mocy prawa wówczas, gdy umowa lub statut spółki nie zawierają postanowień zakazujących takiego trybu procedowania. **Jeżeli jednak umowa lub statut spółki zawierają postanowienia zakazujące takiego trybu procedowania, wówczas nie będzie możliwości skorzystania ze „zdalnych” udogodnień.**

Ponadto, usunięte zostały ograniczenia co do kategorii spraw rozstrzyganych przy użyciu środków bezpośredniego porozumiewania się na odległość, oddawania głosu na piśmie za pośrednictwem innego członka organu oraz w trybie pisemnym. W „szczególnym” trybie będą mogły być rozstrzygane obecnie wszystkie sprawy personalne, w tym powołanie, odwołanie i zawieszanie członków zarządów.

ZGROMADZENIE WSPÓLNIKÓW LUB WALNE ZGROMADZENIE

Zmieniono również przepisy odnoszące się do zdalnego odbywania zgromadzeń wspólników oraz walnych zgromadzeń. Obecnie, jeżeli umowa lub statut nie zakazują takiego trybu procedowania, możliwe będzie **przeprowadzenie zgromadzenia wspólników lub walnego zgromadzenia przy wykorzystaniu środków komunikacji elektronicznej nawet wówczas, gdy umowa lub statut spółki nie przewidują takiej możliwości.** W poprzednim stanie prawnym było to możliwe jedynie wówczas, gdy umowa lub statut spółki na to dozwalały. Co należy jednak zapamiętać – **to zwołujący zgromadzenie posiada wyłączne prawo decydowania o możliwości zdalnego uczestnictwa w nim.**

Niemniej, zgromadzenia właścicielskie to nie tylko podejmowanie uchwał. W trakcie corocznego zebrania wspólnicy lub akcjonariusze mają m.in. prawo zadawać pytania zarządowi, zabierać głos czy składać własne projekty uchwał. W celu realizacji praw korporacyjnych udział w „zdalnym” zgromadzeniu wspólników lub walnym zgromadzeniu musi obejmować w szczególności:

- 1) dwustronną komunikację w czasie rzeczywistym wszystkich osób uczestniczących w zgromadzeniu wspólników/walnym zgromadzeniu, w ramach której mogą one wypowiadać się w toku obrad, przebywając w innym miejscu niż miejsce obrad, i
- 2) wykonywanie osobiście lub przez pełnomocnika prawa głosu przed lub w toku zgromadzenia wspólników/walnego zgromadzenia.

Szczegółowe zasady odbywania zgromadzeń wspólników i walnych zgromadzeń należy ustalić **w formie regulaminu** – co do zasady robi to rada nadzorcza, zaś w przypadku, gdy w spółkach z ograniczoną odpowiedzialnością brak jest rady nadzorczej – wspólnicy. Wówczas, przyjęcie regulaminu może nastąpić uchwałą wspólników bez odbycia zgromadzenia, jeżeli wspólnicy reprezentujący bezwzględną większość głosów wyrażą na piśmie zgodę na treść tego regulaminu.

Regulamin określający szczegółowe zasady odbywania zgromadzeń wspólników i walnych zgromadzeń nie będzie mógł wprowadzać ograniczeń, które nie są niezbędne do identyfikacji akcjonariuszy lub wspólników i zapewnienia bezpieczeństwa komunikacji elektronicznej.

W spółce publicznej wprowadzono natomiast konieczność transmisji walnego zgromadzenia w czasie rzeczywistym.

OD KIEDY OBOWIĄZUJĄ ZMIANY?

Opisane wyżej zmiany weszły w życie z dniem ogłoszenia ustawy, tj. z dniem 31.03.2020 r. Natomiast od dnia 03.09.2020 r. będą także obowiązywać regulacje dotyczące elektronicznego potwierdzenia otrzymania głosu w razie zdalnego głosowania na „zdalnym” walnym zgromadzeniu.

PODSUMOWANIE

Wprowadzenie regulacji w odniesieniu do funkcjonowania zarządów spółek kapitałowych należy ocenić pozytywnie – „zdalne” procedowanie zdecydowanie ułatwi ich funkcjonowanie. Dotychczas zagadnienia te nie były uregulowane w KSH oraz budziły wątpliwości w doktrynie i orzecznictwie. Natomiast w odniesieniu do rad nadzorczych zmiana wpłynie na odformalizowanie sposobu podejmowania uchwał, przez co usprawni podejmowanie decyzji w spółce, np. w przypadku konieczności uzyskania przez zarządu spółki uprzedniej zgody rady nadzorczej.

Obecnie, wszystkie spółki zyskały także możliwość „zdalnego” odbycia zgromadzeń wspólników oraz walnych zgromadzeń (z wyłączeniem tych, których umowy lub statuty zawierają zakaz takiego trybu procedowania). Właściciele nie będą musieli już podróżować do jednego miejsca, aby wziąć udział w corocznym spotkaniu, ale mogą uczestniczyć w nim z dowolnego miejsca, zwiększając w ten sposób frekwencję oraz udział w ważnych decyzjach biznesowych. Co istotne, „zdalne” zgromadzenia to również zdecydowanie niższe koszty niż spotkanie w sposób tradycyjny, zwłaszcza w spółkach z rozdrobionym akcjonariatem.

2. Restrukturyzacja – koronawirus a adaptacja do nowej rzeczywistości (Wojciech Piłat)

W niniejszej publikacji pragnę zwięźle przedstawić możliwe kierunki działań, nad którymi powinieneś się zastanowić, jeżeli jesteś przedsiębiorcą lub zarządzasz firmą (własną lub cudzą) w czasach pandemii koronawirusa. Jestem zresztą przekonany, że już to robisz. Omówimy także szerzej podstawy kilku z nich.

Zasadniczo, dostępne narzędzia można roboczo podzielić na trzy grupy.

Pierwszą z nich są **działania „pozasądowe”** – czyli renegocjacja umów, zmiany w strukturze zatrudnienia, finansowanie, tarcza antykryzysowa itp., czyli działania zmierzające albo do uratowania firmy poprzez jej przebudowanie, albo też do jej likwidacji w sposób możliwie najmniej bolesny dla zarządu i właścicieli. Celem pierwszoplanowym jest tu: **restrukturyzacja i ocalenie choć części prowadzonej działalności.**

Drugą z nich to **działania z zakresu restrukturyzacji sądowej** – czyli wszczęcie i przeprowadzenie jednego z sądowych postępowań restrukturyzacyjnych. Cel pierwszoplanowy to: **„kupno” więcej czasu na to, by porozumieć się z wierzycielami, a także żeby firmę przebudować i przywrócić jej zdolność operacyjną.** Cel drugoplanowy to: **ochrona osób zarządzających przed odpowiedzialnością za długi firmy.** To głównie działaniom z tej grupy będzie poświęcony niniejszy tekst.

Trzecią grupę stanowią wreszcie **działania upadłościowe i „okoloupadłościowe”** – czyli wniosek o upadłość, pre-pack, układ w upadłości itp. Cel pierwszoplanowy w tym przypadku to **ochrona osób zarządzających, w tym też właścicieli, przed osobistą odpowiedzialnością za długi firmy.** Cel drugoplanowy to **ewentualna restrukturyzacja i ocalenie choć części prowadzonej działalności, co również w przypadku upadłości jest możliwe.**

Nie da się wskazać jednoznacznej kolejności, w których działania z poszczególnych grup powinny zostać zastosowane. Każdy z tych kierunków należy rozważyć osobno i ewentualnie wdrażać równolegle. Mają one bowiem odmienne charaktery i funkcję. Mogą się też wzajemnie uzupełniać. Być może zresztą powinieneś się także zastanowić, jak zamknąć działalność, w taki sposób, by nie pozostawić sobie licznych długów, które będą obciążać Ciebie osobiście.

Powyższe trzeba uzupełnić istotną uwagą. Otóż zgodnie z nieuchwalonym jeszcze projektem ustawy nazywanej roboczo "Tarczą 2.0." (na dzień 15.04.2020 ustawa procedowana przez Senat), mamy zastrzeżenie, że ustawy nie stosuje się do przedsiębiorców w upadłości lub restrukturyzacji sądowej. W przypadku przedsiębiorców, względem których złożono wnioski o upadłość lub restrukturyzację sądową, do czasu ich prawomocnego rozpatrzenia procedura udzielenia wsparcia określona w ustawie ulega zawieszeniu.

Pomijając ewidentną „fuszerkę” ustawodawcy, logika wskazuje, że w przypadku firmy w restrukturyzacji lub upadłości, nie stosujemy tylko tej ostatniej nieuchwalonej jeszcze ustawy („Tarcza 2.0”). Wyłączenie firm w restrukturyzacji i upadłości nie obejmuje zatem uprawnień z Tarczy 1.0. Wątpliwości pojawiają się jednak w sytuacji, w której nowa ustawa zmienia regulacje "Tarczy 1.0". Kwestię tą będziemy monitorować.

Na wstępie należy wskazać, że obecna sytuacja tworzy zarówno zagrożenia, jak i na swój sposób generuje pewne nowe możliwości. Dlaczego i z czego one wynikają?

Otóż wszystko jest w porządku, dopóki firma wszystkie swoje koszty reguluje terminowo. Natomiast w momencie, gdy te płatności są wykonywane z opóźnieniem, firma w którymś momencie popada w tzw. **stan niewypłacalności**. Mowa tu nie o potocznym znaczeniu tego terminu, ale jego ujęciu prawnym. Nie ma tu specjalnego znaczenia, czy opóźnienie w Twoich płatnościach wynika z niezależnych okoliczności – np. Twoi klienci też Ci nie płacą – czy też przyczyną jest np. Twoje niedbalstwo (tzn. ma to znaczenie, ale na razie pominiemy ten wątek). Problem rozpoczyna się, gdy opóźnienia przekroczą 30 dni. Gdy przekroczą 3 miesiące – sytuacja staje się absolutnie krytyczna.

Istnieje też coś takiego, jak „**zagrożenie niewypłacalnością**”. To sytuacja, w której firma jeszcze płaci zobowiązania w terminie, ale jest możliwe że przestanie być do tego zdolna. Powtórzę – przyczyna nie ma znaczenia. Jeżeli masz zlecenia i moce produkcyjne, ale nie możesz ich wykonać, ponieważ Twoi dostawcy nie są w stanie na czas dostarczyć niezbędnych półproduktów – też jesteś zagrożony niewypłacalnością.

To ujemna strona medalu. A dodatnia? Stan niewypłacalności, a także stan zagrożenia niewypłacalnością, **pozwalają uruchomić pewne instrumenty prawne**, które nie są dostępne w „normalnych” czasach, a jedynie w kryzysowych. Służą one temu, by, po pierwsze, ocalić jak największą część prowadzonego biznesu, po drugie, uchronić Ciebie przed osobistą odpowiedzialnością. Omówimy je w dalszej części e-booka.

I tu kluczowa kwestia z punktu widzenia „koronawirusowych” czasów. Otóż można zaryzykować twierdzenie, że w związku z pandemią COVID-19 (koronawirusa), każda firma w naszym kraju jest obecnie w stanie „zagrożenia niewypłacalnością”.

Pamiętajmy więc, że w sensie prawnym firma jest **niewypłacalna**, jeżeli utraciła zdolność do płacenia swoich zobowiązań w terminie. Domniemywa się, że dłużnik utracił tę zdolność, jeżeli opóźnienie w płatnościach przekracza trzy miesiące. Powstaje wówczas: po pierwsze, obowiązek złożenia w ciągu 30 dni wniosku o ogłoszenie upadłości. Po drugie natomiast, następuje możliwość otwarcia postępowania restrukturyzacyjnego.

Odnosnie natomiast tzw. **stanu zagrożenia niewypłacalnością**, to przez dłużnika zagrożonego niewypłacalnością należy rozumieć dłużnika, którego sytuacja ekonomiczna wskazuje, że w niedługim czasie może stać się niewypłacalny. Powstaje wówczas: możliwość otwarcia postępowania restrukturyzacyjnego.

Tu kolejne uaktualnienie. Znow, zgodnie z nieuchwalonym jeszcze projektem ustawy nazywanej roboczo "Tarczą 2.0.", jeżeli stan niewypłacalności powstał z powodu COVID-19 i w okresie obowiązywania stanu zagrożenia epidemicznego albo stanu epidemii ogłoszonego z powodu COVID-19, termin do złożenia wniosku upadłościowego nie biegnie. Po odwołaniu stanu epidemii termin ten biegnie na nowo. Jeżeli stan niewypłacalności powstał w czasie obowiązywania stanu zagrożenia epidemicznego albo stanu epidemii ogłoszonego z powodu COVID-19 domniemywa się, że zaistniał on z powodu COVID-19.

Plusem jest natomiast to, że do kategorii spraw pilnych, rozpoznawanych przez sądy bez zwłoki zaliczać się będą także sprawy o rozpoznanie wniosku o otwarcie restrukturyzacji sądowej (z wymienionej na wstępie grupy II).

Działania z grupy II. („restrukturyzacyjnej”) i III. („upadłościowej”) jest wiele, i często wzajemnie się one uzupełniają. Obecnie przepisy przewidują następujące instrumenty prawne: postępowanie o zatwierdzenie układu, przyspieszone postępowanie układowe, postępowanie układowe, postępowanie sanacyjne, układ częściowy, tzw. „pre-pack” (szybka, przygotowana wcześniej sprzedaż firmy w upadłości), układ w upadłości, układ likwidacyjny, upadłość konsumencka (trzy odrębne tryby), wniosek o zawarcie z wierzycielami układu na zgromadzeniu wierzycieli.

Poniżej postaram się omówić pokrótce cztery zasadnicze postępowania restrukturyzacyjne, tj.: postępowanie o zatwierdzenie układu, przyspieszone postępowanie układowe, postępowanie układowe, postępowanie sanacyjne, a także dodatkowo: tzw. układ częściowy i „pre-pack”.

Zmieńmy trochę kolejność i rozpocznijmy od **postępowania sanacyjnego** (potocznie: sanacji). Dlaczego zaczynamy od popularnej sanacji? Otóż z jednej strony ma się ona wiązać z przetrwaniem firmy pod tą samą nazwą. Z drugiej strony mało które inne rozwiązanie pozwala w tak głęboki sposób przebudować firmę. Często – mówiąc brutalnie – niezależnie od tego, czy Wasi kontrahenci tego chcą, czy nie.

Postępowanie sanacyjne ma dwa podstawowe cele. Pierwszym jest restrukturyzacja długów. Czyli mówiąc wprost – zawarcie układu z wierzycielami. Drugim jest „uzdrowienie” działalności operacyjnej firmy poprzez wprowadzenie stosownych zmian organizacyjnych. Aby zrealizować powyższe cele, sanacja zapewnia pełną ochronę przed egzekucją komorniczą i skarbową przez cały jej okres.

Postępowanie sanacyjne wprowadza liczne nowe możliwości odnośnie umów zawartych przez firmę. Od dnia otwarcia sanacji Wasi kontrahenci w zasadzie nie mogą wypowiedzieć wielu łączących Was umów, takich jak najem, dzierżawa, kredyt, leasing i inne. **Jeżeli zaś jakaś umowa nie została w pełni wykonana, to często można on niej jednostronnie odstąpić – czyli w istocie ją unicestwić.**

Otwarcie postępowania sanacyjnego ma wpływ na **stosunki pracy** i wywołuje w zakresie praw i obowiązków pracowniczych takie same skutki jak ogłoszenie upadłości. Oznacza to, że znacznie prościej jest rozwiązać umowy o pracę.

Odnośnie długów firmy, to po otwarciu postępowania sanacyjnego należy przygotować **propozycje układowe**. Mogą one zawierać kilka wariantów układu, przy czym warianty te mogą się wzajemnie wykluczać. Propozycje układowe powinny określać sposób restrukturyzacji długów, np.: odroczenie spłaty; rozłożenie na raty; zmniejszenie wysokości wierzytelności; jej konwersję na udziały lub akcje; zmianę lub uchylenie np. hipoteki czy zastawu.

Propozycje te poddaje się pod głosowanie na zgromadzeniu wierzycieli. **Układ zostaje przyjęty**, jeżeli za jego przyjęciem wypowie się większość wierzycieli, którzy zagłosowali, mających łącznie co najmniej dwie trzecie sumy wierzytelności.

Wady? Sanacja generuje koszty, które trzeba na bieżąco pokrywać. Głównie w zakresie wynagrodzenia zarządcy. Ponadto, co do zasady otwierając postępowanie sanacyjne sąd odbiera zarząd własny dłużnikowi i wyznacza zarządcę sądowego (niektórzy postrzegają to jako wadę). Od tej reguły sąd może jednak częściowo odstąpić, jeżeli firma popadła w kłopoty bez winy zarządu.

Na drugim biegunie istnieją także rozwiązania znacznie **prostsze** i mniej ingerujące w Waszą firmę. Takim instrumentem jest **postępowanie o zatwierdzenie układu**. Tryb tego postępowania jest maksymalnie uproszczony. Sprowadza się on do tego, że wraz z wybranym przez Ciebie doradcą restrukturyzacyjnym (tzw. nadzorcą układu) negocjujesz z wierzycielami warunki potencjalnego

układu. Sami – tj. bez udziału sądu – przeprowadzacie głosowanie (zazwyczaj korespondencyjnie, choć nic nie stoi na przeszkodzie, by spotykać się z wierzycielami osobiście). Jeżeli jego wynik jest korzystny – dopiero wówczas kierujecie do sądu wnioski o zatwierdzenie układu. Po co zatwierdzać go w sądzie? By uzyskać „tarczę” przed wierzycielami i komornikami. Nawet tymi, którzy zagłosowali przeciwko układowi.

Nadzorcą może zostać osoba posiadająca licencję doradcy restrukturyzacyjnego (odpowiednik dawnej licencji syndyka). Wybieracie go sami.

Podobnie, jak w przypadku sanacji, propozycje układowe mogą zawierać kilka wariantów układu, przy czym warianty te mogą się wzajemnie wykluczać.

Układ zostaje przyjęty, jeżeli za jego przyjęciem wypowie się większość wierzycieli uprawnionych do głosowania nad układem, mających łącznie co najmniej dwie trzecie sumy wierzytelności.

Po zebraniu głosów – o ile wynik głosowania jest korzystny – składacie do sądu wnioski o zatwierdzenie układu.

Oba ściśle „układowe” postępowania – czyli **przyspieszone postępowanie układowe** i „zwykłe” **postępowanie układowe** – są już prowadzone od początku pod nadzorem sądu i nadzorca sądowego. Stanowią więc swoiste warianty pośrednie między postępowaniem o zatwierdzenie układu a sanacją.

Różnią się one szybkością. Istotne jest też, że przyspieszone postępowanie układowe można przeprowadzić, jeżeli suma spornych wierzytelności uprawniających do głosowania nad układem nie przekracza 15% sumy wierzytelności uprawniających do głosowania nad układem. W innym przypadku właściwym trybem jest „pełnowymiarowe” postępowanie układowe lub sanacja.

W ich trakcie będziecie chronieni przed komornikami, aczkolwiek nie tak całkowicie, jak w sanacji.

Również zakres możliwych działań naprawczych jest znacznie ograniczony w stosunku do sanacji. Celem tych postępowań jest zasadniczo „tylko” zawarcie układu z wierzycielami. Tym niemniej, np. od dnia otwarcia przyspieszonego postępowania układowego kontrahenci upadłego nie mogą, bez zgody rady wierzycieli, wypowiedzieć licznych trwających umów, tak jak w sanacji.

Niższe są za to koszty tych postępowań. Warto je zatem dobrać w zależności od wielkości i stopnia potrzeby firmy.

Dodatkowym, instrumentem jest tzw. **układ częściowy**. Dążąc do układu częściowego, można zrobić coś, co zwykle jest niemożliwe bez narażania się na egzekucję komorniczą, a także na poważne konsekwencje, z zarzutami prokuratorskimi włącznie. Mianowicie można „**wybrać**” **tylko niektórych** ze swoich wierzycieli i zaproponować im układ na specjalnie dobranych dla nich warunkach. Kryterium wyboru jest zasadniczo wpływ tych wierzycieli na dalsze funkcjonowanie przedsiębiorstwa

Układ częściowy jest zwykle dodatkiem do „głównego” postępowania – sanacyjnego lub układowego. Jego siła polega na tym, że może on zmusić do uczestnictwa w układzie tych wierzycieli, którzy nie są do tego ustawowo zmuszeni – zwykle tych, którzy są zabezpieczeni na majątku firmy (hipoteka, zastaw, przewłaszczenie na zabezpieczenie).

Na koniec kilka słów o **pre-packu**. Przygotowana sprzedaż upadłościowa (potocznie właśnie tzw. „pre-pack”) obowiązuje od 2016 r. i jest coraz częściej stosowaną instytucją. Jest to możliwość szybkiego zakupu całości lub części firmy od syndyka. Nowa-stara firma może podjąć działalność już w ciągu kilku miesięcy.

W toku kilkudziesięcioletniej historii naszej kancelarii wielokrotnie mieliśmy do czynienia z sytuacją, w której krótko po ogłoszeniu upadłości pojawiał się inwestor (np. branżowy), który był zainteresowany zakupem biznesu upadłego pod warunkiem, że nastąpiłoby to jak najszybciej. Niestety stosunkowo powolne procedury upadłościowe nie sprzyjały takim inwestycjom.

Od 2016 r. sposobem na to jest właśnie tzw. pre-pack, czyli **szybka sprzedaż upadłościowa**. Jest to „ścieżka prawna”, która pozwala rozpocząć upadłość od sprzedaży majątku upadłego. W takim przypadku syndyk może sprzedać nawet całą firmę w upadłości w ciągu kilku tygodni od jej ogłoszenia, a następnie podzielić pieniądze ze sprzedaży pomiędzy wierzycieli w ciągu kilku miesięcy od ogłoszenia upadłości.

Pre-pack może być zastosowany zarówno w przypadku upadłości firmy, jak i wtedy, gdy upadłość ogłoszono w stosunku do konsumenta. Choć pre-pack jest stosunkowo nowym rozwiązaniem, to co roku liczba wniosków o taką szybką sprzedaż upadłościową rośnie.

Skuteczne wdrożenie pre-packu wymaga przygotowania odpowiedniego wniosku do sądu, a także dodatkowo spełniającej określone wymogi wyceny biegłego.

Sekcje Praktyków Prawa

VII. PODATKI I FINANSE

1. Podatki (Piotr Pawłowski, Paweł Pawłowski)

I. Wprowadzenie. Informacje ogólne.

Jednym z elementów tzw. tarczy antykryzysowej, wprowadzonej Ustawą z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2020 r. poz. 374, ze zm.; dalej: „Specustawa COVID-19”) oraz Ustawą z dnia 31 marca 2020 r. o zmianie ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2020 r. poz. 568; dalej: „Nowelizacja Specustawy COVID-19”) są regulacje prawne z zakresu prawa podatkowego. Rozwiązania te znalazły się zarówno w samej Specustawie COVID-19, jak i w znowelizowanych przepisach Ustawy z dnia z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Ordynacja podatkowa (t.j. Dz.U. z 2019 r., poz. 900, ze zm., dalej: „Ordynacja podatkowa”) czy poszczególnych ustaw podatkowych, w szczególności w Ustawie z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznym (t.j. Dz.U. z 2019, poz. 1387 ze zm., dalej: „u.p.d.o.f.”), w Ustawie z dnia 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych (tj. Dz.U. z 2019, poz. 865 ze zm., dalej: „u.p.d.o.p.”) oraz w Ustawie z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług (t.j. Dz.U. z 2020, poz. 106, ze zm., dalej: „u.p.t.u.”).

Omawiając wprowadzone zmiany wskazać należy, że co do zasady na podatnikach ciążyą te same obowiązki co przed pojawieniem się kryzysu wywołanego pandemią COVID-19. Ustawodawca nie zdecydował się na generalne zaniechanie poboru podatków czy umorzenie zaległości podatkowych. Również terminy realizacji obowiązków wynikających z prawa podatkowego (np. składania deklaracji VAT i zapłaty podatku) w zasadzie zostały utrzymane.

Zmiany wprowadzone przez Ustawodawcę odnoszą się w szczególności do:

1. przepisów ogólnych o zobowiązaniach podatkowych,
2. poszczególnych podatków, zarówno bezpośrednich i pośrednich, jak i majątkowych (np. podatku dochodowego od osób fizycznych, podatku dochodowego od osób prawnych, podatku od towarów i usług oraz podatku od nieruchomości),
3. prawa karnego-skarbowego,
4. postępowania podatkowego i kontrolnego.

Wiele z rozwiązań podatkowych wprowadzono tylko na okres stanu epidemii COVID-19 (np. przepisy o możliwości odliczenia od podatku dochodowego darowizn na zwalczanie epidemii wywołanej SARS-CoV-2), ale są również regulacje, które na trwałe wchodzą do systemu prawnego (np. e-paragony).

Do najważniejszych zmian w dziedzinie przepisów ogólnych o zobowiązaniach podatkowych można zaliczyć rezygnację ze stosowania opłaty prolongacyjnej w przypadkach związanych z odroczeniem terminu płatności podatku lub rozłożeniem zapłaty podatku na raty, albo odroczeniem lub rozłożeniem na raty zapłaty zaległości podatkowej wraz z odsetkami. Jednocześnie minister właściwy do spraw finansów publicznych może, w drodze rozporządzenia, zaniechać w całości lub w części poboru odsetek za zwłokę od zaległości podatkowych (art. 15za specustawy COVID-19).

W zakresie podatków dochodowych (od osób fizycznych oraz od osób prawnych) należy wymienić następujące regulacje:

1. umożliwienie wstecznego odliczania od podatku za 2019 r. straty podatkowej w 2020 r. (**art. 52k u.p.d.o.f. oraz art. 38f u.p.d.o.p.**);
2. umożliwienie odliczania darowizn przekazywanych na przeciwdziałanie pandemii COVID-19 (**art. 52n u.p.d.o.f. oraz art. 57b u.z.p.d.o.f. art. 38g u.p.d.o.p.**);
3. wydłużenie terminu płatności podatku od przychodów z budynków (**art. 52p u.p.d.o.f. i art. 38h u.p.d.o.p.**);
4. wyłączenie obowiązku podatkowego rozliczania przez poszkodowanych przez pandemię COVID-19 dłużników nieuregulowanych przez nich zobowiązań pieniężnych (**art. 52q u.p.d.o.f., art. 57c u.z.p.d.o.f., art. 38i u.p.d.o.p.**);
5. umożliwienie rezygnacji w trakcie roku podatkowego ze stosowania uproszczonej formy wpłacania zaliczek (1/12 wysokości podatku z roku poprzedniego) na podatek dochodowy (**art. 52r u.p.d.o.f. i art. 38j u.p.d.o.p.**);
6. umożliwienie jednorazowej amortyzacji środków trwałych nabywanych do wytwarzania towarów związanych z przeciwdziałaniem pandemii COVID-19, np. gogli ochronnych, rękawic jednorazowych itd.) (**art. 52s ust. 2 u.p.d.o.f. art. 38k ust. 2 u.p.d.o.p.**);
7. umożliwienie korzystania z ulgi B+R na etapie obliczania zaliczek (**art. 52t u.p.d.o.f. i art. 38l u.p.d.o.p.**);
8. umożliwienie korzystania z preferencyjnego opodatkowania dochodów z kwalifikowanych praw własności intelektualnej (tzw. IP Box) na etapie zaliczek na podatek (**art. 52u u.p.d.o.f. oraz art. 38m u.p.d.o.p.**);
9. podwyższenie limitów niektórych zwolnień z podatku dochodowego od osób fizycznych oznaczonych dochodów, głównie świadczeń o charakterze socjalnym (**art. 52l u.p.d.o.f.**);
10. wprowadzenie zwolnienia z PIT niektórych świadczeń przyznawanych w związku z pandemią COVID-19 (np. postojowe ze Specustawy COVID-19) (**art. 52m u.p.d.o.f.**);
11. przedłużenie terminu wpłaty zaliczek pobranych w marcu i kwietniu 2020 r. od przychodów ze stosunku służbowego, stosunku pracy, pracy nakładczej lub spółdzielczego stosunku pracy oraz od zasiłków pieniężnych z ubezpieczenia społecznego (**art. 52o u.p.d.o.f.**);
12. przedłużenie terminu do dokonania zawiadomień o dokonaniu płatności na rachunek spoza tzw. „białej listy” (**art. 15zzn Specustawy COVID-19**).

W podatku od towarów i usług przewidziano następujące zmiany:

1. opóźnienie rozpoczęcia stosowania tzw. matrycy VAT (**art. 58 Nowelizacji Specustawy COVID-19**);
2. opóźnienie wejście w życie przepisów o nowym pliku JPK_VAT, czyli JPK_V7M oraz JPK_V7K (**art. 63 Nowelizacji Specustawy COVID-19**);
3. umożliwienie przedsiębiorcom wydawania paragonów w formie elektronicznej, tzw. e-paragony (art. 111 ust. 3a pkt 1 lit. b **u.p.t.u.**).

W zakresie podatku od nieruchomości przewidziano możliwość:

1. wprowadzenia przez radę gminy zwolnień z podatku od nieruchomości;

2. wprowadzenia przez radę gminy, za część 2020 r., zwolnienia z podatku od gruntów, budynków i budowli wykorzystywanych do prowadzenia działalności gospodarczej.

W zakresie prawa karnego-skarbowego Specustawa COVID-19 przewiduje w art. 15zzj, że złożenie organowi podatkowemu zeznania o wysokości osiągniętego dochodu (poniesionej straty) za 2019 r. oraz wpłacenie należnego podatku dochodowego od osób fizycznych po upływie terminu na jego złożenie, nie później jednak niż w terminie do dnia 31 maja 2020 r., jest równoznaczne ze złożeniem przez podatnika podatku dochodowego od osób fizycznych zawiadomienia, o którym mowa w art. 16 § 4 ustawy z dnia 10 września 1999 r. - Kodeks karny skarbowy (Dz.U. z 2020 r. poz. 19). Jednocześnie przewidziano, że w okresie stanu epidemii nie biegnie przedawnienie karalności czynu oraz przedawnienie wykonania kary w sprawach o przestępstwa, przestępstwa i wykroczenia skarbowe oraz w sprawach o wykroczenia.

Co do postępowania podatkowego oraz kontroli podatkowej, w okresie stanu zagrożenia epidemicznego lub stanu epidemii ogłoszonego z powodu COVID-19 bieg terminów procesowych i sądowych, m. in. W postępowaniach i kontrolach prowadzonych na podstawie ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. - Ordynacja podatkowa oraz kontrolach celno-skarbowych nie rozpoczyna się, a rozpoczęty ulega zawieszeniu na ten okres.

Poniżej bardziej szczegółowo zostaną omówione niektóre z wyżej wymienionych zmian..

II. Omówienie wybranych zmian w zakresie prawa podatkowego wprowadzonych na mocy Specustawy COVID-19

1. Zwolnienie z obowiązku uiszczenia opłaty prolongacyjnej

Specustawa COVID-2019 w art. 15za przewiduje, że podatnicy nie będą musieli ponosić opłaty prolongacyjnej w związku z udzieleniem którejś z ulg w spłacie zobowiązań podatkowych przewidzianych w art. 67a § 1 pkt 1 lub 2 Ordynacji podatkowej, tj. odroczeniem terminu płatności podatku lub rozłożeniem zapłaty podatku na raty albo odroczeniem lub rozłożeniem na raty zapłaty zaległości podatkowej wraz z odsetkami. Powyższe unormowanie odnosi się tylko do podatków stanowiących dochód budżetu państwa (np. podatek dochodowy od osób fizycznych, podatek od towarów i usług). W tym miejscu należy wskazać, iż zgodnie z art. 57 § 1 Ordynacji podatkowej w decyzji organu podatkowego w przedmiocie odroczenia terminu płatności podatku lub rozłożeniem zapłaty podatku na raty albo odroczeniem lub rozłożeniem na raty zapłaty zaległości podatkowej wraz z odsetkami, dotyczącej podatków stanowiących dochód budżetu państwa, organ podatkowy ustala opłatę prolongacyjną od kwoty podatku lub zaległości podatkowej. Stawka opłaty prolongacyjnej jest równa obniżonej stawce odsetek za zwłokę (art. 57 § 2 Ordynacji podatkowej), a wysokość opłaty prolongacyjnej oblicza się przy zastosowaniu stawki opłaty prolongacyjnej obowiązującej w dniu wydania decyzji, o której mowa powyżej (art. 57 § 3 Ordynacji podatkowej).

Zwolnienie z obowiązku uiszczenia opłaty prolongacyjnej jest możliwe tylko wtedy, gdy wniosek o udzielenie ulgi przewidzianej w art. 67a § 1 pkt 1 lub 2 Ordynacji podatkowej został złożony w okresie obowiązywania stanu zagrożenia epidemicznego, epidemii albo stanu epidemii ogłoszonych w związku z COVID-19 albo w okresie 30 dni następujących po ich odwołaniu. W zakresie podatków lokalnych decyzję może podejmować rada gminy, jako podmiot uprawniony do wprowadzania opłaty prolongacyjnej.

Powyższa regulacja znajduje zastosowanie także do osób wymienionych w art. 57 § 8 Ordynacji podatkowej, czyli do płatników lub inkasentów, następców prawnych oraz osób trzecich.

2. Odliczenie przez przedsiębiorców straty podatkowej poniesionej w związku z epidemią koronawirusa SARS-CoV-2

Jednym z najważniejszych uregulowań w zakresie podatków dochodowych jest umożliwienie przedsiębiorcom wstecznego odliczania od podatku za 2019 r. straty podatkowej w 2020 r. (art. 52k u.p.d.o.f. oraz art. 38f u.p.d.o.p.). Unormowanie to stanowi modyfikację ogólnych zasadach obniżania dochodu o stratę z danego roku podatkowego.

Przedsiębiorca, zarówno na podstawie przepisów u.p.d.o.f., jak i u.p.d.o.p., ma prawo obniżyć dochód o poniesioną stratę podatkową. Zgodnie z art. 9 ust. 3 u.p.d.o.f. podatnik może obniżyć o wysokość straty ze źródła przychodów, poniesionej w roku podatkowym dochód uzyskany z tego źródła w najbliższych kolejno po sobie następujących pięciu latach podatkowych, z tym że kwota obniżenia w którymkolwiek z tych lat nie może przekroczyć 50% wysokości tej straty, albo obniżyć jednorazowo dochód uzyskany z tego źródła w jednym z najbliższych kolejno po sobie następujących pięciu lat podatkowych o kwotę nieprzekraczającą 5.000.000 zł, nieodliczona kwota podlega rozliczeniu w pozostałych latach tego pięcioletniego okresu, z tym że kwota obniżenia w którymkolwiek z tych lat nie może przekroczyć 50% wysokości tej straty. Analogicznie rozliczenie straty podatkowej normuje art. 7 ust. 5 u.p.d.o.p.

Dzięki rozwiązaniom wprowadzonym Specustawą COVID-19, przedsiębiorcy, którzy ponieśli stratę w związku z epidemią koronawirusa, będą mogli szybciej odliczyć ją od dochodu.

Zgodnie z dodanym do u.p.d.o.f. art. 52 k, podatnicy PIT, którzy ponieśli w 2020 r. stratę z pozarolniczej działalności gospodarczej oraz uzyskali w tym roku łączne przychody z pozarolniczej działalności gospodarczej niższe o co najmniej 50% od łącznych przychodów uzyskanych w 2019 r. z tej działalności, będą mogli jednorazowo obniżyć o wysokość tej straty, nie więcej jednak niż o kwotę 5 000 000 zł, odpowiednio dochód lub przychód uzyskany w 2019 r. z pozarolniczej działalności gospodarczej. W tym celu podatnicy PIT powinni złożyć korektę zeznania za 2019 r.

Przez łączne przychody należy przy tym rozumieć sumę przychodów uwzględnianych przy obliczaniu podatku na podstawie u.p.d.o.f. oraz ryczału od przychodów ewidencjonowanych.

Z podobnych preferencyjnych warunków odliczenia straty podatkowej skorzystać mogą również podatnicy CIT, z różnicą wynikającą z tego, że ich rok podatkowy nie musi pokrywać się z rokiem kalendarzowym. I tak, podatnicy CIT, którzy z powodu COVID-19 ponieśli stratę w roku podatkowym, który rozpoczął się przed dniem 1 stycznia 2020 r. a zakończył się po dniu 31 grudnia 2019 r., lub rozpoczął się po dniu 31 grudnia 2019 r. a przed dniem 1 stycznia 2021 r. oraz uzyskali w roku podatkowym, o którym mowa wyżej, przychody niższe o co najmniej 50% od przychodów uzyskanych w roku podatkowym bezpośrednio poprzedzającym ten pierwszy rok podatkowy, na podstawie nowowprowadzonego do u.p.d.o.p art. 38f mogą jednorazowo obniżyć o wysokość tej straty, nie więcej jednak niż o kwotę 5 000 000 zł, dochód uzyskany w roku podatkowym bezpośrednio poprzedzającym wskazany wcześniej rok podatkowy.

W przypadku upływu terminu do złożenia zeznania lub złożenia zeznania za rok podatkowy, w którym dokonywane jest obniżenie, podatnik będzie musiał złożyć korektę zeznania.

W przypadku zarówno podatku dochodowego od osób fizycznych, jak i podatku dochodowego od osób prawnych, pozostała część straty za 2020 r., nierozliczona w sposób preferencyjny, będzie odliczana na ogólnych zasadach (art. 9 ust. 3 u.p.d.o.f., art. 7 ust. 5 u.p.d.o.p., art. 11 u.z.p.d.).

3. Umożliwienie odliczania darowizn przekazywanych na przeciwdziałanie pandemii COVID-19

W myśl dodanego do u.p.d.o.f. art. 52n przewidziano, że od podstawy obliczenia podatku w podatku dochodowym od osób fizycznych, w celu obliczenia podatku lub zaliczki, podatnik może odliczyć darowizny przekazane od dnia 1 stycznia 2020 r. do dnia 30 września 2020 r. na przeciwdziałanie COVID-19³. Przedmiotowego odliczenia można dokonać jedynie wtedy, gdy darowizna dokonana została na rzecz:

- 1) podmiotu wykonującego działalność leczniczą, wpisanego do wykazu, o którym mowa w art. 7 Specustawy o COVID-19 (w przepisie tym mowa jest o podmiotach wykonujących działalność leczniczą oraz lekarzach i lekarzach dentytach udzielających świadczeń opieki zdrowotnej w związku z przeciwdziałaniem COVID-19 wpisanych do wykazu opracowywanego przez właściwego miejscowo dyrektora oddziału wojewódzkiego Narodowego Funduszu Zdrowia w porozumieniu z wojewodą);
- 2) Agencji Rezerw Materiałowych z przeznaczeniem na cele wykonywania zadań ustawowych;
- 3) Centralnej Bazy Rezerw Sanitarно-Przeciwepidemicznych z przeznaczeniem na cele wykonywania działalności statutowej.

Wielkość odliczenia zależna jest od tego, w którym momencie darowizna została dokonana. I tak w przypadku darowizny przekazanej:

- 1) do dnia 30 kwietnia 2020 r. - odliczeniu podlega kwota odpowiadająca 200% wartości darowizny;
- 2) w maju 2020 r. - odliczeniu podlega kwota odpowiadająca 150% wartości darowizny;
- 3) od dnia 1 czerwca 2020 r. do dnia 30 września 2020 r. - odliczeniu podlega kwota odpowiadająca wartości darowizny.

Prawo odliczenia warunkowane jest nie samym zawarciem umowy darowizny, lecz jej faktycznym przekazaniem.

Nie podlegają odliczeniu od podatku darowizny, które już wcześniej podatnik odliczył na podstawie ogólnych przepisów prawa podatkowego, np., na rzecz organizacji pożytku publicznego.

Jeżeli przedmiotem darowizny są towary opodatkowane podatkiem od towarów i usług, za kwotę darowizny uważa się wartość towaru wraz z podatkiem od towarów i usług, w części przekraczającej kwotę podatku naliczonego, którą podatnik ma prawo odliczyć zgodnie z przepisami o podatku od towarów i usług z tytułu dokonania tej darowizny. Przy określaniu wartości tych darowizn stosuje się odpowiednio art. 19 u.p.d.o.f., co oznacza, że wartością darowizny jest wartość określona w umowie, pomniejszona o koszty odpłatnego zbycia. Jeżeli jednak wartość przedmiotu darowizny, bez uzasadnionej przyczyny, znacznie odbiega od wartości rynkowej tych rzeczy lub praw, przychód ten określa organ podatkowy w wysokości wartości rynkowej. Podatnicy korzystający z odliczenia darowizny są obowiązani wykazać kwotę przekazanej darowizny, kwotę dokonanego odliczenia oraz dane pozwalające na identyfikację obdarowanego w zeznaniu rocznym. Trzeba też wspomnieć, że w przypadku zwrotu dokonanej darowizny, obdarowany jest obowiązany przekazać urzędowi skarbowemu informacji o zwróconej podatnikowi darowiznie, w terminie miesiąca od dnia dokonania zwrotu.

³ Przez przeciwdziałanie COVID-19 rozumie się wszelkie czynności związane ze zwalczaniem zakażenia, zapobieganiem rozprzestrzenianiu się, profilaktyką oraz zwalczaniem skutków, w tym społeczno-gospodarczych, choroby, jaką jest COVID-19 (zob. art. 2 ust. 2 Specustawy COVID-19).

4. Umożliwienie wydawania paragonów w formie elektronicznej, tzw. e-paragony

Specustawa COVID-19 wprowadziła do Ustawy o podatku od towarów i usług nowy przepis art. 111 ust. 3a. pkt. 1 u.p.t.u., w myśl którego podatnicy prowadzący ewidencję sprzedaży przy zastosowaniu kas rejestrujących są obowiązani wystawić i wydać nabywcy paragon fiskalny lub fakturę z każdej sprzedaży:

- a) w postaci papierowej lub
- b) za zgodą nabywcy, w postaci elektronicznej, przesyłając ten dokument w sposób z nim uzgodniony.

Motywy wprowadzenia przedmiotowej regulacji była m. in. chęć uniknięcia kontaktu między sprzedawcą, podczas której mogłoby dojść do transmisji wirusa SARS-CoV-2. Nie można jednak tracić z pola widzenia, że wprowadzenie tzw. e-paragonów było już od kilku miesięcy planowane przez Ministra Finansów⁴.

Z powyższej regulacji wynika niezbicie, że wydanie paragonu w postaci elektronicznej (tzw. e-paragonu) możliwe jest wyłącznie za zgodą nabywcy, przy czym zgoda ta może być wyrażona w jakikolwiek sposób. Jeśli takiej zgody nie ma, pozostaje jedynie wystawienie paragonów w tradycyjnej postaci (papierowej). Ustawodawca nie wyjaśnił, w jaki sposób mogłyby być przesyłane nabywcy e-paragony. Z istoty formy elektronicznej wynika jednak, że możliwe byłoby to albo poprzez e-mail albo za pośrednictwem wiadomości SMS.

5. Ulgi w zakresie podatku od nieruchomości

Daleko idące ulgi dla przedsiębiorców przewidziano w przypadku podatku od nieruchomości. I tak, stosownie do art. 15p Specustawy COVID-19: „Rada gminy może wprowadzić, w drodze uchwały, za część roku 2020, zwolnienia z podatku od nieruchomości: gruntów, budynków i budowli związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej, wskazanym grupom przedsiębiorców, których płynność finansowa uległa pogorszeniu w związku z ponoszeniem negatywnych konsekwencji ekonomicznych z powodu COVID-19”. Uchwała Rady Gminy podjęta na podstawie art. 15p Specustawy COVID-19 (zwolnienie z płatności podatku) ma zastosowanie do

- 1) wyodrębnionych grup przedsiębiorców,
- 2) takich przedsiębiorców, których płynność uległa pogorszeniu,
- 3) jedynie w przypadku gruntów wykorzystywanych do prowadzenia działalności gospodarczej.

Poza zwolnieniem z podatku od nieruchomości, rada gminy może zastosować inne rozwiązanie, tj. przedłużyć terminy płatności rat podatku od nieruchomości. To drugie rozwiązanie przewiduje art. 15q Specustawy COVID-19, zgodnie z którym „Rada gminy może przedłużyć, w drodze uchwały, wskazanym grupom przedsiębiorców, których płynność finansowa uległa pogorszeniu w związku z ponoszeniem negatywnych konsekwencji ekonomicznych z powodu COVID-19, terminy płatności rat podatku od nieruchomości, płatnych w kwietniu, maju i czerwcu 2020 r., nie dłużej niż do dnia 30 września 2020 r.”. Uchwała rady gminy podjęta na podstawie art. 15q (przesunięcie terminu płatności rat podatku) Specustawy COVID-19 zawsze ma zastosowanie do:

- 1) wyodrębnionych grup przedsiębiorców,
- 2) takich przedsiębiorców, których płynność uległa pogorszeniu.

⁴ Zob. <https://podatki.gazetaprawna.pl/artykuly/1450529,wirtualne-kasy-e-paragony-2020.html> (dostęp: 15.04.2020 r.)

Ustawa natomiast nie zawiera w tym przypadku wymogu "wykorzystania gruntu do prowadzenia działalności gospodarczej".

Wydaje się, że rada gminy powinna wprost w uchwale przewidzieć, które grupy przedsiębiorców są objęte ich zakresem. Uważam, że uchwała powinna robić to dwojako.

Po pierwsze, omawianym wsparciem uchwała może obejmować wszystkie bądź niektóre grupy przedsiębiorców wymienione w § 8. Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 10 kwietnia 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii. Są to kategorie przedsiębiorców, wobec których ustanawiano zakaz bądź też istotne ograniczenia w prowadzeniu działalności gospodarczej (np. zakłady fryzjerskie, salony tatuażu). Rada gminy może przyjąć, że w przypadku takich przedsiębiorców nastąpił

Po drugie, uchwała może obejmować również inne grupy przedsiębiorców, które co prawda nie napotykają na formalne wyłączenia bądź też ograniczenia w zakresie prowadzenia działalności gospodarczej, faktycznie jednak ich płynność finansowa jest zagrożona (można tu wymienić chociażby adwokatów, których obroty spadają na skutek istotnego ograniczenia działalności sądów w czasie stanu epidemii). Kryteria objęcia wsparciem przedsiębiorców z tej drugiej grupy też powinny zostać zdefiniowane w uchwale. Można się tu posłużyć np. definicją przedsiębiorcy, u którego wystąpił spadek obrotów gospodarczych w następstwie wystąpienia COVID-19, zawartą w art. 15g ust. 1 Specustawy COVID-19⁵.

6. Przedłużenie terminu do dokonania zawiadomień o dokonaniu płatności na rachunek spoza tzw. „białej listy”

Artykuł 15zzn Specustawy COVID-19 wydłużył, na cały okres stanu zagrożenia epidemicznego i stanu epidemii ogłoszonych w związku z COVID-19, termin na zawiadomienie Szefa KAS o płatności na rachunek spoza wykazu podatników VAT, czyli tzw. białej listy składane na podstawie art. 117ba § 3 Ordynacji podatkowej. Zawiadomienie to pozwala podatnikowi utrzymać możliwość zaliczenia wydatku do kosztów uzyskania przychodów mimo zapłaty za transakcję o wartości ponad 15 tys. zł na rachunek spoza białej listy.

Termin na złożenie zawiadomienia, o którym mowa wyżej, został wydłużony z 3 do 14 dni.

⁵ Przez spadek obrotów gospodarczych na gruncie art. 15g ust. 9 Specustawy COVID-19 rozumie się spadek sprzedaży towarów lub usług, w ujęciu ilościowym lub wartościowym:

- 1) nie mniej niż o 15%, obliczony jako stosunek łącznych obrotów w ciągu dowolnie wskazanych 2 kolejnych miesięcy kalendarzowych, przypadających w okresie po dniu 1 stycznia 2020 r. do dnia poprzedzającego dzień złożenia wniosku, o którym mowa w ust. 1, w porównaniu do łącznych obrotów z analogicznych 2 kolejnych miesięcy kalendarzowych roku poprzedniego; za miesiąc uważa się także 30 kolejno po sobie następujących dni kalendarzowych, w przypadku gdy dwumiesięczny okres porównawczy rozpoczyna się w trakcie miesiąca kalendarzowego, to jest w dniu innym niż pierwszy dzień danego miesiąca kalendarzowego, lub
- 2) nie mniej niż o 25% obliczony jako stosunek obrotów z dowolnie wskazanego miesiąca kalendarzowego, przypadającego po dniu 1 stycznia 2020 r. do dnia poprzedzającego dzień złożenia wniosku, o którym mowa w ust. 1, w porównaniu do obrotów z miesiąca poprzedniego; za miesiąc uważa się także 30 kolejno po sobie następujących dni kalendarzowych, w przypadku gdy okres porównawczy rozpoczyna się w trakcie miesiąca kalendarzowego, to jest w dniu innym niż pierwszy dzień danego miesiąca kalendarzowego.

7. Zawieszenie terminów czynności procesowych

Stosownie do art. 15zszs. ust. 1. Specustawy COVID-19 w okresie stanu zagrożenia epidemicznego lub stanu epidemii ogłoszonego z powodu COVID-19 bieg terminów procesowych i sądowych, między innymi w:

- 1) postępowaniach sądowych, w tym sądownoadministracyjnych,
- 2) postępowaniach egzekucyjnych,
- 3) postępowaniach karnych skarbowych,
- 4) postępowaniach w sprawach o wykroczenia,
- 5) postępowaniach i kontrolach prowadzonych na podstawie ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. - Ordynacja podatkowa,
- 6) kontrolach celno-skarbowych

- nie rozpoczyna się, a rozpoczęty ulega zawieszeniu na ten okres.

Warto podkreślić, że Ustawodawca zdecydował się nie na przerwanie biegu terminów przedawnienia, lecz na ich zawieszenie. Oznacza to, że u po ustaniu stanu epidemii terminy procesowe czy sądowe nie będą biegly od nowa, lecz od momentu, w którym do szło do zawieszenia.

Zawieszenie omawianych terminów następuje z mocy prawa, organy władzy publicznej (w tym organy podatkowe) nie muszą wydawać żadnych postanowień w tym względzie.

Wątpliwości może wywoływać to, czy zwieszenie „działa” od daty wejścia w życie ustawy, czyli od dnia 31 marca 2020 r., czy też wstecznie - od daty ogłoszenia stanu zagrożenia epidemicznego (stan zagrożenia epidemicznego wywołanego COVID-19 został wprowadzony w dniu 13 marca 2020 r. rozporządzeniem Ministra Zdrowia z dnia 13 marca 2020 r. w sprawie ogłoszenia na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu zagrożenia epidemicznego (Dz.U. z 2020 r., poz. 433, 441, 461 i 478). Uważam, że do zawieszenia postępowań podatkowych i kontroli podatkowych doszło dopiero z dniem 31 marca 2020 r., czyli w dacie wejścia w życie Nowelizacji Specustawy COVID-19. Nowelizacja Specustawy COVID-19 w tym aspekcie nie przewidziała retroaktywnego działania omawianej regulacji.

Strona albo kontrolowany może jednak być obowiązany do dokonania czynności na wezwanie organu, jeśli organ wykaże, że wymaga tego interes publiczny lub ważny interes strony albo kontrolowanego (art. 15zszs. ust. 4 Specustawy COVID-19).

III. Podsumowanie

Rozwiązania Tarczy Antykryzysowej w zakresie podatków można określić mianem fragmentarycznych. Nie polegały one na zaniechaniu poboru podatków czy wprowadzeniu zmian systemowych w dziedzinie opodatkowania. Trudni też powiedzieć, aby przyświecała im jakaś spójna koncepcja. Wydaje się, że prawodawca powinien rozważyć wprowadzenie dalej idących, względnie bardziej spójnych, instrumentów wsparcia przedsiębiorców w dziedzinie prawa podatkowego.

2. Alert bankowo-finansowy (Beata Paxford)

Zmiany wynikające z Ustawy z dnia 31 marca 2020 r. o zmianie ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem Covid – 19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych oraz niektórych innych ustaw (Ustawa Tarczowa):

- 1) **Możliwość zmiany umowy kredytu bankowego z mikro, małym i średnim przedsiębiorcą od 31 marca 2020 r.** Ustawa uprawnia bank do dokonania zmian w umowie kredytu zawartej z mikro, małym, średnim przedsiębiorcą (Ustawa Prawo Przedsiębiorców określa kto może być uważany za mikro/małego/średniego przedsiębiorcę).

Bank może zmienić umowę kredytu, jeśli kredytu udzielono przed 8 marca 2020 r. i zmiana umowy uzasadniona jest oceną sytuacji finansowej i gospodarczej kredytobiorcy dokonaną przez bank nie wcześniej niż 30 września 2019 r.

Bank musi mieć zgodę kredytobiorcy na dokonanie zmiany i zmiana umowy nie może powodować pogorszenia sytuacji finansowej i gospodarczej kredytobiorcy.

- 2) **Zmiany dla instytucji pożyczkowych od 31 marca 2020 r.**

Ustawa Tarczowa obniżyła limity pozaodsetkowych kosztów kredytu konsumenckiego do 45 % całkowitej kwoty kredytu. Co oznacza faktyczne zmniejszenie przychodów dla przedsiębiorców będących instytucjami pożyczkowymi. Co w konsekwencji może prowadzić do zmniejszenia konkurencji na rynku kredytów konsumenckich i uboższej oferty dla konsumentów.

Naruszenie nowych przepisów może zostać uznane za praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów w rozumieniu art. 24 ust. 2 Ustawy o Ochronie Konkurencji i Konsumentów (art. 8 d – 8 f Ustawy Tarczowej).

INNE ZMIANY I INICJATYWY:

- 3) **Pomoc dla przedsiębiorców z BGK**

BGK pracuje obecnie nad wdrożeniem rozwiązań pomocowych dla przedsiębiorców, w tym dopłaty do oprocentowania kredytów. Oprócz tego możliwe jest uzyskanie pomocy w ramach programu gwarancji *de minimis* adresowanych do przedsiębiorców, którzy na dzień 1 lutego 2020 r. nie mieli zaległości w ZUS i w US. Za udzielenie gwarancji nie jest pobierana prowizja.

BGK oferuje także gwarancje Biznesmax oraz gwarancje z funduszy gwarancji płynnościowych (więcej: <https://www.bgk.pl/pakietpomocy/systemy-gwarancji/>)

- 4) **Obniżka stóp procentowych od 9 kwietnia 2020 r.**

Rada Polityki Pieniężnej obniżyła stopę referencyjną NBP o 0,50 pkt. procentowych do wartości 0,50 %, stopę depozytową do wartości 0,00 %, stopę lombardową do 1,00 %, stopę dyskontową weksli do 0,55%, stopę redyskontową weksli do 0,60 % w skali roku.

- 5) **Obniżenie odsetek ustawowych.**

Obniżka stóp procentowych przez NBP spowodowała obniżkę odsetek ustawowych do 4 % w skali roku dla odsetek ustawowych, 8 % w skali roku dla maksymalnych odsetek ustawowych; 6

% w skali roku dla odsetek ustawowych za opóźnienie; 12 % w skali roku dla maksymalnych odsetek za opóźnienie.

6) Odsetki za opóźnienie w transakcjach handlowych.

Nie zmieniają się na razie odsetki za opóźnienie w transakcjach handlowych. Zgodnie z Obwieszczeniem Minister Rozwoju z 23 grudnia 2019 r. w sprawie wysokości odsetek ustawowych za opóźnienie w transakcjach handlowych w okresie od 1 stycznia 2020 do 30 czerwca 2020 r. odsetki te wynoszą:

9,5% w stosunku rocznym – w przypadku transakcji handlowych, w których dłużnikiem jest podmiot publiczny będący podmiotem leczniczym;

11,5% w stosunku rocznym – w przypadku transakcji handlowych, w których dłużnikiem nie jest podmiot publiczny będący podmiotem leczniczym.

(źródło: <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WMP20200000002/O/M20200002.pdf>)

7) Szykowane są także zmiany w Ustawie Prawo bankowe w zw. z implementacją Dyrektywy CRD V/rozporządzenia CRR II. Projekt ustawy o zmianie ustawy Prawo bankowe oraz niektórych innych ustaw z 19 marca 2020 r. przewiduje m.in. wprowadzenie instytucji finansowej spółki holdingowej i finansowej spółki holdingowej o działalności mieszanej zwolnienie z polityki wynagrodzeń małych instytucji finansowych i pracowników otrzymujących niskie wynagrodzenie, wprowadzenie osoby, której działalność zawodowa ma istotny wpływ na profil ryzyka banku; wprowadzenie standardowej metodyki i uproszczonej metodyki oceny ryzyka stopy procentowej, możliwość odwołania przez KNF z funkcji członka zarządu/rady nadzorczej banku etc.

Zmiany w ustawie mają objąć banki, domy maklerskie, oddziały banków zagranicznych, UKNF, BFG, KSF.

VIII. POSTĘPOWANIA I SPORY

1. Zmiany w przepisach regulujących postępowania przed sądami i organami administracji publicznej (Joanna Tkaczyk)

W związku z wejściem w życie ustawy z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych⁶ (dalej jako Ustawa COVID,) dokonano licznych zmian w wielu dziedzinach życia naszego kraju, jednak nie wprowadzono żadnych modyfikacji w zakresie wpływających terminów procesowych oraz terminów prawa materialnych. Wymagający tym samym od obywateli, w związku z nadal biegnącymi terminami, nakazu określonego się zachowania.

Dopiero nowelizacja Ustawy COVID z dnia 31 marca 2020 r. o zmianie ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych oraz niektórych innych ustaw⁷ (dalej jako Ustawa nowelizująca), uregulowała w pewnym zakresie kwestie zawieszenia terminów.

Należy w tym miejscu podkreślić, iż 31 marca 2020 r. wydano trzy akty prawne w randze ustawy dotyczące sytuacji panującej w kraju. Poza Ustawą nowelizującą wydano też akt prawny o zmianie niektórych ustaw w zakresie systemu ochrony zdrowia związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19⁸, w którym dokonano zmian w zakresie: Prawa farmaceutycznego, Państwowej Inspekcji Sanitarnej, diagnostyce laboratoryjnej, a przede wszystkim w ustawie o zawodach lekarza i lekarza dentystry, o zawodach pielęgniarki i położnej i o zawodzie fizjoterapeuty. Trzecim aktem prawnym z 31 marca 2020 r. była zmiana ustawy o systemie instytucji rozwoju⁹, która zmodyfikowała działalność Polskiego Funduszu Rozwoju, przyznając mu uprawnienia do obejmowania lub nabywania udziałów, akcji, warrantów subskrypcyjnych lub obligacji oraz przystępowaniu

do spółek osobowych, udzielaniu pożyczek, gwarancji i poręczeń, obejmowaniu lub nabywaniu jednostek uczestnictwa i certyfikatów inwestycyjnych funduszy inwestycyjnych oraz prowadzenia innej działalności inwestycyjnej.

Jednak najistotniejszym, szczególnie z punktu widzenia profesjonalnego pełnomocnika, były zmiany zawarte w Ustawie nowelizującej. Należy podkreślić, że przepisów o zawieszeniu biegu terminów i prawa materialnego (art. 15zzr ust.1 Ustawy COVID) i procesowych (art. 15zss ust. 1 Ustawy COVID) nie stosuje się do terminów związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19 oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych.

⁶ Ustawa z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych (Dz. U. z 2020 r. poz. 374);

⁷ Ustawa z dnia 31 marca 2020 r. o zmianie ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2020 r. poz. 568);

⁸ Ustawa z dnia 31 marca 2020 r. o zmianie niektórych ustaw w zakresie systemu ochrony zdrowia związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-1 (Dz.U. 2020 poz. 567);

⁹ Ustawa z dnia 31 marca 2020 r. o zmianie zmiana ustawy o systemie instytucji rozwoju (Dz.U. 2020 poz. 569);

ZAWIESZENIE BIEGU TERMINÓW PRAWA MATERIALNEGO

I. W artykule 1 punkcie 14 Ustawy nowelizującej został wprowadzony do Ustawy COVID artykuł 15zrz, który zawiesza w okresie obowiązywania stanu zagrożenia epidemicznego albo stanu epidemii ogłoszonego z powodu COVID-19, **bieg terminów przewidzianych w przepisach prawa materialnego administracyjnego**:

- 1) od zachowania których jest uzależnione udzielenie ochrony prawnej przed sądem lub organem,
- 2) do dokonania przez stronę czynności kształtujących jej prawa i obowiązki,
- 3) przedawnienia,
- 4) których niezachowanie powoduje wygaśnięcie lub zmianę praw rzeczowych oraz roszczeń i wierzytelności, a także popadnięcie w opóźnienie,
- 5) zawitych, z niezachowaniem których ustawa wiąże ujemne skutki dla strony,
- 6) do dokonania przez podmioty lub jednostki organizacyjne podlegające wpisowi do właściwego rejestru czynności, które powodują obowiązek zgłoszenia do tego rejestru, a także terminów na wykonanie przez te podmioty obowiązków wynikających z przepisów o ich ustroju

– **nie rozpoczyna się, a rozpoczęty ulega zawieszeniu na ten okres.**

Podkreślić należy, że *czynności dokonane w celu wykonania uprawnienia lub obowiązku w okresie wstrzymania rozpoczęcia albo zawieszenia biegu terminów są skuteczne.*

Wyjątki:

- Wstrzymanie rozpoczęcia i zawieszenie biegu terminów nie dotyczy terminów w rozpoznawanych przez sądy administracyjne sprawach pilnych, terminów w sprawach wyboru lub powołania organów, których kadencje są określone w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, terminów wyborów do organów jednostek samorządu terytorialnego oraz terminów w sprawach wniosków i pytań prawnych do Trybunału Konstytucyjnego. Sprawy pilne są to sprawy, w przypadku których ustawa określa termin ich rozpatrzenia przez sąd oraz sprawy wniosków o wstrzymanie wykonania aktu lub czynności.
 - Należy też podkreślić, że właściwy organ, sąd lub podmiot może wezwać obowiązane do dokonania czynności wynikających z przepisów prawa, w oznaczonym terminie i w zakresie, w jakim przepis ten zobowiązuje do dokonania czynności, jeżeli niepodjęcie czynności mogłoby spowodować niebezpieczeństwo dla życia lub zdrowia ludzi lub zwierząt, poważną szkodę dla interesu społecznego albo ze względu na grożącą niepowetowaną szkodę materialną. W takim przypadku obowiązany powinien wykonać obowiązek w oznaczonym terminie.
- II. W artykule 1 punkcie 14 Ustawy nowelizującej został wprowadzony do Ustawy COVID artykuł 15zrz ust.4, który wprowadził **zawieszenie jednego z terminów przewidzianych w przepisach Kodeksu Pracy**. W przypadku, gdy nie ustanowiono zarządu sukcesyjnego z chwilą śmierci pracodawcy, a termin do zawarcia porozumienia o kontynuowaniu zatrudnienia upływa w okresie obowiązywania stanu zagrożenia epidemicznego albo stanu epidemii ogłoszonego z powodu COVID-19 porozumienie, że stosunek pracy będzie kontynuowany na dotychczasowych zasadach może zostać zawarte w terminie 30 dni od dnia zakończenia tego okresu. Zawarcie porozumienia w tym terminie wywołuje takie skutki, jakie wywarłoby zawarcie porozumienia w terminie 30 dni od dnia śmierci pracodawcy.

III. W artykule 1 punkcie 14 Ustawy nowelizującej został wprowadzony do Ustawy COVID artykuł 15zzr ust.6, który **zawiesza biegu terminów prawa materialnego karnego w zakresie przedawnienia karalności oraz przedawnienia wykonania kary** - nie biegnie przedawnienie karalności czynu oraz przedawnienie wykonania kary w sprawach o przestępstwa, przestępstwa i wykroczenia skarbowe oraz w sprawach o wykroczenia.

ZAWIESZENIE BIEGU TERMINÓW PRAWA PROCESOWEGO

I. W artykule 1 punkcie 14 Ustawy nowelizującej został wprowadzony do Ustawy COVID artykuł 15zsz, który zawiesza w okresie obowiązywania stanu zagrożenia epidemicznego albo stanu epidemii ogłoszonego z powodu COVID-19, **bieg terminów procesowych i sądowych w:**

- a) postępowaniach sądowych, w tym sądownoadministracyjnych,
- b) postępowaniach egzekucyjnych,
- c) postępowaniach karnych,
- d) postępowaniach karnych skarbowych,
- e) postępowaniach w sprawach o wykroczenia,
- f) postępowaniach administracyjnych,
- g) postępowaniach i kontrolach prowadzonych na podstawie ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Ordynacja podatkowa,
- h) kontrolach celno-skarbowych,
- i) postępowaniach w sprawach, o których mowa w art. 15f ust. 9 ustawy z dnia 19 listopada 2009 r. o grach hazardowych (Dz.U. z 2019 r. poz. 847 i 1495 oraz z 2020 r. poz. 284),
- j) innych postępowaniach prowadzonych na podstawie ustaw

– nie rozpoczyna się, a rozpoczęty ulega zawieszeniu na ten okres.

Oznacza to zawieszenie wszelkich terminów procesowych zarówno w postępowaniach przed sądami powszechnymi, sądami administracyjnymi, jak i przed organami administracji publicznej. Oczywiście pojęcie „postępowań sądowych” jest nieostre, a wymienienie w kolejnych punktach postępowań karnych dodatkowo poddaje wątpliwość, jak szerokie jest to pojęcie i tylko *de facto* na podstawie domniemania możemy wskazać, że postępowania cywilne też są objęte tym zawieszeniem.

Na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości jest interpretacja tego przepisu, że prawo nie powinno działać wstecz. Dlatego terminy procesowe wskazane w specustawie, które biegnęły w dniu wejścia w życie ustawy tj. w dniu 31 marca 2020 r. - ulegają od dnia 31 marca 2020 r. zawieszeniu. Natomiast te, które miałyby rozpocząć swój bieg po tym terminie, biegu tego nie rozpoczną do czasu odwołania stanu epidemii lub zagrożenia epidemicznego.

Należy jednak przypomnieć, że czynności dokonane w tym okresie w postępowaniach i kontrolach są skuteczne.

Uwaga – możliwość delegowania do innego sądu spraw pilnych. W przypadku całkowitego zaprzestania czynności przez sąd powszechny z powodu COVID-19 prezes sądu apelacyjnego może wyznaczyć inny sąd równorzędny, położony na obszarze tej samej apelacji, jako właściwy do rozpoznawania spraw pilnych należących do właściwości sądu, który zaprzestał czynności. W przypadku całkowitego zaprzestania czynności przez wszystkie sądy powszechne na obszarze

apelacji z powodu COVID-19 Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego na wniosek prezesa sądu apelacyjnego, na którego obszarze sądy zaprzestały czynności, wyznacza inny sąd równorzędny, położony w miarę możliwości na obszarze sąsiedniej apelacji, jako właściwy do rozpoznawania spraw pilnych należących do właściwości sądu, który zaprzestał czynności - mając na względzie zapewnienie prawa do sądu oraz warunki organizacyjne sądów.

W przypadku całkowitego zaprzestania czynności przez wojewódzki sąd administracyjny z powodu COVID-19 Prezes Naczelnego Sądu Administracyjnego może wyznaczyć inny wojewódzki sąd administracyjny jako właściwy do rozpoznawania spraw pilnych należących do właściwości sądu, który zaprzestał czynności - mając na względzie zapewnienie prawa do sądu oraz warunki organizacyjne sądów.

Sąd wyznaczony jako sąd właściwy do rozpoznawania spraw pilnych pozostaje właściwy do zakończenia postępowania w danej instancji. Prezes właściwego sądu może zarządzić rozpoznanie każdej sprawy jako pilnej, jeżeli jej nierozpoznanie mogłoby spowodować niebezpieczeństwo dla życia lub zdrowia ludzi lub zwierząt, poważną szkodę dla interesu społecznego, albo ze względu na grożącą niepowetowaną szkodę materialną, a także gdy wymaga tego dobro wymiaru sprawiedliwości.

Wyjątki:

- **Wstrzymanie rozpoczęcia i zawieszenie biegu terminów nie dotyczy terminów w rozpoznawanych przez sądy w sprawach pilnych, terminów w sprawach wyboru lub powołania organów, których kadencje są określone w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, terminów wyborów do organów jednostek samorządu terytorialnego oraz terminów w sprawach wniosków i pytań prawnych do Trybunału Konstytucyjnego;**
- Przepisów art. 15zr ust. 1 i art. 15zs ust. 1 nie stosuje się do terminów związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19 oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych;
- Wstrzymanie i zawieszenie biegu terminów nie dotyczy kontroli i postępowań wskazanych odpowiednio w dziale V rozdziale 3 oddziale 3 oraz dziale VI rozdziale 2 ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. – Prawo zamówień publicznych. Prezes Krajowej Izby Odwoławczej, w porozumieniu z Prezesem Urzędu Zamówień Publicznych, może określić, w drodze zarządzenia szczegółowe warunki organizacji pracy Krajowej Izby Odwoławczej związane z zapewnieniem prawidłowego toku jej urzędowania oraz stosowane środki zapewniające bezpieczeństwo, mając na względzie konieczność podejmowania działań związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19.

postępowania cywilne/egzekucyjne

Zmiany w postępowaniu cywilnym dotyczą:

- 1) **wstrzymania rozpoczęcia i zawieszenia biegu terminów procesowych i sądowych** – uwaga: wstrzymanie rozpoczęcia i zawieszenie biegu terminów należy liczyć od 31 marca 2020 r.;
- 2) zawieszenie biegu lub wstrzymanie rozpoczęcia biegu wszelkich terminów procesowych nie dotyczy spraw pilnych:
 - a) o odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką;
 - b) o których mowa w ustawie z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (Dz.U. z 2018 r. poz. 1878 oraz z 2019 r. poz. 730 i 1690);
 - c) dotyczące umieszczenia lub przedłużenia pobytu nieletniego w schronisku dla nieletnich;

- d) dotyczące umieszczenia małoletniego cudzoziemca w placówce opiekuńczo-wychowawczej;
 - e) z zakresu postępowania wykonawczego w powyższych sprawach;
 - f) wniosków o ustanowienie kuratora w celu reprezentowania interesów małoletnich w postępowaniu przed sądem lub innym organem w sprawach pilnych;
 - g) o których mowa w ustawie z dnia 22 listopada 2013 r. o postępowaniu wobec osób z zaburzeniami psychicznymi stwarzających zagrożenie życia, zdrowia lub wolności seksualnej innych osób (Dz.U. z 2019 r. poz. 2203 oraz z 2020 r. poz. 278);
 - h) przesłuchania przez sąd osoby w trybie zabezpieczenia dowodu lub co do której zachodzi obawa, że nie będzie można jej przesłuchać na rozprawie;
 - i) *Prezes właściwego sądu może zarządzić rozpoznanie każdej sprawy jako pilnej, jeżeli jej nierozpoznanie mogłoby spowodować niebezpieczeństwo dla życia lub zdrowia ludzi lub zwierząt, poważną szkodę dla interesu społecznego, albo ze względu na groźącą niepowetowaną szkodę materialną, a także gdy wymaga tego dobro wymiaru sprawiedliwości.*
- 3) w wyjątkowych przypadkach strona lub uczestnik postępowania są obowiązani, na żądanie sądu, w wyznaczonym terminie, do dokonania czynności określonej w tym żądaniu;
 - 4) nie przeprowadza się rozpraw ani posiedzeń jawnych, z wyjątkiem rozpraw i posiedzeń jawnych w sprawach pilnych;
 - 5) **czynności dokonane w tym okresie pozostają skuteczne;**
 - 6) zaprzestanie czynności przez sąd prowadzący postępowanie lub kontrolę, w okresie zawieszenia biegu terminów procesowych, nie może być podstawą wywodzenia środków prawnych dotyczących beczynności, przewlekłości lub naruszenia prawa strony do rozpoznania sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki.

Pozostałe zmiany w procedurze cywilnej:

- W okresie obowiązywania stanu zagrożenia epidemicznego albo stanu epidemii ogłoszonego z powodu COVID-19 nie wykonuje się tytułów wykonawczych nakazujących opróżnienie lokalu mieszkalnego.

postępowania karne/karne skarbowe/w sprawach o wykroczenie

Zmiany w postępowaniu karnym dotyczą:

- 1) **wstrzymania rozpoczęcia i zawieszenia biegu terminów procesowych i sądowych** – uwaga: wstrzymanie rozpoczęcia i zawieszenie biegu terminów należy liczyć od 31 marca 2020 r.;
- 2) zawieszenie biegu lub wstrzymanie rozpoczęcia biegu wszelkich terminów procesowych nie dotyczy spraw pilnych:
 - a) wniosków o zastosowanie, przedłużenie i zmianę tymczasowego aresztowania;
 - b) w których jest stosowane zatrzymanie;
 - c) w których orzeczono środek zabezpieczający;
 - d) przesłuchania świadka w postępowaniu przygotowawczym przez sąd na podstawie art. 185a-185c albo art. 316 § 3 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 2020 r. poz. 30 i 413), gdy podejrzany jest zatrzymany;

- e) w przedmiocie europejskiego nakazu aresztowania;
 - f) w przedmiocie zarządzenia przerwy w wykonaniu kary w systemie dozoru elektronicznego;
 - g) o zastosowanie i przedłużenie środka detencyjnego w postaci umieszczenia cudzoziemca w strzeżonym ośrodku, o zastosowanie lub przedłużenie wobec niego aresztu dla cudzoziemców
 - h) w których wykonywana jest kara pozbawienia wolności albo inna kara lub środek przymusu skutkujący pozbawieniem wolności, jeżeli rozstrzygnięcie sądu dotyczy zwolnienia osoby pozbawionej wolności z zakładu karnego lub aresztu śledczego albo jest niezbędne do wykonania takiej kary lub środka przymusu w tym zakładzie lub areszcie;
 - i) Prezes właściwego sądu może zarządzić rozpoznanie każdej sprawy jako pilnej, jeżeli jej nierozpoznanie mogłoby spowodować niebezpieczeństwo dla życia lub zdrowia ludzi lub zwierząt, poważną szkodę dla interesu społecznego, albo ze względu na grożącą niepowetowaną szkodę materialną, a także gdy wymaga tego dobro wymiaru sprawiedliwości.
- 3) w wyjątkowych przypadkach strona lub uczestnik postępowania są obowiązani, na żądanie sądu, w wyznaczonym terminie, do dokonania czynności określonej w tym żądaniu;
 - 4) nie przeprowadza się rozpraw ani posiedzeń jawnych, z wyjątkiem rozpraw i posiedzeń jawnych w sprawach pilnych;
 - 5) **czynności dokonane w tym okresie pozostają skuteczne;**
 - 6) zaprzestanie czynności przez sąd prowadzący postępowanie lub kontrolę, w okresie zawieszenia biegu terminów procesowych, nie może być podstawą wywodzenia środków prawnych dotyczących beczynności, przewlekłości lub naruszenia prawa strony do rozpoznania sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki

Pozostałe zmiany w procedurze karnej:

- **przerwa w wykonywaniu kary pozbawienia wolności** - w okresie stanu zagrożenia epidemicznego lub stanu epidemii ogłoszonego z powodu COVID-19 sąd penitencyjny, na wniosek dyrektora zakładu karnego, zatwierdzony przez Dyrektora Generalnego Służby Więziennej, może udzielić skazanemu przerwy w wykonaniu kary pozbawienia wolności, chyba że istnieje uzasadnione przypuszczenie, że skazany w czasie pobytu poza zakładem karnym nie będzie przestrzegał porządku prawnego, w szczególności popełni przestępstwo, lub nie będzie stosował się do wytycznych, poleceń lub decyzji właściwych organów związanych z przeciwdziałaniem COVID-19 lub leczeniem zarażenia wirusem SARS-CoV-2. Dyrektor zakładu karnego może złożyć wniosek, jeżeli w jego ocenie udzielenie przerwy skazanemu może przyczynić się do ograniczenia albo wyeliminowania epidemii. Do wniosku dołącza się opinię o skazanym, sporządzoną przez administrację zakładu karnego, dotyczącą okoliczności będących podstawą udzielenia przerwy. *Nie stosuje się do skazanych: (i) za przestępstwo umyślne zagrożone karą pozbawienia wolności przekraczającą 3 lata; (ii) za przestępstwo nieumyślne na karę przekraczającą 3 lata pozbawienia wolności; (iii) w warunkach określonych w art. 64 § 1 i 2 lub art. 65 § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny (Dz.U. z 2019 r. poz. 1950 i 2128);*
- **wykonywanie kary pozbawienia wolności w odpowiednim zakładzie leczniczym** - w okresie stanu zagrożenia epidemicznego lub stanu epidemii ogłoszonego z powodu COVID-19, jeżeli skazanemu nie można udzielić przerwy w wykonaniu kary pozbawienia wolności, a ograniczenie

albo wyeliminowanie ryzyka zarażenia przez skazanego innej osoby nie jest możliwe w ramach działań podejmowanych w zakładzie karnym, dyrektor zakładu karnego może złożyć do sądu penitencjarnego wniosek, zatwierdzony przez Dyrektora Generalnego Służby Więziennej, o wykonywanie kary w postaci umieszczenia skazanego w odpowiednim zakładzie leczniczym. Do wykonywania kary w postaci umieszczenia skazanego w zakładzie leczniczym stosuje się odpowiednio przepisy wydane na podstawie art. 260 § 2 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks postępowania karnego.

- **posiedzeniu sądu penitencjarnego przy użyciu urządzeń technicznych umożliwiającym przeprowadzenie tej czynności na odległość** - w okresie obowiązywania stanu zagrożenia epidemicznego albo stanu epidemii ogłoszonego z powodu COVID-19, w wypadku gdy w posiedzeniu sądu penitencjarnego bierze udział skazany pozbawiony wolności, posiedzenie to może się odbyć przy użyciu urządzeń technicznych umożliwiającym przeprowadzenie tej czynności na odległość z jednoczesnym bezpośrednim przekazem obrazu i dźwięku. W miejscu przebywania skazanego w czynności tej bierze udział przedstawiciel administracji zakładu karnego lub aresztu śledczego.
- Nie popełnia przestępstwa określonego w art. 231 lub art. 296 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny, deliktu dyscyplinarnego ani czynu, o którym mowa w art. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 2004 r. o odpowiedzialności za naruszenie dyscypliny finansów publicznych, kto w okresie stanu epidemii ogłoszonego z powodu COVID-19, nabywając towary lub usługi niezbędne dla zwalczania tej epidemii narusza obowiązki służbowe lub obowiązujące w tym zakresie przepisy, jeżeli działa w interesie społecznym, zaś bez dopuszczenia się tych naruszeń nabycie tych towarów lub usług nie mogłoby zostać zrealizowane albo byłoby istotnie zagrożone.

postępowania sądowoadministracyjne

Zmiany w postępowaniu sądowoadministracyjnym dotyczą:

- 1) **wstrzymania rozpoczęcia i zawieszenia biegu terminów procesowych i sądowych** – uwaga: wstrzymanie rozpoczęcia i zawieszenie biegu terminów należy liczyć od 31 marca 2020 r.;
- 2) *w wyjątkowych przypadkach strona lub uczestnik postępowania są obowiązani, na żądanie sądu, w wyznaczonym terminie, do dokonania czynności określonej w tym żądaniu;*
- 3) nie przeprowadza się rozpraw ani posiedzeń jawnych, z wyjątkiem rozpraw i posiedzeń jawnych w sprawach pilnych; zawieszenie i wstrzymanie rozpoczęcia biegu wszelkich terminów procesowych z wyjątkiem spraw pilnych (sprawy pilne są to sprawy, w przypadku których ustawa określa termin ich rozpatrzenia przez sąd oraz sprawy wniosków o wstrzymanie wykonania aktu lub czynności);
- 4) Prezes właściwego sądu może zarządzić rozpoznanie każdej sprawy jako pilnej, jeżeli jej nierozpoznanie mogłoby spowodować niebezpieczeństwo dla życia lub zdrowia ludzi lub zwierząt, poważną szkodę dla interesu społecznego, albo ze względu na grożącą niepowetowaną szkodę materialną, a także gdy wymaga tego dobro wymiaru sprawiedliwości;
- 5) **czynności dokonane w tym okresie pozostają skuteczne;**
- 6) zaprzestanie czynności przez sąd prowadzący postępowanie lub kontrolę, w okresie zawieszenia biegu terminów procesowych, nie może być podstawą wywodzenia środków prawnych dotyczących bezczynności, przewlekłości lub naruszenia prawa strony do rozpoznania sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki

Pozostałe zmiany w procedurze sądowniczo-administracyjnej:

- **Rada Ministrów może, w drodze rozporządzenia, wstrzymać administracyjne postępowania egzekucyjne należności pieniężnych, określając w szczególności zakres terytorialny wstrzymania tych postępowań oraz okres, na który następuje to wstrzymanie, mając na względzie okres obowiązywania stanu zagrożenia epidemicznego i stanu epidemii w związku z COVID-19 oraz skutki nimi wywołane.**

postępowania administracyjne

Zmiany w postępowaniu administracyjnym dotyczą:

- 1) **wstrzymania rozpoczęcia i zawieszenia biegu terminów procesowych i sądowych** – uwaga: wstrzymanie rozpoczęcia i zawieszenie biegu terminów należy liczyć od 31 marca 2020 r.;
- 2) w wyjątkowych przypadkach strona lub uczestnik postępowania są obowiązani, na żądanie organu, w wyznaczonym terminie, do dokonania czynności określonej w tym żądaniu;
- 3) **nie przeprowadza się rozpraw ani posiedzeń;**
- 4) *czynności dokonane w tym okresie pozostają skuteczne;*
- 5) organ lub podmiot może z urzędu wydać odpowiednio decyzję w całości uwzględniającą żądanie strony lub uczestnika postępowania, zaświadczenie o braku podstaw do wniesienia sprzeciwu, wyrazić stanowisko albo wydać interpretację indywidualną;
- 6) nie stosuje się przepisów o bezczynności organów oraz o obowiązku organu i podmiotu, prowadzących odpowiednio postępowanie lub kontrolę, do powiadamiania strony lub uczestnika postępowania o niezafatwieniu sprawy w terminie;
- 7) organom lub podmiotom prowadzącym odpowiednio postępowanie lub kontrolę nie wymierza się kar, grzywien ani nie zasądza się od nich sum pieniężnych na rzecz skarżących za niewydanie rozstrzygnięć w terminach określonych przepisami prawa;
- 8) zaprzestanie czynności przez organ lub podmiot, prowadzące odpowiednio postępowanie lub kontrolę nie może być podstawą wywodzenia środków prawnych dotyczących bezczynności, przewlekłości lub naruszenia prawa strony do rozpoznania sprawy bez nieuzasadnionej zwłok;
- 9) organy stanowiące jednostek samorządu terytorialnego oraz działające kolegialnie organy: wykonawcze w jednostkach samorządu terytorialnego, w związkach jednostek samorządu terytorialnego, w związku metropolitalnym, w regionalnych izbach obrachunkowych oraz samorządowych kolegiach odwoławczych mogą zwoływać i odbywać obrady, sesje, posiedzenia, zgromadzenia lub inne formy działania właściwe dla tych organów, a także podejmować rozstrzygnięcia, w tym uchwały, z wykorzystaniem środków porozumiewania się na odległość lub korespondencyjnie (zdalny tryb obradowania);
- 10) kolegialne organy samorządów zawodowych, a także ich organy wykonawcze oraz inne organy wewnętrzne mogą podejmować uchwały przy wykorzystaniu środków bezpośredniego porozumiewania się na odległość lub w trybie obiegowym. Uchwała podjęta w trybie jest ważna, gdy wszyscy członkowie danego organu zostali powiadomieni o treści projektu uchwały i terminie oddania głosu oraz w głosowaniu wzięła udział co najmniej połowa członków tego organu;
- 11) bieg terminu:
 - (i) na milczące załatwienie sprawy,

- (ii) w innej sprawie, w której brak wyrażenia przez organ sprzeciwu, wydania decyzji, postanowienia albo innego rozstrzygnięcia uprawnia stronę lub uczestnika postępowania do podjęcia działania, dokonania czynności albo wpływa na zakres praw i obowiązków strony lub uczestnika postępowania,
 - (iii) na wyrażenie przez organ stanowiska albo wydanie interpretacji indywidualnej, z wyjątkiem interpretacji indywidualnej, o której mowa w ustawie z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Ordynacja podatkowa
- nie rozpoczyna się, a rozpoczęty ulega zawieszeniu

W postępowaniu administracyjnym nie przewidziano spraw pilnych. Wstrzymanie rozpoczęcia i zawieszenie biegu terminów dotyczy więc wszystkich rodzajów spraw administracyjnych

W związku z zawieszeniem biegu terminów procesowych organ administracji nie jest zobowiązany do przestrzegania terminów załatwiania spraw (art. 35 Kpa). Niewydanie przez organ administracji decyzji/udzieleniu pozwolenia nie stanowi beczynności, jak również nie uprawnia organu wyższego stopnia do nałożenia na ten organ kary pieniężnej.

Pozostałe zmiany w procedurze administracyjnej:

- **powierzenie wykonywanie zadań urzędu lub podmiotu, w całości albo w części, w określonym terminie, innemu urzędowi administracji publicznej** – w przypadku, gdy w okresie obowiązywania stanu zagrożenia epidemicznego albo stanu epidemii urząd administracji publicznej lub inny podmiot wykonujący zadania publiczne stanie się niezdolny do wykonywania zadań w całości albo w części, wojewoda może w drodze zarządzenia powierzyć wykonywanie zadań tego urzędu lub podmiotu, w całości albo w części, w określonym terminie, innemu urzędowi administracji publicznej lub podmiotowi wykonującemu zadania publiczne. W przypadku przemijającej przeszkody w wykonywaniu zadań i kompetencji wójta, burmistrza, prezydenta miasta, w okresie obowiązywania stanu zagrożenia epidemicznego albo stanu epidemii, spowodowanej niezdolnością do pracy z powodu choroby trwającej do 30 dni, jego zadania i kompetencje, w okresie tej niezdolności do pracy, przejmuje zastępca, a w gminach, w których powołano więcej niż jednego zastępcę - pierwszy zastępca.
- **Prawo budowlane** - do projektowania, budowy, przebudowy, remontu, utrzymania i rozbioru obiektów budowlanych, w tym zmiany sposobu użytkowania, nie stosuje się przepisów: (i) ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (Dz.U. z 2019 r., poz. 1186 ze zm.), (ii) ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. z 2020 r. poz. 293) oraz aktów planistycznych, o których mowa w tej ustawie, (iii) ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. z 2020 r., poz. 282), a w przypadku konieczności poszerzenia bazy do udzielania świadczeń zdrowotnych, także przepisów wydanych na podstawie art. 22 ust. 3, 4 i 4a ustawy z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej. Powadzenie robót budowlanych oraz zmiana sposobu użytkowania obiektu budowlanego lub jego części w związku z przeciwdziałaniem COVID-19 wymagają niezwłocznego poinformowania organu administracji architektoniczno-budowlanej. W informacji należy określić: (i) rodzaj, zakres i sposób wykonywania robót budowlanych oraz termin ich rozpoczęcia - w przypadku prowadzenia robót budowlanych; (ii) dotychczasowy i zamierzony sposób użytkowania obiektu budowlanego lub jego części - w przypadku zmiany sposobu użytkowania. Jeżeli prowadzenie robót budowlanych powoduje zagrożenie życia lub zdrowia ludzi, organ administracji architektoniczno-budowlanej, w drodze decyzji podlegającej natychmiastowemu wykonaniu, niezwłocznie ustala wymagania dotyczące niezbędnych zabezpieczeń ich prowadzenia.

- **Prawo zamówień publicznych - wstrzymanie i zawieszenie biegu terminów nie dotyczy kontroli i postępowań wskazanych** odpowiednio w dziale V rozdziale 3 oddziale 3 oraz dziale VI rozdziale 2 ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. – Prawo zamówień publicznych. Prezes Krajowej Izby Odwoławczej, w porozumieniu z Prezesem Urzędu Zamówień Publicznych, może określić, w drodze zarządzenia szczegółowe warunki organizacji pracy Krajowej Izby Odwoławczej związane z zapewnieniem prawidłowego toku jej urzędowania oraz stosowane środki zapewniające bezpieczeństwo, mając na względzie konieczność podejmowania działań związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19.
- **Prawo zamówień publicznych** - do zamówień na usługi lub dostawy niezbędne do przeciwdziałania COVID-19 nie stosuje się przepisów ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. - Prawo zamówień publicznych (Dz.U. z 2019 r., poz. 1843), jeżeli zachodzi wysokie prawdopodobieństwo szybkiego i niekontrolowanego rozprzestrzeniania się choroby lub jeżeli wymaga tego ochrona zdrowia publicznego.
- **wypłata odszkodowań** - jeżeli termin wypłacenia odszkodowania, o którym mowa w art. 14 ust. 1 albo 2 ustawy z dnia 22 maja 2003 r. o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych, lub dopełnienia obowiązku, o którym mowa w art. 14 ust. 3 tej ustawy, przypadają w okresie obowiązywania stanu zagrożenia epidemicznego albo stanu epidemii, w przypadku niewypłacenia przez zakład ubezpieczeń odszkodowania w terminie, o którym mowa w art. 14 ust. 1 albo 2 tej ustawy, lub niedopełnienia obowiązku, o którym mowa w art. 14 ust. 3 tej ustawy, organ nadzoru może zastosować wobec zakładu ubezpieczeń środki nadzorcze określone w art. 362 ust. 1 pkt 1 lub 2 ustawy z dnia 11 września 2015 r. o działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej (Dz.U. z 2019 r., poz. 381, 730 i 2217).
- **cudzoziemcy** – jeżeli termin do opuszczenia przez cudzoziemca terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, o którym mowa w art. 299 ust. 6 ustawy z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach wypada w okresie obowiązywania stanu zagrożenia epidemicznego albo stanu epidemii ogłoszonych w związku z COVID-19, termin ten ulega przedłużeniu do upływu 30. dnia następującego po odwołaniu tego ze stanów, który obowiązywał jako ostatni.
- **cudzoziemcy** - jeżeli termin do złożenia wniosku o udzielenie zezwolenia na pobyt czasowy, o którym mowa w art. 105 ust. 1 ustawy z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach (Dz.U. z 2020 r. poz. 35) wypada w okresie stanu zagrożenia epidemicznego lub stanu epidemii, ogłoszonego w związku z zakażeniami wirusem SARS-CoV-2, termin ten ulega przedłużeniu do upływu 30 dnia następującego po dniu odwołania tego ze stanów, który obowiązywał jako ostatni.
- **cudzoziemcy** - jeżeli ostatni dzień okresu pobytu cudzoziemca na podstawie wizy krajowej przypada w okresie stanu zagrożenia epidemicznego lub stanu epidemii, ogłoszonego w związku z zakażeniami wirusem SARS-CoV-2, okres pobytu na podstawie tej wizy oraz okres ważności tej wizy ulega przedłużeniu z mocy prawa do upływu 30. dnia następującego po dniu odwołania tego ze stanów, który obowiązywał jako ostatni.
- **cudzoziemcy** - jeżeli ostatni dzień ważności zezwolenia na pracę, o którym mowa w art. 88 ust. 1 pkt 1-5 lub ust. 2 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz.U. z 2019 r. poz. 1482, 1622, 1818 i 2473 oraz z 2020 r. poz. 278), przypada w okresie stanu zagrożenia epidemicznego lub stanu epidemii, ogłoszonego w związku z zakażeniami wirusem SARS-CoV-2, okres ważności tego zezwolenia na pracę ulega przedłużeniu z mocy prawa do upływu 30. dnia następującego po dniu odwołania tego ze stanów, który obowiązywał

jako ostatni. Przepis zdania pierwszego stosuje się odpowiednio do decyzji o przedłużeniu zezwolenia na pracę lub przedłużeniu zezwolenia na pracę sezonową.

- **użytkowanie wieczyste** - przy przekształceniu prawa użytkowania wieczystego gruntów zabudowanych na cele mieszkaniowe w prawo własności tych gruntów opłatę należną za rok 2020 wnosi się w terminie do dnia 30 czerwca 2020 r.
- W okresie obowiązywania stanu zagrożenia epidemicznego albo stanu epidemii ogłoszonego z powodu COVID-19 nie wykonuje się tytułów wykonawczych nakazujących opróżnienie lokalu mieszkalnego.
- **maksymalne ceny lub maksymalne marże hurtowe i detaliczne stosowane w sprzedaży towarów lub usług mających istotne znaczenie dla ochrony zdrowia** - Minister właściwy do spraw gospodarki w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw zdrowia oraz ministrem właściwym do spraw rolnictwa i rozwoju wsi może, w drodze rozporządzenia, ustalić maksymalne ceny lub maksymalne marże hurtowe i detaliczne stosowane w sprzedaży towarów lub usług mających istotne znaczenie dla ochrony zdrowia lub bezpieczeństwa ludzi lub kosztów utrzymania gospodarstw domowych
- **odpady komunalne** - Wojewoda może, w drodze zarządzenia, zmienić lub wyłączyć wymagania dotyczące selektywnego zbierania odpadów komunalnych, określone w regulaminie utrzymania czystości i porządku w gminie oraz w przepisach wydanych na podstawie art. 4a ust. 1 ustawy z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach (Dz.U. z 2019 r. poz. 2010 i 2020 oraz z 2020 r. poz. 150 i 284).
- **podatek od nieruchomości** - Rada gminy może wprowadzić, w drodze uchwały, za część roku 2020, zwolnienia z podatku od nieruchomości: gruntów, budynków i budowli związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej, wskazanym grupom przedsiębiorców, których płynność finansowa uległa pogorszeniu w związku z ponoszeniem negatywnych konsekwencji ekonomicznych z powodu COVID-19.
- **podatek od nieruchomości** - Rada gminy może przedłużyć, w drodze uchwały, wskazanym grupom przedsiębiorców, których płynność finansowa uległa pogorszeniu w związku z ponoszeniem negatywnych konsekwencji ekonomicznych z powodu COVID-19, terminy płatności rat podatku od nieruchomości, płatnych w kwietniu, maju i czerwcu 2020 r., nie dłużej niż do dnia 30 września 2020 r.
- **bieg terminów na wniesienie sprzeciwu wobec zgłoszenia znaku towarowego** - w okresie od dnia 8 marca 2020 r. do dnia 30 czerwca 2020 r. bieg terminu na wniesienie sprzeciwu wobec zgłoszenia znaku towarowego, o którym mowa w ustawie z dnia 30 czerwca 2000 r. - Prawo własności przemysłowej (Dz.U. z 2020 r. poz. 286 i 288), oraz terminu na złożenie w Urzędzie Patentowym Rzeczypospolitej Polskiej tłumaczenia patentu europejskiego na język polski, jak również terminu na złożenie tłumaczenia na język polski ograniczonego lub zmienionego patentu europejskiego, o których mowa w ustawie z dnia 14 marca 2003 r. o dokonywaniu europejskich zgłoszeń patentowych oraz skutkach patentu europejskiego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. z 2016 r. poz. 2), nie rozpoczyna się, a rozpoczęty przerywa się. Terminy biegną na nowo od dnia 1 i lipca 2020 r.
- **bieg terminów na wniesienie sprzeciwu wobec zgłoszenia znaku towarowego** - w przypadku dokonywania przez podmiot podlegający kontroli celno-skarbowej czynności w zakresie produkcji, przemieszczania i zużycia wyrobów akcyzowych, w szczególności ich wytwarzania, uszlachetniania, przerabiania, skażania, rozlewu, przyjmowania, magazynowania, wydawania, przewozu i niszczenia, oraz w zakresie stosowania i oznaczania tych wyrobów znakami akcyzy

w okresie od dnia 1 kwietnia 2020 r. do dnia odwołania stanu zagrożenia epidemicznego albo stanu epidemii ogłoszonego w związku z COVID-19, naczelnik urzędu celno-skarbowego na podstawie analizy ryzyka, może odstąpić od:

- 1) obecności kontrolującego przy przeprowadzeniu czynności podlegającej kontroli celno-skarbowej;
- 2) dokonania czynności określonej w przepisach wydanych na podstawie art. 90 ustawy z dnia 16 listopada 2016 r. o Krajowej Administracji Skarbowej (Dz. U. z 2020 r. poz. 505) przez tego kontrolującego.

Naczelnik urzędu celno-skarbowego powiadamia podmiot o odstąpieniu od obecności kontrolującego przy przeprowadzeniu czynności podlegającej kontroli celno-skarbowej lub od dokonania czynności przez kontrolującego. Podmiot przekazuje niezwłocznie naczelnikowi urzędu celno-skarbowego informację o przebiegu przeprowadzonych czynności.

- **podatki** - złożenie organowi podatkowemu zeznania o wysokości osiągniętego dochodu (poniesionej straty) za 2019 r. oraz wpłacenie należnego podatku dochodowego od osób fizycznych po upływie terminu na jego złożenie, nie później jednak niż w terminie do dnia 31 maja 2020 r. jest równoznaczne ze złożeniem przez podatnika podatku dochodowego od osób fizycznych zawiadomienia, o którym mowa w art. 16 § 4 ustawy z dnia 10 września 1999 r. - Kodeks karny skarbowy (Dz.U. z 2020 r. poz. 19). W takim przypadku organ nie wszczyna postępowania w sprawie o przestępstwo skarbowe lub wykroczenie skarbowe, a wszczęte umarza.
- **podatki** - w przypadku **wniosek o wydanie interpretacji indywidualnej złożonych i nierozpatrzonej do dnia wejścia w życie Ustawy Nowelizującej** oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych oraz niektórych innych ustaw oraz złożonych od dnia wejścia w życie tej ustawy do dnia odwołania stanu zagrożenia epidemicznego i stanu epidemii ogłoszonego w związku z COVID-19, trzymiesięczny termin, o którym mowa w art. 14d § 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. - Ordynacja podatkowa, przedłuża się o 3 miesiące. Przedłużenie terminu pozostaje bez wpływu na termin do wydania interpretacji ogólnych na wniosek, o których mowa w art. 14a § 1 pkt 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. - Ordynacja podatkowa. Minister właściwy do spraw finansów publicznych może, w drodze rozporządzenia, przedłużać w przypadku, o którym mowa w ust. 1, termin do wydania interpretacji indywidualnej, o którym mowa w art. 14d § 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. - Ordynacja podatkowa, o dalsze okresy, nie więcej jednak niż o 3 miesiące, uwzględniając skutki wywołane COVID-19. Czynności podejmowane pozostają ważne.

PODSUMOWANIE

Zgodnie z art. 14a i art. 15zss Ustawy COVID oraz Ustawy nowelizującej wprowadzono zawieszenie wszelkich terminów zarówno w postępowaniach przed sądami powszechnymi, sądami administracyjnymi, jak i przed organami administracji publicznej. W tym miejscu należy wskazać, że zawieszenie biegu terminu już rozpoczętego jest równoznaczne z wstrzymaniem biegu rozpoczęcia terminu, który jeszcze nie zaczął biec. Skutkiem jest brak rozpoczęcia się biegu terminów procesowych w sprawach oraz zawieszenie biegu terminów już rozpoczętych. Skutek ten trwa jedynie w okresie stanu zagrożenia epidemicznego lub stanu epidemii wprowadzonego na skutek zagrożenia COVID-19. Dopiero w przypadku odwołania stanu zagrożenia epidemicznego lub stanu epidemii, terminy, które nie uległy rozpoczęciu –rozpoczynają swój bieg, natomiast terminy, które uległy zawieszeniu – biegają dalej. Następuje to również z mocy prawa, tj. z chwilą odwołania jednego z tych stanów przez

Ustawodawcę. Dochowanie terminów przez strony będzie badane przez organy i sądy, przede wszystkim w przypadku terminów od zachowania których jest uzależnione udzielenie stronie ochrony prawnej zarówno przed organem jak i przed sądem oraz w przypadku terminów niezbędnych do dokonania czynności kształtujących prawa i obowiązki danej strony na co wprost wskazuje art. 15zrz ust 1 pkt 1 i 2 Ustawy nowelizującej. Pomimo ograniczeń organy w wyjątkowych przypadkach mogą zobowiązać stronę, w wyznaczonym terminie, do dokonania czynności określonej w tym żądaniu. W tym miejscu należy wskazać, że czynności dokonane w okresie stanu zagrożenia epidemicznego lub stanu epidemii w są skuteczne. Nadto organ administracji publicznej może z urzędu wydać decyzję w całości uwzględniającą żądanie strony lub uczestnika postępowania, wyrazić stanowisko albo wydać interpretację indywidualną. Należy podkreślić, iż organ może wydać decyzję, co nie oznacza, że jest zobowiązany do jej wydania. Zawieszenie biegu terminów procesowych odnosi się również do terminów załatwiania spraw przez organy, w związku z czym termin załatwienia sprawy przedłuża się, a brak jest również podstaw do złożenia skargi na bezczynność organów albo przewlekłości postępowania. Zawieszenie i nierozpoczęcie biegu terminów nie dotyczy spraw pilnych. Sprawy pilne zostały wskazane w postępowaniach cywilnych, karnych i sądownoadministracyjnych. Nie ma tego katalogu w postępowaniach administracyjnych.

Prowadzenie korespondencji z organami i sądami

Ustawa COVID i Ustawa nowelizująca nie wskazują zasad prowadzenia korespondencji z organami i sądami. Obecnie skuteczne pozostaje doręczenie za pośrednictwem Poczty Polskiej (np. deklaracje PIT), elektronicznej (e-deklaracje), platformy e-PUAP (prowadzenie postępowań podatkowych, wnioski odwołania) i ewentualne odpowiadanie na wezwania organów podatkowych za pośrednictwem poczty elektronicznej.

Terminy materialne w prawie administracyjnym

Zawieszeniu ulegają terminy prawa materialnego administracyjnego.

2. Postępowanie przed Urzędem Patentowym RP (Monika Witkowska)

Ustawa wprost reguluje kwestię biegu terminów na:

- sprzeciwy wobec zgłoszeń znaków towarowych
- walidacje

Terminy, które przypadają w okresie od 8 marca do 30 czerwca 2020 r. nie rozpoczynają się, a rozpoczęte terminy ulegają przerwaniu. Ich bieg rozpoczyna się na nowo od **1 lipca 2020 r.**

W zakresie wszystkich pozostałych terminów na dokonywanie czynności przed Urzędem Patentowym RP, brak jest szczegółowej regulacji. W szczególności, 1 lipca 2020 r. jako nowy termin początku biegu terminu nie dotyczy sprzeciwów wobec decyzji o udzieleniu patentu, prawa ochronnego na wzór użytkowy lub prawa z rejestracji wzoru przemysłowego.

Ustawa zawiera natomiast ogólne przepisy odnoszące się do terminów wynikających z:

- przepisów prawa administracyjnego i
- terminów procesowych w postępowaniu administracyjnym,

wskazując, że bieg takich terminów nie rozpoczyna się, a rozpoczęty ulega zawieszeniu w okresie obowiązywania stanu zagrożenia epidemicznego i stanu epidemii.

Urząd Patentowy RP udostępnił komunikat dotyczący tarczy antykryzysowej w zakresie postępowania przed Urzędem, w którym potwierdził, że zawieszeniu ulegają pozostałe terminy postępowania przed Urzędem. Oznacza to, że terminy które biegły w dacie wejścia w życie ustawy o tarczy antykryzysowej tj. w dniu 31 marca 2020 r. podlegają zawieszeniu i po odwołaniu stanu zagrożenia epidemicznego albo stanu epidemii będą biec nadal. Ich bieg nie rozpoczyna się nowo.

Jeśli chodzi o terminy, które nie zaczęły biec przed wejściem ustawy w życie - np. doręczono wezwanie do usunięcia braków formalnych pisma 10 kwietnia 2020 r. - ich bieg rozpoczyna się po ustaniu zagrożenia epidemicznego albo stanu epidemii. W takim przypadku termin na uzupełnienie braków biegnie po odwołaniu stanu zagrożenia epidemicznego albo stanu epidemii.

W Urzędzie Patentowym RP wstrzymane zostały również posiedzenia kolegiów orzekających ds. spornych w bieżących sprawach. Urząd pracuje nad przeprowadzaniem rozpraw Kolegiów Orzekających w formie on-line.

Nowe zasady postępowania przed Urzędem Patentowym RP mają na celu zabezpieczenie stron w przypadkach, kiedy nie jest możliwe bądź jest utrudnione podjęcie czynności przed organem.

Tym niemniej, wszystkie działania podejmowane w sprawach, nawet jeśli terminy na ich dokonanie są zawieszane bądź przerwane, są ważne i skuteczne.

Pracownicy Kancelarii Urzędu Patentowego pracują w trybie zmianowym, jak również zdalnie. Tym samym, możliwe jest składanie pism w bieżących sprawach, zarówno drogą pocztową, jak i elektroniczną.

3. Alternatywne metody rozwiązywania sporów i konfliktów w dobie pandemii Covid-19 (Katarzyna Przyłuska-Ciszewska)

W prezentowanych regulacjach prawnych zwanych Tarcza Antykryzysowa nie znalazły się żadne nowe przepisy dotyczące innych niż sądowe sposoby na rozwiązywania sporów i konfliktów powstałych pomiędzy stronami stosunków cywilnoprawnych.

Niemniej jednak warto przypomnieć, że obecne regulacje, szczególnie zawarte w Księdze I Tytule VI Dziale II Kodeksu postępowania cywilnego (przepisy od art. 183¹ do 183¹⁵) zawierają wystarczające normy niezbędne do przeprowadzenia mediacji, negocjacji, a nawet postępowania arbitrażowego *ad hoc*, w tym tzw. Arb- med (arbitrażu połączonego z mediacją).

Mediacja jest dobrowolną, poufną metodą rozwiązywania sporu, w której strony sporu, z pomocą bezstronnego i neutralnego mediatora, prowadzi negocjacje i samodzielnie dochodzą do satysfakcjonującego porozumienia.

Zastosowanie mediacji jest możliwe we wszystkich sprawach, w których prawo dopuszcza zawarcie ugody.

Przedmiotem mediacji mogą być na przykład sprawy o zapłatę, odszkodowanie, zniesienie współwłasności, sprawy pracownicze, rozwiązanie lub niewykonanie umowy, podział majątku dorobkowego, dział spadku oraz sprawy dotyczące sporów sąsiedzkich.

Pośrednio mediacja wykorzystywana jest także w sprawach, w których wydanie wyroku jest konieczne (a ugoda nie jest formalnie dopuszczalna np. sprawy o rozwód). Wówczas w mediacji można ustalić zgodne wnioski stron zmierzające do rozstrzygnięcia sądowego akceptowalnego przez obie strony.

Mediacja jest dobrowolna. Prowadzi się ją na podstawie umowy o mediację albo postanowienia sądu kierującego strony do mediacji. Umowa może być zawarta także przez wyrażenie przez stronę zgody na mediację, gdy druga strona złożyła wniosek o mediację do sądu lub mediatora.

W odniesieniu do spraw, które już zostały skierowane do sądu mediacja wydaje się zatem być jedynym sposobem na uniknięcie odroczenia, odwołania czy zmiany terminu, przełożenia sprawy na kolejne długie miesiące, jeśli nie lata. Mam tu na myśli także sprawy apelacyjne, których terminy rozpraw zostały wyznaczone po długim czasie oczekiwania, na dni przypadające w okresie trwającej pandemii. Każda z takich spraw może być na wniosek stron, ale też z urzędu, skierowana do mediacji, aż do prawomocnego zakończenia sprawy. Brak sprzeciwu stron na mediację jest warunkiem rozpoczęcia postępowania mediacyjnego.

Postępowanie mediacyjne nie jest jawne. Mediator jest obowiązany zachować w tajemnicy fakty, o których dowiedział się w związku z prowadzeniem mediacji, chyba że strony zwolnią go z tego obowiązku. Zatem, nawet fakt odbycia rozmów przez strony przy udziale mediatora nie musi podlegać ujawnieniu w dalszym toku sprawy, jeśli nie dojdzie do porozumienia kończącego spor w całości.

W czasach izolacji i ograniczenia możliwości przemieszczania się i spotykania szczególnego znaczenia nabierają regulacje odnoszące się do prowadzenia mediacji on-line za pomocą środków porozumiewania się na odległość.

Zgodnie z art. 183¹¹ kpc wyznaczenie posiedzenia mediacyjnego przez mediatora nie jest wymagane, jeżeli strony zgodzą się na przeprowadzenie mediacji bez posiedzenia mediacyjnego (on-line, telefonicznie).

Z takiej mediacji przeprowadzonej z użyciem Internetu czy telefonicznej mediator jest zobowiązany sporządzić protokół, w którym oznacza jedynie miejsce i czas przeprowadzenia mediacji, a także imię, nazwisko (nazwę) i adresy stron, imię i nazwisko oraz adres mediatora, a ponadto wynik mediacji, czyli czy zawarto ugodę, czy nie. Protokół podpisuje tylko mediator. Jeżeli strony sporu zawarły ugodę przed mediatorem, mediator zamieszcza treść ugody w protokole albo załącza dokument ugody do protokołu. Zasadniczo strony podpisują wynegocjowaną ugodę, niemniej jednak przepis art. 183¹² § 2 kpc pozwala mediatorowi na stwierdzenie niemożności podpisania ugody przez strony (np. w sytuacji epidemiologicznego zakazu odbywania spotkań) i odnotowanie tego w protokole.

Po zawarciu ugody mediator niezwłocznie składa protokół w sądzie, który byłby właściwy do rozpoznania sprawy według właściwości ogólnej lub wyłącznej, a odpisy protokołu doręcza także stronom. Sąd zatwierdza ugodę niezwłocznie, i nadaje jej klauzulę wykonalności, chyba że ugoda jest sprzeczna z prawem lub zasadami współżycia społecznego albo zmierza do obejścia prawa, a także gdy jest niezrozumiała lub zawiera sprzeczności.

Finalnie ugoda zawarta przed mediatorem ma po jej zatwierdzeniu przez sąd moc prawną ugody zawartej przed sądem.

Cała procedura nie powinna trwać dłużej niż tydzień, jeśli faktycznie stronom zależy na szybkim i stabilnym uregulowaniu spornych stosunków bez angażowania w to niedziałającego obecnie wymiaru sprawiedliwości.

Mediacja może być wykorzystana do renegotjacji warunków umowy najmu, rozmów na temat zmiany warunków pracy, czy ustalenia kontaktów z małoletnim. W umowach gospodarczych w mediacji można ustalać terminy odbioru robót, sposoby zapłaty wynagrodzenia oraz zmieniać zapisy umów w stanach wymagających współpracy i zaangażowania obu stron.

Mediator pozostaje neutralny, niezależny i bezstronny, jednak na zgodny wniosek obu stron może także w sprawach wymagających wiedzy specjalistycznej podać/zaproponować własne rozwiązanie, które jego zdaniem godzi interesy i potrzeby wszystkich stron i jest do zaakceptowania.

Takiego rozwiązania strony nie muszą przyjąć i mogą zawsze od mediacji odstąpić, ale często wiedza i doświadczenie profesjonalnego mediatora czyni z niego sprawiedliwego „arbitra”, którego propozycja wydaje się być najlepszym rozwiązaniem.

Mediacja jest procesem szybkim, elastycznym i znacznie tańszym niż postępowanie sądowe, a efektem jej sprawnego poprowadzenia jest zakończenie sporu i porozumienie.

IX. PRAWO KARNE

1. Prawo karne a pandemia z perspektywy przedsiębiorcy (Katarzyna Dąbrowska)

Zmiany wprowadzone na podstawie tarczy antykryzysowej w zakresie prawa karnego wydaje się, że co do zasady nie dotyczą przedsiębiorców. Najistotniejsze z nich wydają się dotyczyć wykonywania kary (m.in. zmiany dotyczące dozoru elektronicznego, możliwości uzyskania przerwy w odbywaniu kary), katalogu spraw pilnych oraz środków zapobiegawczych stosowanych w postępowaniu karnym.

Jednakże, są trzy kwestie wynikające z ustawy antykryzysowej, które wymagają zwrócenia uwagi przedsiębiorcy:

1. wprowadzenie kontratypów (tj. przypadków wyłączenie odpowiedzialności karnej) w zakresie odpowiedzialności karnej za przestępstwa z art. 296 k.k. (tzw. przestępstwo niegospodarności) oraz art. 231 k.k. (nadużycie uprawnień przez funkcjonariusza publicznego),
2. zawieszenie biegu terminów przedawnienia,
3. Odpowiedzialność karna za wprowadzone w ustawie Prawo farmaceutyczne przestępstwa.

O ile kwestie związane z pkt. 3 będą dotyczyły tylko niektórych przedsiębiorców, zajmujących się handlem konkretnymi produktami leczniczymi, wyrobami medycznymi lub środkami spożywczymi specjalnego przeznaczenia żywnościowego, o tyle pierwsze dwie wymienione kwestie są istotne z punktu widzenia każdego przedsiębiorcy.

Ad. 1 Kontratypy odpowiedzialności karnej.

Tarcza antykryzysowa przewiduje wyłączenie odpowiedzialności karnej w trzech przepisach

- A. **10c i art. 15w tarczy antykryzysowej**, które stanowią, że nie popełnia przestępstwa określonego w art. 231 lub art. 296 Kodeksu karnego, deliktu dyscyplinarnego ani czynu, o którym mowa w art. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 2004 r. o odpowiedzialności za naruszenie dyscypliny finansów publicznych, kto w okresie stanu zagrożenia epidemicznego lub stanu epidemii ogłoszonego z powodu COVID-19, nabywając towary lub usługi niezbędne dla zwalczania tej choroby zakaźnej, narusza obowiązki służbowe lub obowiązujące w tym zakresie przepisy, jeżeli działa w interesie społecznym, zaś bez dopuszczenia się tych naruszeń nabycie tych towarów lub usług nie mogłoby zostać zrealizowane albo byłoby istotnie zagrożone;
- B. **15t tarczy antykryzysowej**, który stanowi, że nie popełnia przestępstwa, o którym mowa w art. 296 § 1 – 4 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny, kto nie ustala lub nie dochodzi od strony umowy, o której mowa w art. 15r ust. 1 Ustawy (dot. zamówienia publicznego, w rozumieniu ustawy z dn. 29 stycznia 2004 r. – Prawo zamówień publicznych [Dz.U. z 2019 r., poz. 1843] – przyp. autora), należności powstałych w związku z niewykonaniem lub nienależytym wykonaniem umowy w sprawie zamówienia publicznego na skutek okoliczności związanych z wystąpieniem COVID-19, o których mowa w art. 15r ust. 1 Ustawy lub zmienia umowę w sprawie zamówienia publicznego zgodnie z art. 15 r ust 4 Ustawy;

Co wynika z ww. przepisów? Przede wszystkim, że władze państwowe mają świadomość, iż możliwe jest w aktualnym stanie epidemii czy też zagrożenia epidemiologicznego podejmowanie decyzji gospodarczych niekorzystnych ekonomicznie z punktu widzenia pojedynczego podmiotu, chociażby mających duże znaczenie i wartość społeczną. Decyzji, które pomimo, iż są konieczne lub wskazane na przykład ze względów społecznej solidarności, mogą spełniać przesłanki czynów zabronionych. Dla przedsiębiorcy oznacza to konieczność większej dbałości o udokumentowanie podejmowanych decyzji gospodarczych, w sposób, który umożliwi podjęcie ich realną obronę przed organami ścigania w przyszłości. Należy bowiem pamiętać, że decyzje gospodarcze małych i średnich przedsiębiorstw mogą być przedmiotem zainteresowania ich kontrahentów, osób osiągających zysk z działalności przedsiębiorstwa, pracowników czy też bezpośrednio organów ścigania przy analizowaniu działalności większych przedsiębiorstw tak jak często miało to miejsce w okresie przed pandemią. Chociaż ogólnie odczuwalny jest duch wsparcia i solidarności, media już donoszą o różnego rodzaju przypadkach wykorzystania w celach przestępczych aktualnej sytuacji.

Przygotowanie uzasadnienia podejmowanej decyzji gospodarczej powinno mieć na względzie jej racjonalność konkretnie w dacie jej podejmowania, stan wyższej konieczności czy też możliwość uznania jej za eksperymentalną w świetle odpowiednich przepisów kodeksu karnego, tj. w świetle innych – standardowych – przepisów wyłączających odpowiedzialność karną. Ponadto należy pamiętać, że aktualnie wszyscy żyjemy informacjami dotyczącymi stanu rozwoju pandemii, wprowadzanych ograniczeń czy też ich kolejnych zmian, aktualnej sytuacji gospodarczej, sugestiami co do rozwoju problemów ekonomicznych etc. Za kilka lat ta wiedza nie będzie już tak łatwo dostępna i oczywista.

Z punktu widzenia przedsiębiorcy głębsza analiza znaczenia poszczególnych przesłanek wyłączających odpowiedzialność karną na podstawie ww. przepisów nie będzie miała większego znaczenia, gdyż biorąc pod uwagę ich treść dotyczą ona prawie wyłącznie osób działających bezpośrednio lub pośrednio w imieniu państwa. Dla porządku jednak wskazać należy, że przepisy wskazane w pkt. A dotyczące nabywania towarów i usług istotnych dla walki z pandemią są niejasne, przez odwołania do klauzuli generalnej *interesu społecznego*, a ponadto kryterium istotnego zagrożenia realizacji tej transakcji. Ostatni z przepisów – wskazany w pkt. B i dotyczący zamówień publicznych wydaje się być bardziej konkretny dotyczy bowiem kwestii dochodzenia prawidłowego wykonania umowy bez odesłania do jakichkolwiek kryteriów.

Dla porządku dodać należy jedynie, że nie wprowadzono jak również nie jest przedmiotem dyskusji kwestia wprowadzenia jakichkolwiek regulacji prawno-karnych, które umożliwiłyby

Ad. 2 Zawieszenie biegów przedawnienia.

W świetle tarczy antykryzysowej w okresie stanu zagrożenia epidemicznego lub stanu epidemii ogłoszonego z powodu COVID bieg terminów procesowych i sądowych w postępowaniach karnych, karnych skarbowych, postępowaniach w sprawach o wykroczenia, kontrolach celno-skarbowych oraz innych postępowań prowadzonych na podstawie ustaw – nie rozpoczyna się, a rozpoczęty ulega zawieszeniu na ten okres (tak **art. 15zsz. ust. 1 pkt 3, 4, 5, 8 i 10 tarczy antykryzysowej w zw. z art. 15zsz. ust. 2 tarczy antykryzysowej i art. 15zsz. ust. 6 tarczy antykryzysowej**). Wstrzymanie rozpoczęcia i zawieszenia biegu terminów, o których mowa w ust. 1, nie dotyczy terminów rozpoznawanych przez sądy w sprawach pilnych określonych w tarczy antykryzysowej w art. 14a ust 4 i 5 – z punktu widzenia prawa karnego i przedsiębiorcy żaden z przypadków nie będzie miał raczej znaczenia, gdyż są to sprawy związane ze stosowaniem środków zapobiegawczych, zatrzymaniami czy też postępowaniem karnym wykonawczym. Brak jest w szczególności spraw dotyczących postępowań karnoskarbowych.

Dla przedsiębiorcy zawieszenie biegu terminów procesowych i sądowych będzie miało znaczenie szczególnie w kontekście spraw karnoskarbowych prowadzonych często na podstawie postępowań skarbowych. W tym kontekście należy pamiętać, że zawieszenie terminów procesowych i sądowych mają zastosowanie również do terminów procesowych przewidzianych dla podatników.

Z drugiej zaś strony należy pamiętać, że postępowania i kontrole skarbowe toczą się aktualnie dalej, a w związku z zawieszeniem terminów procesowych organy nie są zobowiązane do zakończenia postępowania w terminie przewidzianym czy też informowania podatnika o przedłużeniu prowadzenia postępowania.

Ad. 3 Odpowiedzialność karna za przestępstwa wprowadzone w prawie farmaceutycznym.

Ostatnie z istotnych zagadnień karnoprawnych będzie dotyczyło jedynie konkretnych przedsiębiorców zajmujących się handlem produktami leczniczymi, *środkami spożywczymi specjalnego przeznaczenia żywieniowego lub wyrobami medycznego.*

W związku ze stanem zagrożenia epidemiologicznego, a następnie stanu epidemii i potrzebą zapewnienia opieki zdrowotnej dla nieporównywalnie większej liczby pacjentów, jak również zaistnieniem takich samych problemów na całym świecie, poszczególne państwa – w tym również Polska – wprowadziły szczególne listy przede wszystkim produktów leczniczych oraz wyrobów medycznych, których wywóz z terytorium Polski lub sprzedaż przedsiębiorcy prowadzącemu działalność poza granicami Polski może nastąpić wyłącznie za zgłoszeniem i przy braku sprzeciwu Głównego Inspektora Farmaceutycznego. Dokonanie wywozu takich produktów lub sprzedaży ich przedsiębiorcy prowadzącemu działalność poza granicami Polski wiąże się nie tyle z odpowiedzialnością administracyjną co karną, związaną z zagrożeniem karą pozbawienia wolności w przypadku produktów leczniczych od 3 miesięcy do 5 lat, zaś w przypadku wyrobów medycznych i środków specjalnego przeznaczenia spożywczego karą pozbawienia wolności do lat 2 (odpowiednio przepisy art. 126c ust. 1 i 6 ustawy prawo farmaceutyczne).

Zgodnie z treścią przepisów wykaz powinien być aktualizowany co najmniej co 2 miesiące, jednakże obecnie jego aktualizacja następuje dużo częściej (w marcu mniej więcej raz na tydzień, w kwietniu do dnia 17 kwietnia opublikowano dwa, w tym ostatni w dniu 16 kwietnia 2020 roku). Wykaz ten obejmuje w szczególności środki ochrony indywidualnej.

Lista wszystkich wykazów dostępna tutaj <http://dziennikmz.mz.gov.pl/compatible/KeywordsSearch/55>